

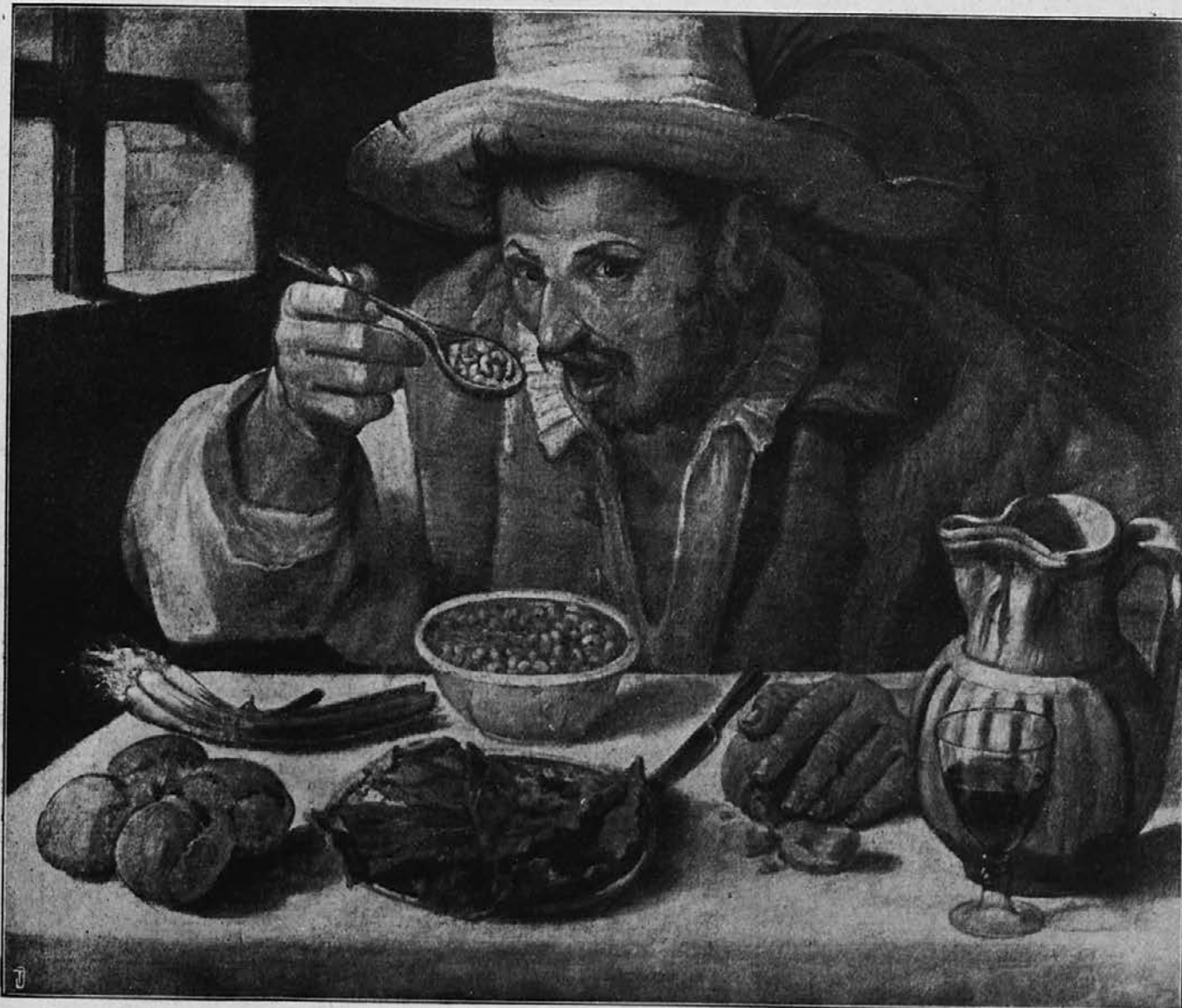
MLADIKA

DRUŽINSKI LIST S PODOBAMI

Štev. 2.

1924

Letnik V.

Slikal Hanibal Caracci.

Bob za večerjo.

(Rim, Gall. Colonna.)

Pesem.

Sam veliki Bog, Bog-Sabaot,
razgrnil svoj plašč je čez nočno nebo,
svoj plašč iz mirne jasnine tkan,
svoj plašč ves z zvezdami posejan;
med njimi se žarko blestita

zvezdici: tvoja in moja.
In kadarkoli pomislim na te,
in kadarkoli zahoče k tebi srce,
vselej v veselju vzdrhtita
zvezdici: tvoja in moja.

Jurančič Jovan.

Zadnja na grmadi.

Zgodovinska povest. — Fr. Jaklič.

2. Petróva Polonka.

Pri Miklovih je na semanji dan pomagala v gostilni in kuhinji Petróva Polonka, ženska usmiljenega srca, samska, pri štiridesetih letih, pridna in potrpežljiva. Imela je stanovanje pri svojem bratu v Goriči vasi, toda prebivala je večinoma v trgu. Zjutraj je prišla k sv. maši, potem se je pa ustavila, kjer je bilo pač treba; zakaj bila je vedno pripravljena pomagati. Najrajši je pomagala pri »gospodih«, tako pri »gnadljivemu gospodu resp. prestereju« kakor tudi pri gospodih beneficijatih in kaplanih. Imela je vse gospode rada. Vendar, ako bi jo bil kdo vprašal, katerega ima najrajši, bi bila gotovo povedala, da ima vse gospode rada, da so ji pa najbolj všeč gospod od Nove Štište, gospod Mihel, ki imajo krhko besedo in ki vsakemu povedo, kar mu je treba. Tudi se tako angelsko lepo zadrže pri povzdigovanju in imajo še sto drugih lepih čednosti. Polonka je pomagala olepšavati oltarje v cerkvi sv. Štefana. Zlasti je pa skrbela za oltar v cerkvi sv. Rožnega venca, katerega je cerkovnik zelo zanemarjal. Za ta oltar je znašala rože iz vsega trga in če je zvedela, da ima znanka v Makošah lepe, cvetoče rože, je prasnila tja dol, samo da jih prinese na oltar roženvenške Matere božje. Tudi šivati je znala. Kadar so potrebovali v trških hišah kake krparice, so prosili Polonko. Pri Miklovih je niso prosili samo za krpanje, temveč tudi za pomoč v kuhinji in gostilni ob semanjih dnevih in tudi sicer, kadar so pričakovali večjega navala gostov. Miklov oče so Polonko najbolj cenili. V gostilni je takoj videla, komu je treba postreči, in je hitro pobrisala mize, ako so kaj polili. Za sladkanje moških ni marala. Vse račune je imela takoj v glavi. V kuhinji pa ni samo gledala, kje bi kaj polizala, temveč je prišla za vsako delo, da materi ni bilo treba velevati: to pa to naredi. Polonka je vse sama opazila. Vrh tega so jo tudi otroci radi imeli; zakaj Polonka jim je zvečer ob postelji pela pesmi in pravila pravljice, pa o angelčkih in nebeškem veselju jim je bajala, da so otroci še vso noč sanjali o nebesih in potem venomer spraševali, kdaj bo prišla Polonka.

Miklovi bi bili Polonko radi ustavili pri hiši; toda Polonka se ni hotela navezati na nobeno trdno službo, da je mogla po svoji volji delati in živeti.

Miklovc se je bil torej vrnil ves nejevoljen in razburjen v hišo, ki se je bila skoraj izpraznila. Ozrl se je po ostalih, kakor bi se hotel prepričati, ako sme naravnost govoriti, in potem je vzkliknil:

»Zlodi vzemi graščino in vse, kar je tam notri z biriči in rihtarjem vred!« ter je nadaljeval: »Spet so

eno privlekli, da ji bodo s tezalnico dopovedali, da je coprnica. Postavo, ki to dovoljuje, naj vrag vzame!«

»Nesrečni človek! Molči no!« ga je ustavila žena. »Naj ujame kdo tvoje besede, pa pojdeš noter. Kaj boš imel od tega!«

Ženske so pa zagnale krič: »O Križani, usmili se je! O nesrečna ženska! Kdo jo bo rešil!«

Jokale so.

»Čigava pa je?« je vprašala Polonka, brisajoča skledo. Stala je med kuhinjskimi vrati z eno nogo v veži, z drugo v kuhinji.

»Kaj vem. Baba je babi podobna, kadar je zmršena, kakršno sem videl na kamnu. Saj me je klicala na pomaganje, ko me je videla. Pa kje bom spoznal glas, ki je bil ves iz sebe. Pa bo najbrž Krzničeva iz Nemške vasi.«

»Čigava?« je vprašala Polonka, kakor bi ne verjela svojim ušesom, in prenehala brisati.

»Krzniča sem spoznal po glasu. Držali so ga, da ni mogel do kamna. Bo že njegova, ker za drugo žensko bi se menda ne bil tako gnal!«

»Krzničevka? Gregorjeva?« je ponovila Polonka s strahom.

»Ta bo. Nemški Kovač je bil zraven. Ta norec! Ta jo je vzdignil na kamen! Ves semenj nam je zmešal!«

»Pa ni bilo nobenega, da bi jo bil rešil!« je vzkliknila Polonka. »Kup otrok ima!«

Odložila je posodo in cunjo, stopila v vežo in vprašala: »Kje pa je? Pojdimo jo rešit!«

»Je ne moreš! Jo imajo že biriči! Pa kaj še biriči! Kovač in drugi taki norci so hujši kakor biriči! Ne rešiš je!« jo je pogovarjal Miklovc.

»Pa Gregor? Kje je? Kaj pravi?«

»Kar na prag stopi in poglej! Pa pri miru bodi, da še tebe ne pograbiljo!«

»Polonka!« se je oglasila gospodinja. »Veš, varuj se! Nikar se ne kaži!«

»Ne! Ne! Naj Kovač izblekne eno besedo, pa te zavihte čez most!« je dejal Miklovc. »Ljudje so kakor obsedeni.«

»O nesrečni Gregor!«

Ko je odzvonilo poldne, so se vračali ljudje v gostilno. Polonka pa ni šla za njimi, temveč je rekla:

»Pogledat grem! Pomagat grem!«

Glas se ji je tresel.

»Žena v ječi! Otroci brez matere! O neusmiljeni ljudje! O nesrečni Gregor!«

Popravila si je lase in predpasnik ter stopila na prag. Pogledala je preko ljudi, ki so vrveli po trgu pred hišo proti gradu. Opazila je na mostu oborožene biriče, pred njimi je pa slonel na ograji možak.

Z rokami si je pokrival obraz in otroci so se ga držali. Med biriči je spoznala Šamuta.

»Tudi ta je med preganjalci! Trdosrčnež!« Te besede je nejevoljno siknila predse. Nato je šla med ljudi in se prerivala med štanti in gnečo proti mostu. Gredeč se je domišljala, kaj bo naredila. »Marija, pomagaj!« je zdihovala v mislih in čez nekaj hipov je bila pred mostom, pred biriči, pri Gregorju in njegovih otrocih.

»Kaj ste mu naredili?«

»Ne izprašuj, ker veš,« je odgovoril prvi birič in Šamut je dostavil: »Kar nam je bilo ukazano! Ta naj se pa s poti spravi, ako hoče sebi dobro.«

»Gregor!« je poklicala Krzniča in ker se ni takoj ozrl, je položila roko na njegovo ramo, ga potresla in prašala sočutno: »Gregor! Gregor! Kaj ti je?«

Ozrl se je in ko jo je ugledal in spoznal, je vzkliknil ves obupan: »Polonka! Ti si? ... Lej, kaj se je zgodilo!«

Znova so se mu udrle solze in tudi otroci so zajokali. Polonka si je brisala solze in očitajoče pogledovala Šamuta, ki ji je umikal oči.

»Lej, kar privlekli so jo! Kar gnali so jo, kot živino! O nesrečnica! In zaprli so jo in pravijo, da je coprnica. Tak semenj!« je tožil Gregor. »Sedaj me še naprej ne puste. Ženo so mi vzeli. V ječo so jo vrgli. Mene pa ne puste k njej, niti do vsepravičnega sodnika, da bi mu povedal, da je moja žena nedolžna, kakor so tile otroci. Veš, nedolžna je! Nedolžna!« je sklenil s povzdignjenim glasom.

Polonka ni vedela, kaj bi mu odgovorila, pa je rekla biričem: »Pa ga pustite! Naj gre, kamor želi! Pred sodnika bo vendar smell!«

»Kadar bo poklican predenj!« jo je zavrnil prvi birič.

»Viš, taki so!« ji je rekel Gregor. »Nimajo usmiljenja! Ne umaknem se, dokler me ne puste v grad, ali mi pa žene nazaj ne dado.«

Ko je Polonka videla, da se tako ne da nič narediti, je prišla z vsako roko enega otroka in rekla Gregorju: »Pojdi z menoj! K Miklovim pojdi, boš dobil korec vode in juhe boš dobil in otroci so lačni. Glej jih! Miklov oče ti bodo svetovali, kaj naredi, in tudi jaz ti bom pomagala. H gospodu respresterju bom šla in jih prosila zate, da se zavzamejo za tvojo ženo. Pa v grad pojdem povedat gospe, da več ne pridem krpac, ako bo Lucija v ječi. Tudi gospoda beneficijata od Nove Štifte, gospoda Mihelna, bom poiskala in jim povedala, kaj se ti je zgodilo!«

»Ali misliš, da mi ti morejo pomagati?«

»Da, da! Ako drugi ne, gospod Mihel bodo gotovo zastavili besedo zate in tvojo ženo. Jaz jih bom preprosila. Gospod Mihel so sami dovolj hudi na tiste, ki preganjajo coprnice, in trdijo, da coprnice ni. Gospod Mihel ti bodo pomagali in ženo rešili. Pojdi!«

Gregor je bil v dvomih, ne vedoč, kaj bi naredil.

»Pojdi! Otroci so lačni! Sam si itak ne moreš pomagati!«

Gregor je še enkrat pogledal biriče.

»Ali me res ne pustite naprej? Ali nimate nobenega usmiljenja?«

»Tista je usmiljena!« je namignil Šamut na Polonko, »mi pa ne smemo biti!«

Tovariši so se zasmeli, a Polonka ga je prezirljivo pogledala in rekla s posebnim naglasom: »Šamu-ut! Šamut! Ti?«

Šamut je umaknil pogled in Gregor je šel, pogosto se ozirajoč nazaj proti gradu, za Polonko, ki je vodila otroke pred njim k Miklovim.

Gostilna je za nekaj hipov utihnila, ko je Polonka pripeljala otroke in je Krznič vstopil. Pri mizi poleg peči je bilo še nekaj prostora. Tja jih je posadila. Otrokom je prinesla kruha. Krzniču je pa dala vode, češ: »Požirek vode na jezo in strah ti bo dobro storil. Umiril se boš!«

Krznič je nagnil korec in ga izpraznil. Polonka je prinesla še juhe in mesa, potem pogledala po mizah ter stregla gostom.

»Da te je kaj takega zadelo!« je dejal Miklovc, ko je pristopil. »Morda bi ti teknil požirek vina?«

Še bolj kot jed in pijača je vplivalo na Krzniča sočutje. Doslej je videl okrog sebe le ljudi, ki so mu grozili, ki so vlekli ženo v ječo, ki so ga držali, da ni mogel za ženo v grad. Še brat mu je bil sovražen. Misli so se mu mirneje porajale. Izvedeti je hotel, kako je to prišlo, in je izpraševal otroke.

»Kar prišli so in so jih odgnali!« so pravili otroci. »Mati so vso pot jokali in prosili, naj jih pustite!«

»Ali ga veš, kdo ti je tako gorak?« ga je vprašal Miklovc.

»Nobenega sovražnika ne poznam. Med sosedi žene. Moja žena pa tudi ni nobenemu nič žalega storila!«

»Kako je pa bilo?«

»Nič ne vem. Pod jablano sem bil pri loncih, in Kranjčanke so v me tiščale. Kar naenkrat zaslišim klicanje moje ženske. Ozrem se pa jo vidim med biriči. Skočim za njo. Vse bi razmetal, ako bi me bili pustili. Pa kaj češ, vse je šlo nadme in tako so me držali, da so mi jo odvlekli. Pravijo, da je coprnica. Pa ni res! V naši hiši se s takimi rečmi nismo nikoli ukvarjali. Kaj bomo počeli! Kako jo bom rešil?«

Solze so mu silile zopet v oči.

»Ali sta s Kovačem kaj imela?«

»Nič, prav nič, ne jaz ne Lucija! Kar ne vem, zakaj je tako norel. Pa moj sosed jel!«

»Kajne, oče, da mu bomo pomagali?« se je vmešala Polonka. »Gregor, nič se ne boj. Kar pojdi na semenj, da ti loncev ne raznesejo in ne boš še tam v škodi.«

»Kaj lonci! Da bi le Lucijo dobil iz ječe.«

»Pomagali? Prav! Samo ne vem, kako bi.« je dejal Miklovc. »Kar tako je menda vendar ne bodo obsodili.«

»Ne! Ne! Ne!« povzame Polonka. »Gregor, nič ne bo hudega. Kdo pa more reči, o Bog nas varuj, da je tvoja žena coprnica! Kdo more izpričati? Jaz bom šla okoli vseh gospodov, ki kaj pomenijo, da rešijo tvojo Lucijo.«

Miklovc je previdno omenil, da so si gospodje z gospodo preveč na roko.

»Novoštiftar se bodo pognali!« je odgovarjala Polonka. »Gregor, kar brez skrbi bodi! Kar pojdi po opravkih! Pa otroke spravi!«

»Res je! Polonka ti prav svetuje. Sam si itak pomagati ne moreš. Glej, da ti blago ne bo konec jemalo, in otroke deni v red,« je pritrdil Miklovc.

»Veš, Miklovc! Nikoli te ne bom pozabil,« je dejal Krznič, ko mu je bilo pri srcu nekako toplo postalo. »Samo ti si imel človeško besedo zame in pa Polonka, Petróva Polonka!«

Pogledal jo je naravnost in dejal:

»Polonka! Ali res nisi več huda name? Polonka! Ker sem tako grdo ravnal!«

Polonka je zardela.

»Veš, sram me je, ko mi dobrote izkazuješ. Ti! In prav ti!«

»Gregor, kar molči! Kdaj si me slišal, da bi bila kaj potožila? Nič mi ni žal. Sedaj celo ne, ko vidim, kaj bi se mi bilo lahko pripetilo, ko bi bila — tvoja.«

Zadnjo besedo je komaj slišno izgovorila in pogledala Miklovca, ki se je nasmehnil.

»Miklovc in ti, Polonka! Ne vem, kako bi postavil besedo, da bi razodel, kar čutim. Samo to rečem: Bog vama povrne stokrat in tisočkrat in še večkrat. In moji ženi bom povedal, kje so dobre duše, ki me niso zapustile.«

»Ne bomo te zapustili,« ga je prekinila Polonka.

Krznič je vstal in se podal z otroki iz gostilne. Polonka mu je delala pot med ljudmi in Miklovc je šel za njimi; smilili so se mu. Vedel je, da je prazno upanje, da bi rešili žensko, ki je obdolžena čarovništva.

V veži jim je prišel nasproti fantalin, ki se je hitro umaknil, kar najdalje je mogel, da bi jih ne srečal. Zadrege se mu je kar brača na licu in nejevolja, ker se ni mogel potuhniti. Ozrl se je v stran, da bi ne bilo treba kaj spregovoriti. Tedaj ga je pa ogovoril Krznič.

»Martinek! Ali si videl, kaj se je zgodilo?«

»Mar mi je!« — se je obregnil ogovorjeni in se pogljal naprej, kakor bi se bal

odgovora. Krzniča je zbolelo, ko je videl znanega človeka brez sočutja.

Krznič se je užaljen ozrl v Miklovca in potožil: »Lej ga! K meni hodi delat, pa nima zame dobre besede v nesreči.«

Martinek je sedel na mesto, kjer je prej sedel Krznič. Gostilničar in ženske, ki so stregle, se niso dosti zmenile zanj. Šele potem, ko so bili drugi gostje postreženi, je dobil tudi ta gost pijače. Pokazal je, da ima nekaj grošev in ne bo unesel zapitka.

Ljudje so skoraj pozabili na dogodek, ki se je vršil na trgu, ter so imeli svoje opravke in pogovore. V presledkih se je oglašal vojaški bobnar in razglašal »pefel gospoda obrsta«. Živinski kupci so se preklinjajoč prerivali z nakupljeno živino po sejmu in tudi pri Miklovih so se zmotili z delom, ko je bilo treba odgovarjati in postreči na vse strani.

Šele kasno popoldne je utegnila Polonka toliko, da se je za trenutek ustavila pred gostom, ki je sedel pri mizi poleg peči. Zamišljeno si je podpiral glavo in gledal predse na mizo, da ga je vprašala:

»Martinek! Lej ga, lej! Kako premišlja!«

Ogovorjeni se je stresnil in topo pogledal.

»Ali si kaj kupil na semnju?«

»Še nič!«

In ko je zopet utegnila, je prišla k njemu in nadaljevala.

»Martinek! Ali si videl Krzničevko. Ali se ti kaj smili?«

»Nič!« je odgovoril nejevoljen.

»O trdosrčnež! Tak si!«

»Mar mi je baba! Pa še coprnica je!«

»Ne obdolžuj je, ko ničesar ne veš!«

»Jaz vem!« je odgovoril trdovratno. »Coprnicca je, prav ta prava.«

Most v Lipici pri Pliberku, razdrt v bojih l. 1919.

»Martinek! Ti sam nič ne veš. Kdo je pa rekel, da je coprnica?«

»Vsi so rekli. Tudi Krznič je rekel. Res, Krznič. Njen mož. Ta je rekel. Ta, ki jo pozna. Coprnica je!«

»Martinek, ti lažeš! Ti si izmišljaš!«

»Nič ne lažem. Sam sem ga slišal. Na tale ušesa sem ga slišal. In še drugi so ga slišali! On je rekel, da je coprnica!«

»Jezus! Martinek, to ni mogoče! Gregor je sam ni obdolžil.«

»Sam Gregor je povedal, da je coprnica. Sam Krznič, mož tiste, ki so jo danes tirali v grad. Na lastna ušesa sem ga slišal, ko je to povedal, in slišali so ga tudi drugi. Coprnica je! Taka, kakor je Češarkovka in druge, ki so na sodbi. Sedaj me pa pustite!«

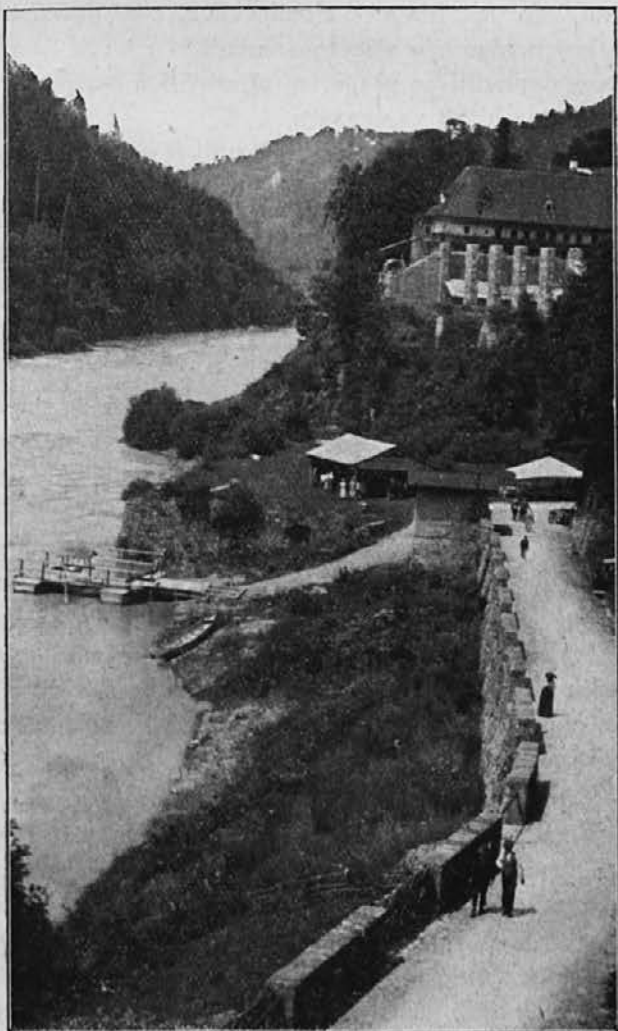
Razgovor je bil postal živahen, zato so se spravili od drugih miz k peči in so napejali ušesa. Tudi Miklovc se je ustavil pri mizi in omenil proti Polonki:

»To štramišče nekaj vé!«

Polonka je ostro pogledala Martinka in dejala:

»Ti veš, kdo je Krzniča ovadil! Povej nam!«

»Naj jo, kdor hoče! Kaj vam mar! Coprnica je!« se je stresel Martinek.

Brod v Lipici pri Pliberku, zgrajen od SHS armade v nadomestilo za razstreljeni most.

Tedaj je prišel v gostilno Šamut. Ko je slišal razgovor, je dejal:

»Martinek, kar povej! Kaj skrivaš!«

In ko je Martinek še molčal, je Šamut nadaljeval:

»Ta jo je dal na protokol. Davi je prišel in potem smo dobili ukaz, da jo moramo prijeti. Pa pri moji veri, da nas je bilo sram, na semanji dan babe vlačiti v ječo. Pa služba je služba!«

»Martinek — ti! Pa ti si to naredil!« je zajavkala Polonka. »Kakšen človek! Ali te ni sram? Ali nimaš nič srca?«

»Potlej pride pa še v mojo hišo! Pes!« je vzkliknil ogorčen Miklovc.

»Ven ga vrzi!« je zavpil nekdo.

Martinek se je plašen stiskal za mizo.

»Ti boš kriv smrti Krzničevke!« je tarnala Polonka. »Križani Bog! Kaj ti je pa naredila? Ali veš, kaj si storil? Ti, tepec! Na grmado si spravil mater! Rabelj ji bo glavo odsekal!«

»Coprnica je,« se je branil Martinek boječe.

»Ti pa veš, negoda! Ali se ti nič ne smilijo njeni otroci in mož? Gregor? Ali jih nisi videl? Zakaj si jo ovadil?«

»Poberi se iz hiše! Okrutnež!« je zaukazal Miklovc in pobral posodo z vinom izpred njega. »Nikdar več ne pridi pod mojo streho!«

»Njega naj bi dali na tezalnico!«

»Judež ti! Kuhala ti je Krzničevka in krub rezala, pa si jo izdal. Sram te bodi!« je vpila Polonka, jezna, ko ga je videla, da se odpravlja, ter je še vpila: »Judež! Judež! Obesi se! Škarijot!«

Martinek se je ves tresel od strahu in sramote in se pomikal proti vratom. Tam se je ozrl in kakor v obrambo je še viknil: »Ona mi je velela! Da, ona!«

»Kdo? Kdo? Katera?« je vzkliknila Polonka in sklenila roke. »Počakaj! Katera je rekla?«

Toda Martinek je med vrati zavpil: »Kaj te skrbi, katera!« hitro se je umaknil iz hiše, kjer ni ime! nobenega prijatelja in zagovornika.

V gostilni so ugibali, kdo je »ona«, ki naj bi bila Martinku velela ovaditi Krzničevko.

»Vse se bo izvedelo, ko se bo začela obravnava,« je menil Šamut in sedel za mizo.

Polonka mu je prinesla pijačo in potem začela pozvedovati o zaprtih ženskah. Šamut ni vedel drugega, kakor da jokajo in kličejo vse svetnike na pomoč.

»Veš, Šamut! Meni boš moral vse povedati, kaj se bo godilo pri sodbi in v ječah,« je dejala naposled Polonka, se zaupljivo sklonila k njemu in mu šepnila: »Krzničevko moram rešiti! Ti mi boš pomagall!«

Šamut je položil Polonki roko na ramo in odvrnil:

»Kar je v moji moči! Tebi rad ustrezem, tebi, Polonka! Na, pij!«

Porinil ji je vino in Polonka je odpila, česar že dolgo ni storila.

(Dalje prihodnjič.)

V deželi solnca.

Zvonimir Kosem.

I.

Na smrtni postelji jim je rekel oče:
»Stopite k meni, moji sinovi, Ivan, Luka, Matevž, da čujete mojo poslednjo voljo!«

In pristopili so k njemu vsi trije sinovi.

In oče je rekel prvemu sinu:

»Ti, Ivan, vzemi iz omare moj meč! Če ga boš znal v življenju prav rabiti, ti bo v srečo. To je tvoja dediščina.«

Ivan je segel očetu v roko:

»Hvala Vam, oče! Meč je zdaj moj.«

In oče je rekel drugemu sinu:

»Tebi, Luka, dajem svojega konja. Če ga boš znal v življenju prav rabiti, ti bo v srečo. To je tvoja dediščina.«

Luka je segel očetu v roko:

»Hvala Vam, oče! Konj je zdaj moj.«

In oče je rekel tretjemu sinu:

»Tam v kotu sloni moja popotna palica. Tebi jo izročam, Matevž. Če jo boš znal v življenju prav rabiti, ti bo v srečo. To je tvoja dediščina.«

Matevž je segel očetu v roko:

»Hvala Vam, oče! Popotna palica je zdaj moja.«

In še jim je rekel oče:

»Ne bodite žalostni, sinovi moji, ker vam nisem zapustil bogastva! Največje bogastvo tiči v vas samih, v vaših srcih; kdor ga bo dvignil in razdelil, bo osrečil ne le samega sebe, temveč ves svet.«

To je rekel oče in je umrl.

II.

Ko so pokopali sinovi očeta, so zaklenili hišo in se zbrali pod lipo sredi vasi.

Ivan opasan z mečem, Luka na konju, Matevž s popotno palico v roki.

Prvi je izpregovoril najstarejši sin, Ivan:

»Z mečem si hočem osvojiti svet! Ko mi bodo vsi narodi podložni, bom našel svojo srečo. Slava — to bo moja sreča. Ustvaril si bom deželo solnca, kjer bom kraljeval samo jaz.«

Drugi je izpregovoril srednji sin, Luka:

»Konj je uren kakor ptica. Z vsega sveta si hočem nagrabiti zlata in srebra ter ga znositi na kup. Zgraditi si bom dal zlato palačo, sedel bom na zlato prestolu in živel kakor v raj. To bo moja dežela solnca, zlato in srebro, katerih kralj bom samo jaz.«

Tretji pa je izpregovoril najmlajši sin, Matevž:

»Ne z mečem ne s konjem se ne more meriti moja popotna palica, pa vendar ne menjam z vama,

brata. Kakor hrepenita vidva po slavi in bogastvu, kakor si želita sreče le samo zase, tako želim osrečiti jaz ne le samega sebe, marveč ves svet. Ves svet bodi dežela solnca, kraljica v njej ljubezen!«

In lipa jim je zašumela v slovo.

Ivan z mečem na desno.

Luka s konjem na levo.

Matevž s popotno palico v roki po sredi.

III.

Vas je bila prazna, ljudje na polju.

Sredi polja je obstal Ivan, dvignil svoj meč proti solncu in govoril:

»Glejte moj meč, ljudje! Očetov blagoslov je z njim, sreča je z njim. Sužnji ste bili doslej, ljudje, ta meč pa vas bo odrešil. Kdor hoče prostost — z menoj, da si ustvarimo deželo solnca!«

In ljudje so zavriskali:

»Vsi hočemo prostosti — nič več nočemo biti sužnji, nič več hlapci. Pozdravljen, naš odrešenik! S teboj pojdemo v deželo solnca!«

In popustili so pluge, se oborožili z motikami in kosami ter hiteli za Ivanom.

Vas za vasjo, polje za poljem — meč bleščeč v solncu, ob meču Ivanov glas:

»Glejte moj meč, ljudje, sužnji, meč, ki vas bo odrešil! Z menoj v deželo solnca!«

In iz vseh vasi, z vseh polj so vreli ljudje z motikami in kosami:

»V deželo solnca!«

Vojska naraščajoča, s hribov v doline hrumeča, iz dolin na ravnine deroča. Kakor blisk do sleherne kočice, do slehernega trpina:

»V deželo solnca!«

In iz črnih podzemskih rovov in iz zakajenih tvornic, iz trgov in iz mest — za Ivanovimi koraki pljuskajoča povodenj dežele solnca željnih ljudi.

In kakor se izlivajo vse reke v morje, tako se je izlila od vseh strani sveta Ivanova vojska na najširšo zemeljsko ravan, kjer so jo že čakali zapuščeni kralji in cesarji s svojimi četami.

Tri dni in tri noči je trajal boj.

V zlatozorju četrtega jutra, ko so ležali vsi kralji in cesarji z odsekanimi glavami v mlaki svoje krvi sredi bojišča in so bile vse kraljevske čete do zadnjega vojščaka v zemljo poteptane, je ponesla prepevajoča množica Ivana v mesto in ga izvolila za kralja vseh ljudi, vseh narodov, za kralja vsega sveta.

In Ivan je rekel:

»Glejte, ljudje, zdaj smo si ustvarili deželo solnca!«

IV.

Luka je vihral na svojem konju čez hrib in plan in zašel v mračnem gozdovju med razbojnike. Razbojniki so ga pogostili, potem pa so ga odvedli s seboj v najglobljo votlino in mu razkazali lonce in vreče z nagrabljenim zlatom in srebrom.

Luka se je pa samo nasmehnil:

»Vse to ni nič — kapljica v morju! Glejte mojega konja! Očetov blagoslov ga spremlja. Če hočete zares deželo solnca, kjer bo zlato in srebro zatemnilo solnce samo — z menoj!«

In takoj so se dvignili razbojniki:

»Vsi hočemo še zlata in srebra, vsi deželo solnca! Ti si od zdaj zanaprej naš poglavar, naš vodnik — zaukazuj, vodi nas!«

Vsi na konjih, Luka v ospredju.

Vsi vriskajoči, Luka v ospredju z iztegnjeno desnico:

»V deželo solnca!«

Kamorkoli so pridrevili, do kakršnihkoli razbojniških jam in potepuških brlogov so se priklatili, povsod je grmel poglavarja Luke glas:

»Po zlato in srebro — z menoj! Deželo solnca si bomo ustvarili!«

In iz vseh jam in iz vseh brlogov na konje švigajoči razbojniki in potepuhi so drli za vablјivim glasom.

Ves svet so poplavili urni jezdec, grabili zlato in srebro in izginjali težko obloženi na konjih v najtemnejše goščavje, v najbolj skrit brlog, ki si ga je izbral Luka za svoje prebivališče. Tako so grabili in znašali na kup leto in dan. Ko je bil kup tako velik, da je v njegovem blesku obledelo solnce, so se vrnili in sezidali zlato palačo. Sredi najlepše dvorane so postavili zlat prestol, na prestol pa so posadili Luko.

In Luka je rekel:

»Glejte, ljudje, zdaj smo si ustvarili deželo solnca!«

V.

S popotno palico v roki je romal Matevž iz domače vasi po dolini in se pogovarjal s ptiči, ki so žvrgoleli po drevju. Če je srečal zajca ali srno, se jima je dobrohotno nasmehnil, kakor se nasmehne prijatelj prijatelju, potem pa je pospešil svoje korake.

Čudno se je zdelo Matevžu, da je svet tako prazen. Kakor rumena buča, ki zraste zato, da jo pojedjo svinje, a ne da bi se kdo po njej sprehajal. Nikjer nobenega človeka. Ceste so samevale, hiše ob cestah so bile zaklenjene, okna zagrnjena. In jablane, med hišami raztresene, so pošumevale tako skrivnostno...

Dolgo je romal Matevž, dokler se ni posvetila široka reka. Med obrežnimi jelšami, pred napolpodrto kočjo, je sedel starec z dolgo sivo brado in se solnčil.

Matevž je legel na trato poleg starca in vprašal: »Kako to, da se je svet tako izpraznil? Ali so vsi ljudje pomrli?«

Starec je pokazal z roko v daljavo:

»Šli so... vsi so šli... v deželo solnca... Samo jaz sem ostal, starec, ki ne verujem nikomur več razen svojemu srcu. Tu čakam, da me reši in odreši smrt...«

Matevž je poskočil:

»Zdaj vem, kaj se je zgodilo, zakaj so vse ceste tako prazne! Saj smo se odpravili v svet, da si ustvarimo deželo solnca... In Ivan in Luka sta bila hitrejša od mene... Starec, ti pa nič ne žaluj, ker si ostal sam. Vsi tisoči in tisoči, ki so si šli iskat dežele solnca, se bodo vrnili, razočarani in potrti. Ti, starec, ki nisi veroval vablјivim besedam, boš vriskal pa še ob zadnji uri, ker deželo solnca imaš sam v svojem srcu. Tu pri tebi bom ostal, tudi jaz ubog in zapuščen, samo z ljubeznijo v srcu, dokler se ne povrnejo ljudje, zapeljani in ponižani, da jih potolaži in dvigne moja ljubezen.«

In Matevž je objel starca.

VI.

Ko je postal Ivan kralj vsega sveta in je dan za dnem poslušal, kako mu prepevajo narodi čast in slavo, se je sila napihnil. Slava ga je tako prevzela, da sam ni vedel, kam ž njo. Vozil se je v kočiji po mestu, ljudje so popadali predenj in ga molili, on pa je snoval natihem tisoč črnih načrtov. Kdor ni uklonil pred njim kolena do tal, je poplačal to predrznost s svojo glavo. Še nikoli na svetu niso živeli rablji tako dobro kakor takrat.

Najlepši trenutki za kralja Ivana pa so bili, kadar je stopil v svetišče, zgrajeno iz samih človeških lobanj. Tu je ob vsakem svojem prihodu z istim nožem, s katerim si je rezal opoldne pri obedu kruh, zaklal enega dečka, mu izkljuval oči, potegnul s telesa kožo, odgrizel glavo in se poigraval ž njo kakor z žogo, pri tem pa prepeval in vriskal ter hvalil Boga za milost, da je postal kralj.

Seveda so se ljudje naveličali tega njegovega vladanja. Vsem narodom so se pričele odpirati oči — spoznali so, da so zašli v past, da si niso ustvarili dežele solnca, marveč deželo najhujšega suženjstva. Vsi tisti, ki so nekoč drevili za Ivanom kakor za svojim odrešenikom, so se zdaj zarotili proti njemu in sklenili, da ga ubijejo. Opolnoči so vdrli v kraljevi grad ter z baklami v rokah hiteli v Ivanovo spalnico. Le z mrjvečjo zvijačo se je posrečilo Ivanu, da jim je odnezel peté.

Bežal je Ivan naravnost domov. Tam se je zaklenil v hišo svojega rajnkega očeta, se zleknul od strahu in od bega bolan na posteljo ter premišljeval o hudobiji sveta in o minljivi slavi.

VII.

Luka je živel v svoji zlati palači brezskrbno kakor ptiček pod nebom. Da je mogoče priti tako poceni do bogastva — kaj takega se mu niti sanjalo ni nikoli. Široko je sedel na svojem prestolu in požvižgaval tiho predse, zadovoljen s samim seboj in z nagrabiljenim zlatom in srebrom.

Čeprav pa so ščemele Luko že oči od samega zlata in srebra, je še vedno govoril razbojnikom in potepuhom:

»V delu je rešitev! Nikar ne lenarite — še mi nosite na kup, da bo dežela solnca še lepša!«

In razbojniki in potepuhi so dirjali na svojih konjih križem sveta in se vračali z novimi zalogami zlata in srebra.

Luka je rekel:

»Moja palača mora segati do neba! Še zidajte, fantje!«

In razbojniki in potepuhi so zidali, da so dobili vsi krvave žulje na rokah!

Zlata palača je presekala s svojo streho oblake in se dvigala v nepoznane višave.

Luka pa je slonel smehljaje se na svojem prestolu in požvižgaval veselo predse...

Pa tudi razbojnikom in potepuhom so se začele odpirati oči.

»Kaj nam koristi to ogromno bogastvo? Iz vseh krajev sveta smo ga znosili na kup — zdaj pa, namesto da bi si ga razdelili med seboj, čepi na njem naš poglavar Luka in se nam smehlja. Kakšna dežela solnca je to? Večji hlapci smo nego kdaj poprej.«

In ubili bi bili Luko, če bi jim ne bil pravočasno pobežnil iz zlate palače.

Ko je pritekel Luka usopljen in potan domov ter ugledal na postelji svojega starejšega brata, je vzkliknil:

»Tudi ti že tukaj, Ivan?«

Ivan pa mu ni odgovoril; obrnil se je proti zidu in si potegnil odejo čez glavo.

Luka je še rekel:

»Boga zahvaliva, da imava obadva urne noge!«

In tudi sam je zlezal na svojo posteljo in se skrtil pod odejo.

VIII.

Z zmešnjavo, ki sta jo napravila takrat Ivan in Luka na svetu, se je polotila ljudi žalost tako velika in globoka, kakor je še ni bilo pod solncem. Od severa na jug, od vzhoda na zahod so se valili razburkani

narodi — križem sveta razkropljene družine so se vračale v svoje zapuščene domove; in to, kar so pripovedovale matere svojim otrokom o kralju Ivanu, o razbojniku Luki, o »deželi solnca« sploh, je bilo bolj podobno pravljici kakor pa resnični povesti.

Matevž je prijel za svojo popotno palico, stopil iz kočice ob reki in podal starcu roko:

»Krik vračajočih se razočaranih narodov se mi je zavrtal v sredo srca in prosi pomoči! Zapeljani in ponižani milijoni že mrgolé po domačih tratih, okrog domačih jablan, in odpirajo vrata zaklenjenih domov. Ne slava, ne bogastvo — vse nekaj drugega je, kar bo ustvarilo ljudem deželo solnca. Moj čas je prišel — zbogom, starec!«

In Matevž je šel med ljudi in jim govoril:

»Bratje, pogledjte to mojo popotno palico, edino mojo dediščino! Nič drugega nimam, pa sem vesel in prepevam in vriskam. Kakor na njivi samevajoča rumena buča gol se mi je zdel svet, ko so vas zvalile zamamljive besede s seboj, da ste se bliskoma zadrevili po belih cestah za solncem, ki vam ni posijalo nikoli. A bolje bi bilo, da bi ostal svet zares gola rumena buča kakor da bi se šopirila na njem krivica, napuh in lakomnost. Bratje, iskali ste deželo solnca, ker niste vedeli, da je v vas samih dežela solnca!«

In ljudje so rekli:

»O, ali ste že slišali kaj takega na svetu, ljudje? Ničesar nima, slava in bogastvo sta mu popotna palica, pa je vesel in prepeva in vriska. Brat, brat naš — z nami pojdi, za našo mizo boš sedel, za našo mizo boš jedel, z nami boš delil veselje in žalost in nas učil odpirati vrata v deželo solnca, ki jo imamo sami v svojih srcih!«

In Matevž je šel z njimi in ostal med njimi nekaj časa, delil z njimi veselje in žalost in ni odnehal prej, dokler niso bila vrata slehernega srca, sleherne dežele solnca, odprta nastežaj.

In dalje je romal Matevž in govoril ljudem:

»Bratje, pogledjte tole mojo popotno palico, edino mojo dediščino! Bratje zapeljani in ponižani — z menoj zavriskajte, da pobegne žalost iz vaših oči, razočaranje z vaših lic, da se odpró nastežaj vrata vaših src, vrata v deželo solnca, ki je v vas samih, bleščeča kakor solnce!«

In ljudje so ga objemali in ga vabili k sebi:

»Brat, brat naš — o, kako tolažilne so tvoje besede! Iz tvojega srca škropé žarki kakor iz najlepše dežele solnca — ostani med nami in odpiraj vrata naših src, da bodo tudi iz njih zaškropili žarki na vse strani!«

In Matevž je ostal med njimi, otrok med otroki, dokler ni zopet prijel za popotno palico in odromal dalje.

Tako je preromal Matevž ves svet. In vsi ljudje so postali dobri otroci — vsem pa je odprl Matevž srca, vsem vrata v deželo solnca, v kateri je kakor kres plamenela samo bratska ljubezen. Brez sovraštva in bojov, brez kraljev in cesarjev, brez slave in bogastva jim je valovalo življenje kakor v jutranji zarji šumeče morje, da se izlije v večnost — v večerno zarjo izginjajoče valovje.

Zvezde žareče, skozi vesoljstvo objemajoče se s svojimi žarki.

Živeli so v deželi solnca.

IX.

Z zabliski ognjenimi, kipečimi, kakor jih pošilja solnce samo po nevihti na očiščeno zemljo, se je prepletlo mlado jutro od obzorja do obzorja, da so se vžigale med njivami in travniki bele ceste in se je utrinjala lipa sredi vasi kakor s plameni obložena.

Ivan in Luka sta se zdramila iz spanja in hitela pod lipo.

»Kaj se je zgodilo na svetu, da sije solnce vse drugače kakor je sijalo nekoč? Koliko časa sva spala?«

Gledala sta začudeno drug drugega, Ivan je pa rekel:

»Ko smo bili še mladi, smo se napotili izpod te lipe v svet, da si ustvarimo vsak svojo deželo solnca. Midva sva se vrnila brez slave in bogastva, po čemer

Miklova Zala v Šmihelu pri Pliberku na Koroškem.

sva hrepenela — Matevž s svojo popotno palico se ni vrnil. Ali je samo on našel deželo solnca?«

Luka je rekel:

»Ponoči sem slišal skovirja. Trikrat zaporedoma se je oglašil — trikrat zaporedoma me je pičilo v srce. Znamenje, da nikar ne odlašajva, marveč pojdiva in Matevža poiščiva, pa se prepričava sama, kako se mu godi po svetu.«

Tako sta rekla in se napotila v svet.

Iskala sta Matevža po vseh vaseh, trgih in mestih, po vseh dolinah in gorah, prebrodila sta vse potoke, preplavala vsa morja — Matevža nikjer!

Že sta se mislila vrniti, ko zapazita na travniku sivega starca, prepevajočega in vriskajočega. Pristopita in spoznata v starcu brata Matevža.

In vprašala sta obadva hkrati, Ivan in Luka:

»Kje je tvoja dežela solnca, Matevž?«

Takrat se je zgrudil starec na zemljo.

»Slepca! Človeka iz prastarih časov! Ali so vaju grobovi bruhnili na zemljo? Po deželi solnca hodita, pa ne vesta, če sta v deželi solnca, ker so ostala vrata vajinih, edino vajinih src zaklenjena, da ni mogla do njih svetloba, dobrot in bratska ljubezen, ker ne vidita nikjer ne kraljev ne cesarjev, nikjer sovražnikov, nikjer bogastva, nikjer uboštva, ker ne slišita trobent, kličočih na boje, na človeško klanje, ker ni nikjer razobešenih zastav zmage in slave, zastav krivice, sebičnosti — marveč vidita same smehljajoče se otroke povsod, kamorkoli kreneta. O brata, rajši bi bila ostala doma, kajti strup sta mi prinesla!«

In od žalosti je umrl še tisto uro človek, ki je s svojo ljubeznijo ustvaril ljudem deželo solnca na zemlji.

Knez Serebrjani.

Roman iz časov Ivana Groznege. — Ruski spisal grof Aleksej K. Tolstoj; prevel Al. Benkovič.

25. Priprave k bitki.

V tolpi je nastalo tako vrvenje; beganje in kričanje, da se Maksim niti zahvaliti ni utegnil Serebrjanemu. Ko so se nazadnje razbojniki uvrstili in ganili iz lesa, je Maksim, kateremu so bili vrnili konja in orožje, stopil pred kneza.

»Nikita Romanič,« je rekel, »danes si me poplačal za medveda!«

»Kaj to, Maksim Grigorič,« je odgovoril Serebrjani. »Zato smo na svetu, da pomagamo drug drugemu!«

»Knez,« je segel vmes Prsten, ki je tudi jahal poleg Serebrjanega, »gledal sem te in si mislil: Škoda, da ga ne vidi tisti junak, ki sem ga pustil na Volgi. Čeprav je slabe vrste človek, kakor na primer jaz, vendar bi ti bil všeč, knez, in tudi ti bi bil njemu! Ne bodi hud, če ti to povem, a podobna sta si po značaju. Ko si omenil sveto Rusijo in so se ti zaiskrile oči, takrat sem se spomnil Jermaka Timofejiča! On ljubi domovino, silno jo ljubi, nič ne de, če je razbojnik. Dostikrat mi je rekel, da mu je žal, ko je tako brez prida na svetu, da bi rad služil domovini. O, ko bi bil sedaj tu, da bi šel nad Tatarje! On je sam za celo stotnijo! Kadar on zavpije: Za menoj, fantje! se ti zdi, da si sam postal večji in močnejši, nobena stvar te več ne ustavi, vse okrog tebe se kar podira. Podoben si mu, sam Bog ve, da si mu podoben, Nikita Romanič, pa ne bodi hud, da ti to pravim!«

Prsten se je zamislil. Serebrjani je jahal oprezno in se oziral v temno daljavo. Maksim je molčal. Votlo so odmevali po cesti koraki razbojnikov; zvezdnata noč je brezglasno legla na spečo zemljo. Dolgo je stopala tolpa v tisto smer, ki jo je bil pokazal Tatar, katerega sta spremljevala Hlopko in Poddubni z golimi sabljami v rokah.

Naenkrat so se v daljavi zaslišali čudni, enakomerni glasovi.

To ni bil človeški glas, ne rog in ne gosli, marveč nekaj podobnega šumu vetra v trsju, če bi trsje moglo zveneti kakor steklo ali strune.

»Kaj je to?« je vprašal Nikita Romanovič in ustavil konja.

Prsten je snel čapko in nagnil glavo prav do škel.

»Čakaj knez, daj, da razločim!«

Glasovi so prihajali odmerjeno in tožno, sedaj v zvonkih, srebrnih strujah, sedaj podobni šumu majajočega se gozda — naenkrat so umolkneli kakor v sunku stepnega vetra.

»Končal je!« je rekel Prsten, smejoč se. »Vražje prsi ima! Gotovo je piskal pol ure v eni sapi!«

»A kaj je to?« je vprašal knez.

»Čebuzga!« je odgovoril Prsten. »To je pri njih isto, kot pri nas rog ali piščal. Bržkone so Baškirci. Kajti pri kanu se je zbrala pisana sodrğa. Kazanci in Astrahanci in drugi nogajski pogani. Slišiš, zopet so pričeli!«

V daljavi je znova zapiskalo kakor nov val vetra in se je spremenilo v dolge, tožno-prijetne prelive in se čez nekaj časa končalo hipoma, podobno konjskemu prhanju.

»Aha!« je rekel Prsten. »Ta je bila krajša. Zagoltnilo se ti je, kajne, pasji sin?«

Tedaj so se oglasili novi glasovi mnogo bolj zvočno. Slišalo se je, kakor bi množica zvončkov neprestano cingljala.

»To je pa iz grla!« je rekel Prsten. »Slišiš od daleč in ne veš, kaj je, oni pa to delajo z grlom. Glej no, kako jih je prijelo, vragove!«

Žalostni, tožni glasovi so se izpremenili v vesele, toda to ni bila ruska tožnost niti ruska smelost. Tu se je izražala divja lepota kočujočega plemena, dirjanje konjskih čred in junaški spopadi in prehajanje narodov iz kraja v kraj ter hrepenenje po neznani, prvotni domovini.

»Knez,« je rekel Prsten, »bržkone imajo blizu svoj stan. Mislim, da se bodo za temle gričem videli tudi ognji. Dovolj, da grem in pogledam, kako in kaj; tega sem navajen, dosti sem imel opraviti z njimi na Volgi. Ti pa dovoli fantom, da si odpočijejo in se razgledajo.«

»Hodi z Bogom,« je rekel knez in Prsten je skočil s konja in izginitil v temi.

Razbojniki so se uredili, pregledali orožje in sedli na tla, ne da bi zmedli bojni red. Globok molk je vladal v krdelu. Vsi so umeli važnost pričetege dejanja in potrebo brezpogojne pokorščine. Medtem so kakor prej zveneli glasovi čebuzge, mesec in zvezde so razsvetljevali polje, vse je bilo tiho in slovesno, le včasih je lahko dihanje vetra zavalovilo kovilje v srebrnih progah.

Minila je kaka ura, Prsten se še ni vrnil. Knez je postajal že nestrpen, kar se je kake tri korake od njega dvignil človek iz trave. Nikita Romanovič je segel po sablji.

»Tiho, knez, jaz sem!« je rekel Prsten in se nasmehnil. »Prav tako sem se plazil k Tatarjem. Vse sem si ogledal. Sedaj poznam njihov stan tako kot svojega. Ako dovoliš, knez, vzamem deset fantov, preplašim konjsko čredo in prestrašim Tatarje, ti pa med tem časom, ako se ti zdi prav, udari nanje z dveh strani in z velikim krikom. Naj bom sam Tatar, če jih ne posekamo polovico. To govorim samo za začetek.

Nočno delo se boji mojstra. Ko pa solnce izide, boš ti ukazoval, knez, mi bomo pa samo slušali.«

Serebrjani je poznal iznajdljivost in premetenost Prstena in ga je pustil delati po njegovi pameti.

»Fantje,« je rekel Prsten razbojnikom, »malo smo se skregali, a kdor bo stare reči vlačil na dan, mu iztaknemo oči! Ali je med vami deset dobrovoljcev, ki bi hoteli iti z mano k stanu?«

»Izberi si, kogar hočeš,« so odgovorili razbojniki, »vsi smo pripravljeni.«

»Hvala vam, fantje! Ker pa ste me tako počastili, si izberem téle: stopi sem, Poddubni, in ti, Hlopko, in ti, Žolna, in ti, Lesnikov, in ti, Rešeto, in Stepka, in Miška, in Šestoper, in ti, Nakovalo, in Kobilica! Kam pa ti ležeš, Mitka? Tebe nisem imenoval, ti ostani tu s knezom, ti nisi za naše podjetje. Odložite sablje, fantje, ž njimi se ne da lezti; saj imamo nože s sabo. Samo to vam povem, fantje, poslušajte mojo besedo, brez mene niti koraka! Dobrovoljno greste, zato tudi storite, kar ukažem! Kdor ne bo slušal, ga ubijem!«

»Dobro, dobro,« so rekli Prstenovi izvoljenci; »kakor ukažeš, tako naredimo. Če gremo na sveto delo, ne bomo delali neumnosti.«

»Ali vidiš, knez, ta breg?« je nadaljeval ataman. »Ko prideš nanj, boš videl njih ognje. A moj svet je ta, da počakate v bregu, dokler ne zaslišite mojega žvižga. Ko preplašim konje in vi začujete moj žvižg in krik, planite na pogane. Nikamor ne bodo mogli, konj ne bo več; na eni strani bomo mi, na drugi pa reka z močvirjem.«

Knez je obljubil, da bo vse storil po Prstenovi odredbi.

Medtem je šel ataman z desetorico dobrovoljcev za glasom čebuzge in kmalu so izginili v travi. Človek bi bil mislil, da so se kar tam skrili; pozorno oko pa bi bilo opazilo gibanje trave, neodvisno od vetra in ne v njegovi smeri.

Čez pol ure so bili Prsten in njegovi tovariši že blizu tatarskih šotorov.

Ležeč v kovilju, je Prsten dvignil glavo.

Petdeset korakov pred njim je gorel ogenj in razsvetljeval nekaj Baškirccev, sedečih okrog njega s podvitimi nogami. Eden je bil v pisani halji, drugi v ovčjem kožuhu, drugi spet v razcapanih kaftanih od velblodje kože. V zemljo zatakljena kopja so štrlela poleg njih v zrak in metala dolge sence prav do Prstena. Čreda nekoliko tisoč konj, ki so jo stražili Baškirci, se je pasla nedaleč v gosti trumi. Drugi ognji, kakih sto korakov stran od tam, so razsvetljevali neštete šotore iz klobučevine.

Baškirci niso dosti pazili na svojo čredo. Prišli so od Volge do Rjazani in niso nikjer naleteli na odpor. Vedeli so, da je naša vojska razpuščena in niso pričakovali sovražnika. Volkov, so si mislili, pa se obranimo s čebuzgo in grlom. Štirje izmed njih so imeli

gornje zobe uprte ob konce dolgih repinčevih piščali; nabrali so v široke prsi sape, kolikor se je dalo, in piskali, igrajoč s prsti, na vse pretege. Drugi so jim pomagali z grlom, in ogenj je razsvetljeval njih lica s štrlečimi kostmi, ki so bila vsa zaripla od nape-njanja.

Nekaj minut se je Prsten veselil tega prizora, premišljujoč sam pri sebi: Ali naj takoj z nožem plane na Baškircce in jih, ne da bi jim pustil, da se zavedo, pokolje do zadnjega? Ali pa naj najprej razkropi konje, potem pa začne šele klati?

Oboje ga je mikalo. »Le poglej, kakšna čreda,« je mislil zadrževaje sapo. »Ako jo pošteno preplašim, pomandra v diru vse njihove šotore. To bo taka zmešnjava, da ni svojih ne bodo poznali. Pa tudi tile vražji sinovi tako lepo sede, da se je težko odločiti. Glej no, kako ti jo režejo; na dva koraka bi se lahko priplazil do njih!«

In ataman se ni hotel odreči krvavi zabavi z Baškirci.

»Rešeto,« je pošepetal tovarišu, ki se je bil poleg njega prihulil, »ali te nič ne praska po grlu? Ali boš znal zažvižgati?«

»Kaj bi ne?« je šepetaje odgovoril Rešeto.

»Jaz sem malo hripav.«

»Potem pa zažvižgam. Čas je, kajne?«

»Čakaj, prezgodaj je. Splazi se kolikor mogoče blizu k čredi. Lezi, dokler te konji ne začutijo. Ko pa prično striči z ušesi, zakriči kar moreš strašno in jih podi naravnost proti šotorom.«

Rešeto je pokimal in izginil v kovilju.

»Torej, bratci,« je šepnil Prsten drugim tova-rišem, »lezite za mano proti poganom, ampak pre-vidno. Njih je vseh skupaj dvajset, nas pa devet. Na vsakega izmed vas prideta po dva, jaz vzamem pa štiri nase. Ko začujete, da je Rešeto zažvižgal, za-kričite vsi naenkrat, pa naravnost nadnje! Ali ste pripravljeni?«

»Pripravljeni!« so šepetaje odgovorili razbojniki.

Ataman je zadrževal sapo, se pripravil in pričel vleči potihem izza pasa svoj dolgi nož.

26. Pobratimstvo.

Ko se je vse to godilo v tatarskem stanu, je Serebrjani pol vrste od tam nestrpnost čakal dogo-vorjenega znamenja.

»Knez,« mu je rekel Maksim, ki se ves čas ni odmaknil od njega, »ne bomo čakali dolgo, skoro se prične boj. Ko izide solnce, marsikoga izmed nas ne bo več med živimi, jaz pa bi te rad nekaj prosil...«

»Kaj pa, Maksim Grigorič?«

»Ni težka stvar, vendar ne vem, kako bi ti po-vedal, sram me je...«

»Govori, Maksim Grigorič, boš že.«

»Vidiš, knez, povem ti vse po pravici. Odšel sem iz Slobode na skrivnem, proti očetovi volji, brez ma-

terine vednosti. Med opričniki kar nisem mogel več služiti; tako se mi je gabilo, da bi bil najrajši šel v vodo. Vidiš, bojar, jaz sem edini sin svojih staršev. brata nisem imel nikdar. Na praznik Marije Pomocnice sem izpolnil osemnajsto leto; ali mi verjameš, da doslej še nisem z nikomer v življenju izpregovoril prijazne besede. Med njimi sem živel sam zase, nobenega prijatelja nisem imel, vsi so mi tujci. Vsak izmed njih misli samo to, kako bi uničil drugega in sam prišel do časti. Dan za dnevom sama zaslišavanja in usmrtitve. Koliko ti ljudje tiče v cerkvi, ljudi pa ubijajo huje od razbojnikov. Da je le zanje dovolj denarja in posestev, pa naj propade zastran njih tudi vsa Rusija! Kakor je že car grozen, vendar tudi on včasih posluša resnico. Ko bi le kdo kedaj obrnil jezik in mu jo povedal! A vsi mu samo pritrjujejo in se plazijo za povišanjem. Veruj mi, knez, ko sem zagledal tebe, sem se razveselil v srcu, kakor bi bil naletel na lastnega brata! Nisem še vedel, kdo si, pa si se mi že priljubil: tvoje oči ne gledajo tako kakor njihove in tudi tvoja beseda zveni drugače. Res da je Godunov boljši od drugih, pa vendar ni to, kar si ti. Gledal sem te, ko si brez orožja stal medvedu nasproti; ko je Basmanov po zastrupljenju tistega bojarja tudi tebi prinesel čašo z vinom; ko so te peljali na morišče in ko si danes govoril z razbojniki. Tako me je vleklo k tebi, da bi ti bil najrajši padel okrog vratu! Ne čudi se, knez, mojim nespametnim besedam,« je pristavil Maksim in povsili oči. »Ne vsiljujem ti svojega prijateljstva, vem, kdo si ti in kdo sem jaz. Toda kaj pa naj počnem, če ne morem zadrževati besed; same mi silijo iz ust in srce ti samo sili nasproti!«

»Maksim Grigorič,« je rekel Serebrjani in mu krepko stisnil roko. »Tudi ti si se meni priljubil kakor rodni brat!«

»Hvala, knez, hvala ti! Ko sva že pri tem, naj ti povem vse, kar mi leži na duši. Vidim, da me ne preziraš. Dovolj mi, knez, da se pred bitko po starem krščanskem običaju pobratim s tabo! To je vse, kar bi rad; ne zameri mi te želje, knez. Ko bi za trdno vedel, da nama je dano še dolgo časa živeti skupaj, bi te ne prosil tega. Pomislil bi, da se tebi ne spodobi, da bi te jaz imenoval brata; a sedaj...«

»Dosti, ne delaj greha, Maksim Grigorič!« mu je segel Serebrjani v besedo. »Zakaj bi ne bil moj brat? Vem, da je moj rod častnejši od tvojega, toda to je državna in razredna stvar. Tu pred Tatarji, sredi širnega polja, sva si pa enaka, Maksim Grigorič, in sploh sva si vedno enaka, kadarkoli stojiva pred Bogom, ne pred ljudmi! Pobrativa se, Maksim Grigorič!«

In knez je snel s sebe križec na vzorkovani zlati verižici in ga dal Maksimu. — Tudi Maksim je snel z vratu križec od navadne medenine na svilenem traku, ga poljubil in se prekrizal.

»Vzemi ga, Nikita Romanič. Z njim me je blagoslovila mati, ko smo bili še revni ljudje in še nismo bili pri Ivanu Vasiljeviču v časti. Hrani ga, nadvse mi je drag!«

Nato sta se prekrizala še enkrat, zamenjala križca in se objela.

Maksim je vzplamtel.

»Sedaj si mi brat, Nikita Romanič!« je rekel veselo. »Naj se zgodi, kar se hoče, nič naju ne razloči. Kdor je tvoj prijatelj, je tudi moj; kdor je tvoj sovražnik, je tudi moj. Ljubil bom s tvojo ljubeznijo, se užigal s tvojim srdom, mislil s tvojo mislijo! Sedaj bom tudi veseleje umrl in živel manj bridko; vem, za koga živim, za koga umrem!«

»Maksim,« je rekel Serebrjani, globoko ganjen. »Bog ve, da sem tudi jaz iz vse duše postal tvoj brat. Ne ločim se od tebe do konca svojih dni!«

»Hvala, hvala, Nikita Romanič, da bi se ločila, na to niti misliti ni. Ako Bog da, da ostaneva živa, lepo preudariva in skupaj poiščeva, kaj bi mogla storiti za domovino, kako bi mogla služiti sveti Rusiji. Saj vendar ni mogoče, da je v Rusiji že vse propadlo in da bi ne bilo mogoče carju služiti drugače kakor pri opričnikih!«

Maksim je govoril z nenavadnim ognjem, naenkrat pa je umolknil in prijel Serebrjanega za roko.

V daljavi se je oglasil presunljiv žvižg. Zrak je zatrepetal, zemlja se je stresla. Zbegani kriki, nerazločno hrumenje je prihajalo od tatarskega taborišča in nekoliko konj je pridirjalo z vihravo grivo mimo Serebrjanega in Maksima.

»Čas je!« je rekel Serebrjani, se popel v sedlo in potegnil sabljo. »Stojte, poslušajte mene, fantje, ne zbirajte se v gručo, ne razletavajte se, vsak naj bo na svojem mestu! Z Bogom, za mano!«

Razbojniki so planili pokonci.

»Čas je! Čas je!« se je razleglo po vseh vrstah. »Poslušajmo kneza!«

In vsa tolpa je udarila za Serebrjanim in se valila čez holm, ki jim je doslej zakrival sovražne ognje.

Tedaj jih je osupnil nov, nepričakovan prizor.

Na desni od tatarskega tabora se je kakor kača vil po stepi ogenj in njegove nepravilne oblike so polagoma lezle narazen in se zlivale ter se plazile čezdalje bliže k taboru.

»Prsten, ta pa zna!« so vzkriknili razbojniki. »Hej, to so naši! Glejte, zapalili so stepo in pustili ogenj po vetru, naravnost proti Basurmanom!«

Požar je rasel z neverjetno naglico; vsa stepla na desni strani tabora se je izpremenila v ognjeno morje. Njegovi valovi so se hitro prijeli skrajnih ki-bitk in so ožarili tabor, ki je bil podoben vznemirjenemu mravljišču.

Tatarji, rešujoči se pred ognjem, so bežali v neredu razbojnikom nasproti.

»Nadnje, fantje!« je zagrmel Serebrjani. »Vrzite jih v vodo, poženite jih v ogenj!«

Skupen krik je odgovoril knezu; razbojniki so planili na Tatarje, vnelo se je klanje.

Ko se je pokazalo solnce, je boj še trajal, toda polje je bilo posejano z ubitimi Tatarji.

Stiskani z ene strani od požara, z druge od Serebrjanovega krdela, se sovražniki niso mogli zavedeti in so se zagnali proti močvirnim bregovom rečice, kjer jih je mnogo potonilo. Drugi so poginili v ognju ali pa so se zadušili v dimu. Preplašene črede konj so takoj odpočetka planile proti taboru; podirale so kibitke in napravile med Tatarji tako zmešnjavo, da so napadali drug drugega in se klali med sabo, misleč, da odbijajo sovražnika. Enemu oddelku se je posrečilo, prebiti se skozi ogenj; ta se je brez reda razkropil po stepi. Drugi oddelek, katerega je s trudom zbral sam širinski murza Sihmat, je preplaval rečico in se uredil na drugem bregu. Na tisoče strelc se je od tam usipavalo na zmagoslavne Ruse. Razbojniki, ki niso imeli drugega ko rokoborno orožje, so ugleдали streljajoče sovražnike, ki jih je branila močvirna rečica, ter niso vzdržali; nastala je zmešnjava.

Zaman se je Serebrjani s prošnjami in grožnjami trudil, da bi jih zadržal. Že so oddelki Tatarjev, kriti od strelc, pričeli plavati nazaj čez reko, preteč, da udarijo Serebrjanemu za hrbet, ko se je Prsten nenadoma pojavil poleg kneza. Njegovo rjavo obličje je gorelo, srajca je bila raztrgana, z noža je kapala kri.

»Stojte, prijatelji! Stojte, jasni sokoli!« je zakričal nad razbojniki. »Ali so vam oči oslepele? Ali ne vidite, da nam prihaja pomoč?«

In res, na drugem bregu se je premikal vojni oddelek v bojnem redu. Kopja in helebarde so se svetlile v luči vzhajajočega solnca.

»To so spet Tatarji!« je rekel nekdo.

»Ti si sam Tatar!« je ugovarjal Prsten jezno. »Ali horda tako koraka? Ali si že kedaj slišal, da bi Tatarji šli peš? In tistega spredaj, na sivcu ne vidiš? Ali je to tatarsko orožje?«

»Pravoslavni gredo!« se je razleglo med razbojniki. »Stojte, bratje, pravoslavni nam gredo na pomoč!«

»Vidiš, knez,« je rekel Prsten. »Ta vražja zalega že ne strelja več tako na gosto. To pomenja, da so opazili, kako je s stvarjo. Ko se isti oddelek sprime ž njimi, ti pokažem brod, prebredemo reko in jih primemo od strani.«

Novi oddelek se je bližal bolj in bolj; že je bilo mogoče razločiti njihovo orožje in obleko, ki je bila skoro tako različna, kakor v krdelu razbojnikov. Vojnikom so se nad glavami majali cepci, štrlele so kose in lovske sulice. Bilo je videti, da so to v naglici oboroženi kmetje, samo sprednji so nosili enobarvne kaftane, v rokah pa so se jim svetile helebarde in

kopja. Spredaj je jahalo kakih sto jezdecev, tudi ti so bili v enobarvnih kaftanih. Načelnik tega oddelka je bil postaven, mlad človek. Izpod lesketajočega se šlema so mu viseli dolgi rusi lasje. Spretno je sukal konja in konj, srebrnosive barve, se je sedaj vzpenjal, sedaj stopal, da ga je bilo lepo videti, z mirnim korakom in rezgetal sovražniku nasproti.

Toča strelc je sprejela poveljnika in oddelek.

Medtem je Nikita Romanovič s svojci prekorail reko po brodu in se zasekal v tolpo sovražnikov, ki jo je isti čas z druge strani napadla na novo prišedša pomoč.

Eno uro je že kipel boj.

Serebrjani je za hip odjahal k rečici napojit konja in nategnit podprego. Maksim ga je opazil in pohitel k njemu.

»No, Nikita Romanič,« je rekel veselo, »vidi se, da sam Bog pomaga sveti Rusiji. Boš videl, da zmagamo!«

»Dal« je odgovoril Serebrjani, »zahvalimo tega bojarja, ki nam je prišel na pomoč. Le glej, kako seka na desno in levo! Kdo je neki? Zdi se mi, da sem ga nekje že videl.«

»Kaj, Nikita Romanič, ali ga nisi spoznal?«

»Ali ga morda ti poznaš?«

»Kaj bi ga ne poznal, Bog ž njim! Mnogo grehov mu bo odpuščenih za današnji dan. Saj ga tudi ti poznaš, Nikita Romanič. Fedka Basmanov je.«

»Basmanov? Ta? To, da je on to?«

»On, on sam sebi ni več podoben. Včasih je — saj je človeka sram pomisliti — plesal v ženskem letniku kakor kaka deklina. Sedaj pa se je naveličal tega, kot kaže. Nabral je kmetov in dvorskih ljudi ter napadel Tatarje. Menda se je tudi v njem oglasil ruski duh. In odkod je vzel tako moč, pomisli. Kako pa bi se tudi ne izpremenil tak dan,« je nadaljeval Maksim z navdušenjem in oči so se mu iskriale od veselja. »Veruj mi, Nikita Romanič, da sam sebe ne poznam več. Ko sem odšel iz Slobode, se mi je ves čas zdelo, da ne bom več dolgo živel na svetu. Vleklo me je, da bi se pomeril s pogani, ne da bi jih pobijal — za to, sem si mislil, so drugi boljši od mene —, marveč zato, da bi položil glavo na tatarsko sabljo. Sedaj pa ne mislim več na to, sedaj bi rad živel! Ali slišiš, Nikita Romanič, kako žvrgole škrančki na nebu, kadar veter odnese bojni hrup? Tako veselo žvrgolenje je tudi v mojem srcu! Čutim tako silo in veselje, da bi se mi cel vek zdel kratek. In kaj sem vse premislil od takrat, ko se je zasvetila zarja! Postalo mi je tako jasno, tako razumljivo, koliko dobrega se še da storiti za domovino! Tebe car pomilosti; ni mogoče, da bi te ne pomilostil. Lahko da te bo še vzljubil. Ti pa vzemi mene k sebi; naj s tabo mislim in delam, kakor Adašev s Silvestrom. Vse, vse ti povem, kar imam v mislih, a sedaj z Bogom, Nikita Romanič, čas je iti zopet nazaj; zdi se mi, da

so Basmana obkrožili. Čeprav je slab človek, vendar ga moramo rešiti!»

Serebrjani je pogledal Maksima skoro z očetovskim pogledom.

»Pazi nase, Maksim,« je rekel. »Ne sili brez potrebe v največje klanje. Pogledaj, saj si že tako ves krvav!«

»To je gotovo sovražnikova kri,« je odgovoril Maksim in veselo pogledal na svojo srajco. Niti praske nisem še dobil; tvoj križ me je obvaroval!«

Ta hip je Tatar, ki je bil skrit v ločju, prilezel na breg, napel lok in izstrelil strelico v Maksima.

Zazvenel je togi tatarski lok, zapela je tetiva, zažvižgala strelica in zadela Maksima v bele prsi, zadela ga je strelica kaljena prav pod srce. Zamajal se je Maksim v sedlu, se ujel za konjsko grivo; ni hotel pasti junaški mladenič, a prišla je zanj ura, ki mu je bila zapisana ob rojstvu, in zvalil se je na sivo zemljo. Noga se mu je ujela v stremenu, da ga je konj odvlekel za seboj po ravnem polju; in Maksim leti, vznak ležeč, razpenjajoč bele roke in njegovi kodri pometajo sivo mater zemljo, za njim po polju pa teče krvavi sled.

Serebrjani je pozabil na bitko in Tatarje, ne vidi, kako Basmanov podi pogane, kako Prsten z razbojniki lovi bežeče, — vidi samo, kako konj po polju vleče njegovega pobratima. In skočil je v sedlo Serebrjani, zdirjal za konjem, ga zgrabil za uzdo, skočil na tla in rešil Maksima iz stremena.

»Maksim! Maksim!« je rekel, pokleknil poleg njega in mu dvignil glavo. »Ali si živ, pobratim moj? Odpri oči, odgovori mi!«

In Maksim je odprl motne oči in iztegnil k njemu roke.

»Z Bogom, pobratim moj! Ni nama bilo dano, da živiva skupaj. Stori sam, kar sva hotela storiti skupaj!«

»Maksim,« je rekel Serebrjani in pritisnil ustnice na vroče čelo umirajočega. »Ali mi nimaš ničesar naročiti?«

»Izroči materi moj zadnji pozdrav, reci ji, da sem se je spominjal, ko sem umiral...«

»Izročim ji ga, Maksim, izročim,« je odgovoril Serebrjani, komaj zadržujoč solze.

»In križ,« je nadaljeval Maksim, »ki ga imam na sebi, oddaj nji... mojega pa nosi ti v spomin na svojega brata...«

»Brat moj,« je rekel Serebrjani, »ali imaš še kaj na duši? Nimaš li kake ljubezni v srcu? Ne sramuj se, Maksim; kdo se ti še smili, razen matere?«

»Smili se mi moja domovina, smili se mi sveta Rusija! Nič manj je nisem ljubil nego mater, druge ljubezni pa nisem poznal!«

Maksim je zaprl oči. Lice mu je gorelo, dihal je hitreje.

Čez nekaj trenutkov je zopet pogledal Serebrjanega.

»Brat,« je rekel. »Ko bi se mogel napiti vode, sveže vode!«

Rečica je bila blizu. Knez je vstal, zajel s šlemom vode in jo ponudil Maksimu.

»Sedaj mi je nekako odleglo,« je rekel umirajoči. »Dvigni me, pomagaj mi, da se prekrizam.«

Knez je dvignil Maksima. Ozrl se je naokrog z ugašajočim pogledom; ugledal je bežeče Tatarje in se nasmehnil.

»Saj sem rekel, Nikita Romanič, da je Bog z nami... Glej, kako so se razkropili!... Toda — črno se mi dela pred očmi... Oh, kako nerad umrjem sedaj...«

Kri mu je bruhnila iz ust. »Gospod, sprejmi mojo dušo!« je izpregovoril Maksim in padel mrtev nazaj.

Pride v Slobodo nedobra vest, zaihti mati Maksimova, da ga ni več, ki bi se po smrti spominjal njene duše in ji zatisnil stare oči. V grenkih solzah ihti: nič ji ne povrne spet njenega otroka!

Pride v Slobodo nedobra vest, z zobmi zaškriplje Maljuta, plane k ujetim Tatarjem, naseka v ječah cele kupe glav in si napoji s krvjo žejno dušo: nič mu ne povrne spet njegovega otroka! (Dalje prihodnjič.)

Pozdrav.

Naročila sem vetrovom,
da ti moj pozdrav neso
in da mi odgovor brzo,
brzo prineso.

Zašumeli so vetrovi,
nesli so ti moj pozdrav.
Toda kje so, — oh zakaj
jih tak dolgo ni nazaj?

Morda so pozdrav zgubili,
ko so čez gorovje šli,
ali v gozdu divjem
so jih vzeli škrtati zli.

Morda; morda pa le prišli
brez pozdrava so od tam!
Jokajoči so se skrili —
mesto tebe jih je sram.

Katja.

Legenda o deklici, ki je prerada plesala.

Ksaver Meško.

Davno davno se je dogodilo to, v tistih časih, ko je Gospod Jezus s svojim zvestim spremljevalcem sv. Petrom še večkrat hodil po svetu, da je videl, kaj in kako se na svetu godi, da je tu kakemu potrebnemu pomagal, tam kakega zlobneža kaznoval.

V tistih davnih časih je živela deklica, ki je za smrt rada plesala. Bila je lepo in pošteno dekle, tudi molila je rada in v službi je bila zvesta in delavna, da ji ni bilo nič reči; a ples ji je bil čez vse na svetu. Ob plesu je kar pozabila na dom in na pravi čas, kdaj bi se bilo treba vrniti. To je bila njena edina nerodnost, zaradi katere je morala od gospodarja in gospodinje slišati marsikako grenko in jo molče požreti.

Dekle pa samo ni moglo prav za to slabost. Imela jo je od matere. Mati je bila od doma siromašna; siromaka je vzela za moža, pa je bilo dvojno siromaštvo. Ko so se rodili otroci — in če Bog siromakov ne blagoslovi z ničimer, z deco jih blagoslovi obilno — je bilo siromaštvo trojno in četverno. Tako žena resnično ni imela nič dobrega na svetu. Le če je zaslišala na vasi godbo, se je vsakikrat razveselila in je pozabila svojega bednega življenja. In prav v času, ko je pričakovala te deklice, so bile na vasi kar zaporedoma same veselice in slavnosti: poroke, srebrne in zlate poroke, razni cerkveni prazniki in godovi in druge slovesnosti. In ob teh vedne godbe. Uboga žena na ples kajpada ni mogla. Doma je sedela, poslušala poskočne napeve, veselila se jih. In iz tega materinega veselja je pil otrok, ki ga je pod srcem nosila, že tedaj nagnjenje in veselje do plesa. Z leti je to veselje rastlo. Še bolj se je razvilo in razbohotilo, ko je prišla deklica iz tesnih in siromašnih domačih razmer v službo v bogato kmetiško hišo, kjer je bilo pač dosti dela, ni pa tudi manjkalo jela kakor le prepogostoma v rodni hiši.

Prigodilo pa se je, da se je deklica neke poletne nedelje spet zakesnila na plesu. Že se je solnce pomikalo proti zahodu, ko je hitela domov. In je bila v hudih skrbih, kaj bosta spet rekla gospodar in gospodinja. Še sladkorčki, piškoti in razno drugo rdeče in rumeno pecivo, ki so ji ga bili plesalci nakupili, je ni več veselilo in ni moglo pomiriti njenih skrbi.

Ko je hitela po prašni cesti, ji prideta nasproti dva moža, eden starejši s sivo brado, drugi mlajši, zelo lep, resen in dostojanstven. Videlo se jima je, da sta tujca in da prihajata od daleč: vsa polna prahu sta bila in iztežka sta že hodila. Deklici sta se kar zasmilila.

»Ti, deklica, daj, povej nama, kje bi mogla dobiti za nočjo prenočišče in kaj jesti,« jo je nagovoril starejši.

»Prenočišče? Tujci gredo navadno v gostilno. A noč je polna. In nemirno bo vso noč tam — ples imajo.«

»Slabo bo to,« je zamišljeno odkimaval tuji mož. »In kje drugje ne bi bilo mogoče?«

»Kaj, če bi prišla k nam,« je menila deklica, ki sta se ji tujca bolj in bolj smilila. »Imamo eno prazno sobico. In gospodar in gospodinja nista napačna. A precej daleč je še, dobre pol ure. Meni pa se hudo mudi, da bi šli skupaj. Če prideta po cesti naravnost za menoj, kar prva hiša je, kadar prideta v vas. Vidim, da sta lačna in žejna — ali bi vzela do tedaj te sladkorčke in pecivo? Rada vama dam.«

Tedaj se je mlajšemu razsvetlil obraz, kakor bi bil šinil čezenj prejasen solnčen žarek. Bil je, kakor da se je na tihem nasmehljaj. In deklici je bilo, da čuti ob tem smehljaju, ki ga v resnici niti prav videla ni, in ob njegovih pogledih prečudno sladkost.

»Dobra deklica si. Sprejmeva tvoj dar. A kaj naj dava midva tebi?« je izpregovoril, in njegova govorica je bila kakor cingljanje srebrnih zvončkov.

»O, nisem vama dala zato. Samo za boglonaj. A zdaj bom morala hiteti. Le pridita za menoj. Z Bogom!«

Brzo se je okrenila. Videla pa je še, da je starejši mlajšemu nekaj govoril. In čez hip je zaslišala za seboj glas starejšega:

»Deklica, dobro si nama storila. Želi si, kadar prideš domov, karkoli hočeš, zgodilo se ti bo.«

»Že prav, že prav,« je hitela deklica, ki je poslušala le napol in je komaj slišala, kaj tujec pravi, in tudi ni prisojala njegovim besedam posebne važnosti. Da bi le bila kmalu doma in ne prehudo ošteta, edino to ji je rojilo po glavi.

Vsa vznemirjena in zasopla je pribrzela domov. Pa je že zaslišala iz sobe ostrí glas gospodinjin — pri oknu je gotovo že spet čakala žena kakor vedno, kadar se je kje zamudila: »O ti lahkomišelná plesalka, ali si vendar prišla! Mislila sem že, da boš preplesala vso noč!«

Sunkoma je odprla durí, vsa jezna stopila v vežo, kjer je dekle stalo na pragu vse plašno in zmedenc.

»Oh, ko bi vendar enkrat tudi ti zaplesala in vsa tvoja hiša s teboj,« je nekako nehote zaželela in vzdihnila deklica. »Menda vobče vse življenje nisi, ker se vedno tako srdiš zaradi tega neumnega plesa.«

Pa še ni domislila želje do konca, že se je sicer dovolj počasna in neokretna, ker precej obilna gospodinja vrtela po veži, da so ji krila kar plahetala in rfotala.

»Jezus, Marija!« se je prestrašila deklica, ki je mislila, da se je gospodinji v hipu zmešalo, in je mimo vrtoglavo se vrteče plesalke planila proti kuhinji. Pa

je kriknila in kakor okamenela obstala na pragu: tudi v kuhinji je vse plesalo. V divjih vrtincih so se vrteli lonci, a čudno, nobeden se pri tem ni ubil; niti mleko, ki ga je bil en lonec poln, se ni razlilo. Kakor najbolj poskočna dekleta so se vrtele burklje in grebljice. Tudi metle je popadla plesna norost, pa so vihrale in divjale po kuhinji, da je kar veter pihal na vse strani okoli njih in se je dvigal od tal oblak prahu. Tudi škafe so znoreli, se vrteli in poskakovali, da je bilo kar smešno. Še stari in sicer dovolj zaspani in leni muc, ki se je še pravkar smolil okrog loncev in premišljeval, se li naj loti mleka, se je postavil na zadnje noge in plesal med lonci, burkljami in grebljicami kakor najbolj srečen mlad ženin.

»Jezus, Jezus, ti pomagaj!« je vzdihovala deklica in se grabila za glavo. »Ali sanjam, ali je to resnica?«

Zbežala je nazaj v vežo in planila mimo gospodinje, ki je molela že kar roke od sebe in je bila od navora naglega vrtenja v lica že vsa rdeča kakor kuhan rak; zbežati je hotela iz te začarane hiše. Kar ji pri durih priplešeta nasproti gospodar in hlapec. Ne da bi rekel kateri besedico ali se zmenil za njo, zaplešeta mimo nje v vežo in tam na okrog, da je bilo, kakor bi se gospodar, gospodinja in hlapec v divjem diru podili in lovili, a se ne morejo dohiteti.

»Kaj sem storila, jaz nesrečnica!« je jokala deklica. »Ah, zdaj vem. Tista moža sta mi rekla, naj si kaj želim, kadar pridem domov, pa se mi bo izpolnilo.« — Pa se je resno razjezila: »Tako sta mi ta vagabunda poplačala mojo dobroto, moje sladkorčke in piškote!«

V resnici huda je bila nanju. »Naj ju dobim —«

»Kaj pa bo, če ju dobiš?« je prijazno, a dostojanstveno vprašal mlajši popotnik, ki je prav tedaj stopil na prag.

Deklica se je še bolj zmedla, ko ji je tujec tako nepričakovano povedal njene misli. Vendar je bila še prav huda.

»Pošteno bi vaju oštela. Ali je to za mojo dobroto, za sladkorčke in sladko pecivo? Vidva —«

»Vagabunda, kaj?« je spet izgovoril njeno misel mlajši. »Glej, za tvoj ples je to, deklica. A da ne boš več jezna, naj nehajo plesati.«

Pa so gospodar, gospodinja in hlapec hipoma obstali. Tudi v kuhinji je v hipu nastala velika tišina.

In kakor ne bi ne gospodar ne gospodinja ne hlapec o pravkar minulem dogodku prav nič vedeli, so tujca mirno in prijazno sprejeli. Poprosila sta prenočišča, ker se dan že nagiba in sta utrujena. Dovolili so jima rade volje.

»V sobo sedita — oče, pojdi ti z njima. Jaz bom takoj pripravila kaj toplega.«

Tako gospodinja in je hitela v kuhinjo.

Deklica pa je bila ves večer vsa zmedena in izgubljena. Ogibala se je tujca; sicer pa je imela itak dovolj opravka pri živini. Ko je opravila in so šli k

večerji, sta bila tuja popotnika že v kamrici. Da sta silno utrujena, sta tožila, ko jima je gospodinja prinesla večerjo, in bi rada šla kmalu počivat. Gospodar in gospodinja sta jima pokazala sobico, želeli so si lahko noč, in gosta sta legla.

Bila pa je sobica tik kamrice, kjer je spala deklica, Le stena iz desk je bila vmes.

Deklica ni mogla zaspiti, tako je bila razburjena po dogodkih tega večera. In venomer jo je vznemirjala misel: »Kdo neki sta ta tuja moža?«

Kar je zaslišala skozi steno glas starejšega:

»Gospod, pa bo ta deklica prišla k nam v raj?«

»Kako, ko pa vedno pleše!«

»Saj tudi molí. In tudi sicer ni napačna.«

»Že. A s plesom si vse to pokvari.«

»Pa vendar, Gospod, imej usmiljenje z njo. Glej, dobra nama je bila: pot nama je pokazala, sladkorčke in pecivo nama je darovala, ko ji je bilo to vendar tako pri srcu, ker drag spomin.«

»Ker prosiš ti zanjo, Peter, naj bode. A plesa se bo že morala odvaditi.«

»O Marija,« se je prestrašila deklica. »Sam Gospod in apostol Peter sta. Zato ta čudež s plesom.«

Pa se je po prvem začudenju ojunačila, potrkala z ročko na steno ter dejala: »O ljubi Gospod Jezus, saj ne bom več plesala, samo v nebesa me vzemi.«

»Pa te bom, dete,« je zaslišala usmiljeni glas mlajšega, in sladko ji je postalo pri srcu, da bi od veselja zajokala. »A zdaj zaspí. Jutri te čaka delo.«

Da sama ni vedela kdaj, je deklica zaspala.

Ko se je drugi dan zbudila, tujcev že ni več bilo v hiši. Na vse zgodaj sta se bila poslovila od gospodarja in gospodinje, češ, da za hlada laže hodita, in sta odšla.

Deklica nikomur ni nič povedala, kdo sta bila tuja moža. Bila pa je od tega dne vsa izpremenjena. Ni hodila več na plese, pač pa več v cerkev. In če so kdaj prišle skušnjave ter jo vabile na ples, je šla v svojo spalnico, potrkala na steno, kakor bi Gospod in Peter še ležala v drugi sobici, in je prosila: »Ljubi Gospod Jezus, ne bom več plesala, samo v nebesa me vzemi.« — In postalo ji je lahko in sladko pri srcu, kakor bi spet slišala skozi steno usmiljeni glas Gospodov: »Pa te bom, dete.«

Ko je po mnogih letih umrla, je postalo njeno že uvelo lice mlado in lepo, kakor bi bilo sedemnajstletne deklice. Od blizu in daleč so jo ljudje trumoma hodili gledat in občudovat. V sobi, kjer je ležala na mrtvaškem odru, je dehtelo, kakor bi bila vsa soba polna najlepših šmarnic in rož. Pa je bilo sredi zime.

»Svetnica je umrla,« je šel glas po devetih farah in dalje.

Tako je ta srečna duša, ker se je tukaj odpovedala iz ljubezni do Jezusa in nebes rajanju, dosegla čast in slavo, veselje in radost raja nebeškega.

Otoški postržek.

Spisal Anton Komar.

2. Otok.

»**K**do neki je tistile dečko, ki joka po Krmendolu. Čul bi ga lahko Nanos, pa se ne gane. Sliši ga Pivka, toda potuhnila se je ter misli na svoje zvijače. Solnce ga vidi, vidi ga in se smeje z neba, ker ve, čemu je to dobro. Kdo je mar?« Tako se je pod jesen čudila in vpraševala pravična šoja na hrastu.

Z jelše nad Pivko se je drla sraka: »Čemerni paglavec ni nihče drugi ko Renček Istinič, Istinič iz Borovnice, to je tam, kjer je tisti krivi most. Zdaj vidi istino, pa renči, ker mu ne gre v trdo glavo. Lačni frkolin je imel skomine, da bo v Otoku mleko pil in med lizal. Pa še kaj se mu je sanjalo? Da v Postojni komaj čakajo njegove učenosti! Renkovi so ga vzeli k sebi v Otok, ker je stara mati po tihem upala, da bo kaj iz tega semena. Naj spozna nespametnica, da ne bo mostov delal, čeprav je iz Borovnice doma, ampak po jarkih bo kolovratil. Haha! Dobro, da vemo! Ako se bo kdaj napihaval, mu bomo dali poduhati, kako je po zgledu Evinih otrok jadikoval pod Otokom. Prav, prav!« Škodoželjna ptica se je med klepetom preletela na drugo drevo, da si še bliže ogleda nesrečo.

Misli sraka, da je ne razumem, a jaz prosim že Boga, da bi ne bilo po srakinem.

Kako je do tega prišlo, je brz povedano.

Udenil sem se v šoli. Niso me hoteli v četrti razred, češ, da sem hodil doslej v drugega.

V resnici pa sem hodil štiri leta v borovniško šolo in sem bil v njej če ne prvi, vsaj drugi.

Sedaj pa naj sedim skupaj s postojnskimi frkavci, kratkohlačnimi, ki so hodili šele dve leti v šolo. In kaj so mi napravili ti jurčki! Ko sem po šolski naši prišel v tretji razred, so me obsuli kakor čuka in me gonili v drugi razred, češ, da bom šel v tretjega, ako me bodo poslali. Ta je lep! Računil sem s četrtim razredom, podijo me v drugega. In kako so me učili, da so bili tudi oni najprej tam, dokler jih niso poklicali, naj gredo sem, kakor bi bila posebna milost, da sme kdo sedeti med takimi kratkohlačkarji.

Učitelj mi je sicer všeč. Toda kaj se bom tukaj naučil, ko že vse znam. Samo imen si bom nabral, različnih imen, da bom lahko svojim bratcem in sestricam za piruho o veliki noči prinesel vsakemu eno, tudi tistim, ki sem jih zamolčal. Že prvi dan, ko sem povedal, da sem iz Borovnice, so mi zljajali ime 'borovničar'. Saj nisem žganjel! — Čez nekaj dni so se povzpeli do trditve, da sem coklar. Jaz sem jih sicer učil, da coklarji žive bolj proti Cerknici, in da se ne ve, če ni bliže do njih iz Postojne kot iz Borovnice, pa ni nič pomagalo. Zato sem jih napadel, da so Kra-

ševci. Soglasno so me zavrnil, da se Kras pričinja šele onkraj Šent Petra. Dobro, da ne vedo za moje borovniško ime, in ga ne bodo izvedeli, razen če jim ga razodene sraka.

Takisto nepovoljen je moj položaj pri stari materi. Prišel sem, da jim bom za nadlego le eno leto, ne pa dve. To leto bo sedaj prazno kakor strah, ko ni v zvezi s četrtim razredom. Kaj porekó strici? Kamor pogledam, povsod mi raste sramota.

Osem dni je minilo, kar sem šel od doma ves vesel na vlak. V treh urah sem bil že v Otoku. Vse mi je bilo novo in ljubo. A koj drugi dan je prišel v srce črv. Sama žalost me je, tem bridkejša, ker jo skrivam.

Kaj naj storim? Šel sem z doma in blodim po logu. — Gledam za kobilico, ki je skočila, utrgam s kaline grozdek in strmim vanj. Slišim natanko kraljička v grmu. Slednjič poklekнем pod hrast, molim in se zjokam. Odleglo mi je. Odločil sem se, Grem takoj domov ter napišem očetu:

»Ljubi oče! Že teta Vam je pisala, da me niso sprejeli v četrti razred. V tretjem pa jaz ne maram biti, ker že vse znam. Prosim, pridite, da bova šla še enkrat pred gospoda nadučitelja, če bi me hotel vzeti v svoj razred. Ako ne, me vzemite iz šole in me dajte kam. Najrajši bi bil ribič. Vaš hvaležni sin Franček.«

S to dopisnico sem tekell v Postojno.

Zvečer sem sedel na ognjišču. Najlepše na Krasu je ogenj na ognjišču. Ni čuda, če se prihajajo angelci gret. Vendar me je ta večer najbolj pogrelo v lica, ko je povedal stric Luka, da je bil popoldne v ograji, pa da je slišal nekoga 'peti' po Krmendolu.

Tretji dan je bil oče že v Otoku. Prišel ni v železniški, ampak v nedeljski obleki. Šla sva k nadučitelju Kresniku in mu razodela svojo prošnjo. Nadučitelj se je branil. Potem pa me je le poskusil v nemščini in računstvu. Oče je rajši stopil v vežo. Jaz nisem nič videl in nič vedel. Tako je nadučitelj zopet izjavil, da nisem za četrti razred.

K sreči je bila v pisarni sedemnajstletna gospodična, ki je spregovorila: »Ata, pa ga vzemi za mesec na poskušnjo.«

Moj oče se je te angelske besede oprijel in dosegel, da je nadučitelj privolil. Nato se je oče poslovil in odšel na vlak.

Meni se je odprl raj in nadučitelj me je posadil v predzadnjo klop. Nekam osorno je izpraševal učence tisto uro. Jaz pa sem čutil tla pod seboj in si mislil: »Tukaj ostanem, ali pa v nobeno šolo več.«

Po šoli sem radosten skakal proti Otoku. Pogumno sem pogledal z mosta v temno žrelo, ki požira Pivko. Danes nisem hotel iti čez jez pri mlinu ali za

vrtovi, ampak mahnil sem jo po kamnatem klancu skozi vas. Naj me le vidijo!

Pri kapelici sem zahvalil Marijo in pozdravil na vaški cerkvi Katarino s poškodovanim kolesom. Sredi vasi med górenjci in dólenjci sem obstal in pogledal pred očetov dom, k Zormanom.

Očetova teta Meta sedi pred hišo z očali na nosu in šiva na jesenskem solncu.

»Dober dan, teta!«

»Bog daj! A si ti, Renče? Kaj te je vendar prineslo, ko se sicer ne daš zlepa videti.«

»Saj nisem tako majhen, da bi me ne mogli videti skozi očala.« Sedel sem na hlod poleg nje.

»O ti namestni Tone, tak si kakor tvoj oče, on je tudi besede grizel.«

»Ko ni imel sladkih koreninic.«

»Ni se mu dobro godilo, ne. Kako pa s šolo, ali sta kaj opravila?«

»Sva, teta, šlo je; v četrtem bom.«

»Hvala Bogu! Tvoj oče je tudi bil v četrtem razredu in tvoj stric Jože in mladi Kukec, ki je tajnik v Postojni, pa Primoževa Reza, drugi pa nobeden iz vasi, kolikor vem.«

»Teta, povejte mi kaj o mojem očetu!«

»Le poslušaj! Tvojega očeta oče, moj brat, je bil veliko let pri vojaki. Ko je prišel domov in se oženil, je bolehal in umrl. Dve leti za njim pa še žena. Ostali so trije dečki: Andrej, ki je sedaj gospodar, Tone, tvoj oče, in Jakob, ki bo zmerom revež. Sirotki so morali okušati tujih mater kruh. Tvoj oče je služil pri svojem varihu, pa te službe ni bil vesel. Dedci se malo razumejo na otroke, žena pa ga je držala pri neslanih močnikih, da je bil večkrat lačen nego sit. Ako mu je domači sin kaj storil, je ona kričala nad tvojim očetom, da njenemu jagnjiču ne da miru.«

»Hudobna žena!« sem vzkliknil iz nejevolje.

»Ne morem reči, da je bila hudobna,« me je popravila teta, »ampak skoro vse matere so nekoliko slepe in najrajši svoje otroke tako tepejo, da boli druge.«

»Teta, to tudi jaz vem. Naša mati je huda, ali se vsaj tako dela. Ali večkrat sem se čudil, ko sva šla okoli mize, kako je šiba tepla stole, mene pa le malo-kdaj doseгла; bil je velik strah, a čisto majhne bolečine.«

»Vidiš, takšne so matere; šiba v materini roki ni kazni, ampak blagoslov. Hudo je za otroke, ko zgube mater. Vendar Andrej in Tone sta na dobrem, samo Jakob je nesrečen.«

»Zakaj pa je stric Jakob tako čuden?«

»Nesreča! Ko je bil tolikšen kot ti, je padel izpod strehe na kamenito vežo in si razbil glavo. Toliko da je ostal živ. Neznosno je trpel in čez dolgo izkolebal iz postelje. Dali smo ga učiti za ključavničarja, pa je moral pustiti, ker so se mu obnovile bolečine v glavi. Pozneje si je naredil barako v ograji in si nabavil

meh, da se moti s kladivom in pilo. Živi zanemarjen sam zase in gre redko med ljudi. Nekaj krompirja si pridela in ljudje mu kaj dajo za ključke in podobno blago. Siromak!«

»Moj oče pravi, da bi bil stric Jakob na boljšem nego je on; prišel bi bil v Trst, kjer ladje delajo, tam bi veliko zaslužil.«

»Imel je dobro glavo; kaj hočemo, ni bila božja volja.«

»Pa denar ima v hranilnici. Moj oče hrani njegovo knjižico.«

»Tonetu največ zaupa.«

»Glejte, kako je pisal dopisnico mojemu očetu: Lubi Tone nucam 10 fl dej od fita pošteni človeki nečem po pošti zbogam Jakop.«

»Piše kakor govori. Prekril bo svojo kolibo s cinkom.«

»Moj oče mu je danes prinesel, a ga ni našel doma, zato je meni dal, naj mu izročim.«

»Prav, da boš tisti pošteni človek. Mislim, da se bosta sprijaznila.«

»O, se že pozna, sem bil že pri njem; ni napačna njegova baraka, spodaj dela, pod streho pa leži.«

»Kakor puščavnik!«

Vstal sem, da se poslovim. Prav tedaj je najmanjša deklica priskakala s šolsko tablico domov. Žal, da nimajo nobenega dečka.

»Lojzka!« je poklicala teta, »pozdravi se z bratičem Renčkom.«

Dala mi je boječje svojo ročico. — Je majčkena kot frakelj.

Potem sem dejal: »Zbogom, teta!«

Hítro sem bil doma. V veži so stara mati stali pri pominjku in s sekalom, zavitim kakor črka S, drobili krmo za prašiče. Šli so takoj k ognjišču ter mi dali lonček zelja s krompirjem in leseno žlico. Nihče ne ve, kako je to dobro. Po veži je dišalo po sprazeni kavi; morda jo je oče prinesel.

Povedal sem, kako se mi je posrečilo v šoli.

Rekli so: »Le pridno se uči, da ne boš kako nič.«

Potem so vprašali: »Ali ti je kaj dolg čas po kavi? Doma si jo imel vsak dan.«

»Oh nič, mati, saj tako dobro kuhate! Bolje znate nego naša mati. Vaš krompir je tako dober, naš še pa razcvete in je pust, da ima človek po njem rezavico. Sploh je vsaka jed pri vas boljša.«

»Mislim, da zato, ker pri nas ni kruha, kadar bi ga hotel,« so rekli. Vendar se jim je dobro zdelo. Oddedili so iz črnega lončka še kave in dodali mleka. Pa še svēt so mi dali za mater: »Reci ji, naj kupi večjo ponev za zabelo.« Zraven so se smejali.

Popil sem kavo, nato pa povedal, da grem na Kacúlj.

»Pojdi, kamor hočeš,« so dovolili, »samo glej, da prideš pred nočjo domov.«

Kaculj je hrib takoj nad vasjo. Gol je in skalnat. Le tu in tam životari kak glogov ali brinov grin in med kamenjem so se naselile večje ali manjše zaplate trave. Dež in zmrzál sta izgledila, izvotlila in razgrebla vapnenec v prečudne oblike.

Z vrha sem najprej pogledal na vas.

Zvonik je tako blizu, da bi z enim sunkom splaval nanj, ako bi bila vmes voda. Hiše čepe pokojno kakor jata črnih in še več rjavih kokoši. Tako jih je razločil zadnji požar, ker so stare s slamo pokrite, nove pa z opeko. Tudi so stare našopirjene kakor koklje, nove pa so zleknjene, ker jih je delala skopa potreba. Na spodnjem koncu vasi je gasilski hram, na drugem koncu dokaj nizdolu proti Jamí Marijina kapelica. Za vrtovi okrog vasi štrle visoko v zrak topoli.

To je Otok.

Vas ima triintriideset števil in preko dvesto ljudi. Skoro polovica je mojih sorodnikov. Sredi vasi je očetov dom, v spodnjem koncu materin.

Za n.ano je nekdo nalašč zakašljaj in sedaj štokrlja po kamenju. Obrnem se počasi, ker je na skali komaj prostor, da stojim. Strah me za hip obide, ko zagledam nekaj korakov proč divjega moža. Pod čepico s ščitom je sam grm, sam gost črn grm. Po zavaljenem trupu visi obleka nemarno. Hlače se svetijo kakor dimnikarju. Stopala tiče v odrezanih čevljih, tako da so členki goli. Izpod pazduhe gleda sekira. Preden se dobro zavem, vzdigne glavo, da se zasvetijo oči, in reče:

»Ma kaj delaš tukaj, Renko?«

»O, stric Jakob, kar prav, imam denar za Vas.« Zlezem s skale in mu dam desetak. »To je prinesel moj oče, pa Vas ni dobil doma.«

»Ali je bil sam Tone tu?«

»Bil, ampak je moral zopet iti.«

»Škoda! Jaz sem sekal raklje za kopo, da si skuham oglja. In ti?«

»Gledam, kakšen svet je tod.«

»Tam pred Nanosom je vas Razdrto, ki ti pove, kakšen svet je pri nas.«

»Pa so ljudje dobri, krepko sešiti.«

»Mačko so dobri. Med Ljubljano in Trstom je preveč ribjih duš. Še Kristus je bil hud na ljudi, ko so mu rekli, da je dober. Pa je bil zares dober.«

Nisem vedel, kaj bi rekel. Ni mi znano, kakšne so ribje duše. Mislil sem na mehur v ribah, torej prazne duše.

Stric je videl mojo zadrego, snel kapo z glave in se popraskal za ušesom. Oči so mu šle po prostrani pivški dolini proti Prestranku in Šentpetru. In je dejal: »Kajne, borovniški svet je lepši in bogatejši nego postojnski.«

Isto misel sem imel jaz. Ko sem objel s pogledom deželico pred seboj, sem občutil kakor prevaro. Pusta, enolična, siva pokrajina z gorskimi goličavami. Rekel sem: »Da, bolj zelena je Borovnica. Vendar

vidim reči,« sem pristavil, »ki se jim čudim, da so tukaj.«

»Srečne oči, ki vidijo čudeže tukaj! Le povej, kje so ti čudeži.«

»Prvi je Nanos, enostavni čudak, debeli velikan. Kako je neki prišel v ta kraj?«

»I, ob vesoljnem potopu je priplaval, ko je bil še živ.«

»Saj je res podoben kitu, ki je naslikan v šoli, velikanski ribi, ki je po potopu zamudila beg in obležala na suhem. Prisekani gobec gleda proti Postojni, rep sloni na hribovju zadaj.«

»Tam gre cesta iz Logatca skozi Hrušico na Ajdovščino v vipavski dolini.«

»Druga čudna reč je gozd, debel gozd, ki ga vidim na onihle gorah.«

»Ta gora blizu je Javornik, ona daleč Snežnik. A tudi nazaj proti Planini so gozdi, da se tema dela, so smreke, da jih dva moža ne obsežeta. Kaj, ko je večinoma grajsko! Pa v tretje gre rado; kje je še kaj čudnega?«

»Nič manjše čudo ko Nanos je tale ovinkarska voda Pivka. Zelo zvita res mora biti, da je prišla v to okolico tako velika.«

»Ali ne vidiš, da jo je sram? Potuhnjena se plazi med jelšami in vrbami, da hitro smukne v Jamo, ko pride blizu. Dobro ve, da je tujka.«

»O tristo, saj res, največje, da, svetovno čudo, bi bil skoro pozabil: Jamo, binkoštni ponedeljek, ko bo zastonj, pojdem vanjo.«

»To je še daleč. Lahko vašega Jožeta prosiš, pa bo šel s tabo, ker ima znance.«

»Ne maram, rajši pojdem, ko bo veliko ljudi in godba notri.«

»Renko, dobro si sestavil čudeže, ki jih je Bog naredil. Zdaj ti bom še jaz povedal tri človeška znamenja. Glej, oni hotel, ki je kakor Noetova barka, to je današnja Postojna, ki tujce skube, da more živeti. Tamle Sovič z razvalino, to so pretekle zgodbe, ko je graščak delal pravico in vreme. Onale stavba pred Jamo z električnim strojem, to so bodoči časi; sicer bodo tukaj ostali samo polljudje kakor sem jaz.«

Položil mi je roko na ramo, rekoč: »Pridi kaj k meni, midva bova prijatelja.« In je odštorkljaj.

Sedel sem nazaj na skalo.

Gledal sem dolgo na Postojno in Sovič. Postojna z dvostolpo cerkvijo, po ježi razprostrta, sanja kakor dekleta — Sovič, v borove nasade odet, kipí kakor fant: ko bodo razvaline na vrhu nekaj drugega in ko bodo bori visoki dovolj, bo poroka. Ob Noetovi barki sem se razvedril z domislekom, da je omnibus njen mladič: koklja z edinim piščetom.

Kaculj prehaja brez posebne strmine v široke neške, nagnjene nizdol do grička svetega Andreja.

Namenim se k cerkvi in spotoma berem lešnike.

V Čančljevi dolini dobim vaškega čednika, Jakoba iz Landola. Pravkar je zvezal s trto brezovo metlo in jo s pomočjo srpastega noža dovršuje, da jo zvečer pokloni gospodinji, kjer ima danes hrano. Kolikor glav pase, po toliko dni kolobari od hiše do hiše. Vsaka hiša mu mora dati za tiste dni poganjiča, ki mu pomaga pasti. O svetem Miheľu dobi žita in denarja, da ima do svetega Jurija. Tako ima službo in počitek po dveh bojevitih nebeščanih razdeljeno.

»Čigav si pa ti, ljubka,« me ogovori, ko pridem blizu. Ko mu povem, se začudi: »Kaj ima Zormanov Tone že tako velikega sina?«

»Ali poznate mojega očeta?«

»Kaj ga ne bom! Meni je nekoč klobuk rešil. Hodil sem nad Črno jamo, veja mi je zbila klobuk, da je padel čez rob in se ujel na neki štrcelj sredi stene. Nisem mogel do njega ne od zgoraj dol ne od spodaj gor. Pa je sreča prinesla Toneta, ki je bil tedaj poljski čuvaj in je imel puško. Naredil je lesen zamašek in ga izstrelil v klobuk. Vrglo ga je kvišku in je padel na tla.«

Prijalo mi je, da zna moj oče streljati klobuke. Domislil sem se, kako je poleti z revolverjem ustrelil velikega skobca, ki je bil tihotapsko priletel na tepko pri borovniškem cestovodu. Bržkone so ga skominale lastovice. Kragulja je potem ljubljanska srajca Rudolf na vrata pribil in ga streljal s fičafajem.

»Ali boste kmalu gnali domov?« sem nato vprašal pastirja.

»Ko se bo solnce doteknilo Nanosa.«

»Zdravi ostanite, Jakob.«

»Srečno hodi, ljubka.«

Krenil sem dalje. Na nekem grmu sem zapazil ježico petih lešnikov. Stegnil sem se, da jo dosežem. Kar začujem neki sik, pogledam predse in odskočim. Bil je gad in jaz bos! Srce je zastalo za hip, nato pa tolklo kakor kladivo. Kolena so se šibila, da sem komaj šel gor k cerkvi sv. Andreja.

V zidu, ki se dviga nad streho namesto zvonika, visita dva zvonca. Pozvonil sem z njima in sklenil, da pridem semkaj k sveti maši v zahvalo za vso današnje srečo. Nato pa hajd čez potok in preko njiv na trinogati stolček; zakaj na ognjišču je prijetno, ker se že čuti jesenski hlad.

Kmalu je prišel Markov Andrejče, šest let starejši bratranec. Na roko sva si in povem mu o gadu. Govoriti moram glasno, ker bi me sicer ne slišal. Škoda Andrejca. Ko je bil majhen, mu je prišla bolezen v glavo, da so mu iz ušesa z gnojem pritekale koščice, ena kakor stremenček, ena kakor kladvice. Sedaj samo svojo mater ume, ako govori potih, ker ji gleda na usta. Vidi pa vse. Brž je vedel, da imam v žepu lešnike, in mi obljubil, da mi bo spletel vršo iz vrbovih šibic, pa se bodo sušili obešeni pod stropom, kolikor jih bom nabral.

Včeraj in danes — kakor noč in dan. Včeraj se nisem mogel videti tukaj, danes sem domač in vsem je všeč moj skok v šoli, najbolj stricu Jožetu. Le bratrancu Matevžku je nekoliko sitno, ker je za polovico zadaj. Ali, kaj se bom bahal, ko je vse Bog dal in sem jaz morebiti le preveč silil v Boga? Saj Otočana niti v tretjem razredu ne najdeš nobenega in vendar nihče ne joka po Krmendolu, kot sem se cmeril jaz. Sram me bodi!

(Dalje prihodnjic.)

Pregled naše umetnosti.

Viktor Steska.

(Nadaljevanje.)

30. Brezmadežna v uršulinskem samostanu v Ljubljani (80×118). Brezmadežna stoji na zemeljski obli, oviti s kačo in trnjem, z levo pritiska na prsi globčeka, venec zvezd ji okrožuje glavo; obrnjena je napol proti desni strani, kjer se ji v gornjem kotu prikazuje Bog Oče. Od njega plava k Mariji v pramenu žarkov v svetlobni kroglici božje Dete.¹

31. Mati božja dobrega sveta (41×49), slikana z oljnatimi barvami na papir, ki je pritrjen na desko. Last uršulinskega samostana v Ljubljani.²

32. M. B. s prekrizanimi rokami se ozira proti nebu. Zelo nežna slika. Brez podpisa. Bržkone Wergantovo delo. Last uršulinskega samostana v Ljubljani.

33. Mati božja z Detetom (51×69) s tančico na glavi, ki jo obdaja 12 zvezd, objema božje Dete, ki se ljubeznivo k njej privija. Na hrbtu podpis: Wergant pinx. 1760.³ Last uršulinskega samostana v Škofji Loki.

34., 35. N. Hudovernik v Ljubljani hrani dve žanrski sliki: 1. Moža s presto (57×74). Dokolenska slika kaže obritega moža, sedečega s pomečkanim klobukom, s smrečjimi vršički za trakom. Mož gleda z navihanim pogledom iz slike in drži pred prsi presto. Na hrbtu slike je podpis: Wergant pinx. 1761. 2. Ptičarja (57×74), ki predočuje v doprnski obliki obritega kmečkega človeka s kosmato kučmo na glavi z zataknenimi zelenimi listi. V desni drži gajbico z ujetim ptičem, z levico kaže pa na gajbico. Pod levo pazduho tišči sveženj limanic. Od zgornje

¹ Katalog ZR, 1922, 23.

² Katalog ZR, 1922, 23.

³ Katalog ZR, 1922, 23.

spenke suknjiča mu visi okrogla kovinska piščalka. Pendant k prejšnji sliki.⁴

36. V Kamniku je umrl 1742 župnik Maksim Leopold Rasp. Slikar Valentin Mencinger je napravil njegov portret, prerisal ga je Fortunat Wergant in Gustav Andrej Wolfgang ga je urezal v baker v Augsburgu.⁵

37. Mati božja z Jezuškom v pevski sobi frančiškanskega samostana v Kamniku (53×82). M. B. sedi na oblakih; na blazinici na levem kolenu drži Jezuščka, ki ima v levici zemeljsko oblo. Glavo ji obdaja lahen svit poleg 12 zvezd. Na levi gleda izpod gube Marijinega plašča angelska glavica. Brez podpisa.⁶

38.—40. V zadnjih letih Wergantovega življenja so začeli posebno častiti Mater božjo dobrega sveta. Izvirnik te slike se nahaja v Dezancanu na Laškem. Nekaj takih slik je napravil tudi Wergant, n. pr. za Mošnje, za Dedni dol pri Višnji gori; lastnik take slike je tudi župnik v Škocjanu pri Turjaku Janez Jereb. Napisa ni na nobeni teh slik, znake njegovega čopiča pa kažejo.

41., 42. V Žalcu se nahajata dve Wergantovi sliki, sv. Nikolaj in Marijino vnebovzetje iz l. 1764.⁷

Fortunat Wergant je izrazita prikazen v našem slikarstvu. Noben naš slikar nima tako izrazitih svojstev. Zato ga je lahko spoznati med množico drugih. Dr. Stele sodi, da je po svojih tipih najosebnejši ter po svojem temperamentu najjačji.⁸

Barve so mu skoro vedno drugotne, lahne, mile, zelo redko prvotne. Tu ne srečavamo polnih, živih, sočnih barv, ampak le na lahno nadahnjene, n. pr. lahno rdečo, modro, zeleno in rumeno, rožasto, lilijasto itd. Gube na oblekah riše trdo, okorelo, kakor bi bile nalomljene; ob vratu ljubi na obleki gubico, podobno zanki; nos in ustnice pordečuje, sence na vratu in na obradku voli zelenkaste.

Prve njegove slike nahajamo v Hrvaškem Primorju: v Otočcu in Lešcu. Gotovo jih je v ondotni okolici še kaj več, samo da ti kraji še niso natančno preiskani. Na Kranjskem jih je največ v Ljubljani, Stični, na Križni gori, na Štajerskem v Žalcu in Mozirju. Število teh slik je pa majhno, če jih primerjamo z drugimi njegovimi sodobniki.

Vsak slikar je pri svojem stvarjanju odvisen od časovnih razmer in zahtev. Tudi Wergant se jim je moral ukloniti. Slikal je po naročilu za cerkve in za zasebnike. Njegovi portreti so prav dobri. Krasno mu je uspel žanrski prestar. Tudi Murillo bi ga bil vesel.

⁴ Katalog ZR, 1922, 23, 24.

⁵ Dom in svet, 1899, 289. — Dr. Gruden, Zgodovina slov. naroda, 980.

⁶ Dr. Stele, US, 66, 67.

⁷ Orožen, D. Bisthum Lavant, III., 354. — Wastler, KLS, 163.

⁸ Dom in svet, 1923, 217.

Manj ugoden vtisk napravlja name ptičar (cipar), ker ga zabuhli vrat dela odurnega.

Wergantove cerkvene slike so prav prikupne radi jasne sestave in prijetnih barv. Na prvi pogled ti prija Marijina zaroka v Planini pri Rakeku; veličastna je kompozicija Brezmadežne v uršulinskem samostanu v Ljubljani, samo da je senca ob Marijinih ustnicah premočna, zato ne učinkuje tako prijetno. Kako ljubka v sestavi in barvah je slika M. B. z Detetom v uršulinskem samostanu v Škofji Loki. Iz Marijinih oči odseva sama sreča, iz Jezuščkovih pa samo veselje.

Wergantove barve so trpežne; zato so se skoro neizpremenjene ohranile do današnjih časov.

13.

Četrty slikar naših velikih mojstrov 18. veka je Anton Cebej, ki se je vedno podpisoval po tedanjem pravopisu Zebey. Rojen je bil 23. majnika 1722 v Ajdovščini. Oče mu je bil Matija, mati Marina. Imel je dva brata in štiri sestre, ki so bili vsi mlajši od njega.⁹

Iz njegove mladostne in učne dobe nič ne vemo. Leto 1750 nam ga kaže kot popolnoma izvežbanega slikarskega mojstra in iz l. 1774 poznamo njegovo zadnje datirano delo. Kje je stalno bival, kje in kdaj je umrl, še ni pojasnjeno, ker je od leta 1761 delal v Ljubljani, ker ga ljubljanska slikarska zadruga v svoji pritožbi z dne 2. novembra 1764 šteje med priseljence in ker se je 1766 vpisal v Marijino bratovščino v Ljubljani, je moral tedaj bivati v Ljubljani.

Njegove znane slike so:

Na Vinici ob Kulpi krasi oltarje tri njegove slike. Veliki oltar vsebuje Povišanje sv. križa s podpisom: Ant. Zebey, pinx. MDCCCL. Slika, ki je torej iz l. 1750, kaže živo risbo, lepe barve in fino osenčevanje; zlasti zgornji del ugodno vpliva, manj spodnji, ker so barve prežive, bržkone zaradi poznejše obnove.

Na evangeljski strani je oltarna slika Brezmadežne, na listni strani pa sv. Frančiška Ksaverijanskega, obe brez podpisa, toda gotovo obe Cebejevi. Barve so zelo skladne, da jih je veselje gledati.

L. 1752 ga srečamo v Kamniku. Frančiškani so dali to leto delati oltarček, kjer naj bi se na praznik sv. Rešnjega Telesa prepeval sv. evangelij. Ta oltarček je poslikal Anton Cebej in hkrati naslikal Brezmadežno. Za to delo mu je samostan prepustil barve, ki so samostanu ostale ob smrti malo prej (26. febr. 1752) umrlega slikarja fratra Lazarja Mayrja v vrednosti 10 gld.¹⁰ Te slike ni več zaslediti.

(Dalje prihodnjč.)

⁹ V krstni knjigi šturijski-ajdovski, ki se hrani v Vipavi, je zapisano: 1722 23. Maji: Antonius filius legitimus et naturalis Mathiae Zebey et eius uxoris Marinae baptizatus a me Nicolao Rodeschini curato-capellano loci, levantibus patrinis Andrea Wattiz et Apollonia Gregorizkin. Zbornik UZD, 1923, 78.

¹⁰ Frančiškanski diarij iz l. 1752, str. 4.

O roparskih napadih.

Zgodovinske drobtine. — Zbral Leopold Podlogar.

(Nadaljevanje.)

6. Brusnice - Žužemberk. Grad Struga ob Krki so napadli hajduki okrog leta 1690. Takrat je gospodaril tukaj Karel pl. Jurič.

Prav isti čas so hajduki ulomili v žužemberški grad.

Načrt za ta dvojni napad so hajduki skovali na hajduškem zborovališču med Črnomljem in Vinico, na takoimenovanih Viniških poljanah.

Letopisci nam o teh dveh napadih nič ne poročajo. Na podlagi ustnega izročila pa se nam je ohranila zapisana povest z naslovom: »Ropar iz Krške vasi pri Cerkljah«. ¹ Pove nam pa o teh ulomih tole:

Okoli leta 1690 je nesel kmečki mož, doma iz Krške vasi, pismo preko Novega mesta v Metliko. V Novem mestu je pogledal malo po semnju in se spustil v pogovor z znanci in neznanci. Popoldan jo je udaril proti Gorjancem. Tam je pa izginil brez sledu. Na poti vrh Gorjancev so našli od volkov oglodane človeške kosti in denarni pas. Ta je bil prazen. Dognali so, da je bil lastnina moža iz Krške vasi. Ljudje so sodili, da so ga volkovi požrli. Pa glej! Čez dobrih 20 let je prišel mož domov, zdrav in čvrst.

V Cerkljah je bila velikonočna procesija. Pred to slovesnostjo se je ljudstvo kar trlo okrog čudno oblečenega moža. Kar se prignete do njega dvajsetleten mladenič, ki se ga oklene z besedami: »O, moj oče!« Tujec je bil zares njegov oče, ki se je po končani procesiji podal s sinom domov. Tam je pripovedoval, kako je prišel Turkom v roke, bil prodan v sužnost, iz katere se je srečno rešil in vrnil domov. Doma se je lotil kmetovanja in je bil nenavadno marljiv. Prav pogosto so ga videli v leskovškem župnišču, kjer sta imela z dušnim pastirjem dolge pomenke. Vsako leto je šel na božjo pot k Mariji Bistriški na Hrvaškem.

Nekako okoli leta 1702 je bil zadnjič pri Mariji Bistriški. Ni šel namenoma na božjo pot, ampak podal se je tja nenadoma na povabilo upravitelja bistriške božje poti. Ta mu je povedal, da je umrl pobožni in spokorni brat-lajnik kapucin. Pred smrtjo je spovedniku odkril svoje življenje in ga prosil, naj sporoči našemu znancu v Krško vas, da ga odveže pred toliko leti (okoli l. 1680) dane prisege.

Doma je povedal mož, kje in kako je živel, odkar je nenadoma izginil in se zopet zdrav povrnil na dom:

Ko je nesel pismo v Metliko, se je pogovarjal med novomeškimi sejmarji s popolnoma tujimi ljudmi. Nepreviden je bil in tujcem povedal, da nese s seboj neko pisanje. Vrh Gorjancev ga je prijela množica

mož in mu vzela pismo. Bili so hajduki, sedemnajst po številu; njih vojvoda je bil neki Báre. V pismu so bili omenjeni neki kupčijski domenki med graščaki na Strugi, v Žužemberku in v Metliki. Iz pisma so hajduki dognali, da se nahaja denar v Strugi ali Žužemberku. Sklenili so oropati oba gradova.

Njega samega so prisilili z obljubami in grožnjami, da se jim je pridružil in se sveto zaprisegel, da ne bo nikdar izdajalec, ampak zvest tovariš Báretove hajduške družbe. Med njimi je živel dvanajst let. Ropal je in plenil, umora ali uboja pa nima na vesti.

Nekaj mesecev, preden se je vrnil domov, so se domenili na Viniških poljanah, da napadejo bogato božjepotno cerkev Marijo Bistriško. Vlomili so v cerkev. Báretu je bilo znano, da je cerkvena zakladnica v žagradu. Tudi tja so vlomili, pa glej! ob zakladnici je imel svoje ležišče božjepotni upravitelj, ki se tega nenavadnega obiska ni kaj posebno ustrašil. Srčno je stopil pred Báreta, ki je bil že potegnil nož, da zabode — svojega brata. »Joj meni! Brat mori brata!« Spoznala sta se. Báre prebledi, nož mu odpade. Ves preplašen se umakne in molče potiska tovariše nazaj. Pred cerkvijo so se hajduki na njegovo povelje razšli; nič več se niso sešli na Viniških poljanah.

Mož se je vrnil domov. Po nasvetu svojega spovednika v Leskovcu je hodil na božjo pot k Majki božji Bistriški — delat pokoro zase in za tovariše. Nekoč je opazil, kako je plezal po golih kolenih okoli cerkve sívolas kapucinski brat. Bil je Báre, njegov nekdanji vojvoda — harambaša. Stopil je k božjepotnemu upravitelju, Báretovemu bratu, in mu povedal, koga je srečal. Zvečer so prišli vsi trije skupaj in se zaupno dogovorili, da ohranijo tajno, kar je bilo med njimi. Na smrtni postelji je Báre odvezal dane prisege vse nekdanje tovariše. Kmalu za njim je nevarno zbolel Báretov brat. Prosil je našega znanca, naj ga obišče. Poslovila sta se za vedno. Pred smrtjo je povedal, da stá on in Báre sinova graščinskega oskrbnika s Spodnje Štajerske. Graščak je bil onečastil njegovo sestro, lepo Máro; brat Báre se je maščeval, graščaka zavratno napadel in ubil. Báre je pobegnil med roparje; brat pa, ki je bil šolan, se je posvetil oltarju Gospodovemu.

7. Budanje. Cerkev sv. Aha je zidana na pobočju Čavna. V tej gori so kopali sredi 18. stoletja. Slutili so tam zlato rudo. Te sicer niso našli, pač pa obilo zlatega denarja beneškega kova. Trdilo se je, da so tam svoj čas Benečani kovali denar, ki so bili zasledili v Čavnu zlato žilo.

¹ Carniolia 1841, 409.

Delavci rudokopi so pač spravili na dan zlatu podobno rudnino; pa to so bili le svetlorumeni dendriti.

Benečani na Čavnu pa zlate rude niso niti iskali niti našli. Preko Čavna so pač potovali beneški trgovci, ki so iz strahu pred čiškimimi in istrskimi roparji uporabljali tamošnja stranska pota. Večkrat so bili napadeni, pa so pred spopadi zakopali denar. Veliko teh trgovcev je bilo zakopanih na Čavnu in nekje tam zraven njih denar, ki je ostal prikrit, dokler ga niso odkrili omenjeni zasledovalci zlate žile. Tako poroča Hacquet v svoji zemljeznanski knjigi.²

8. **Cerklje pri Krškem**, L. 1668 so hajduški Uskoki oplenili krško, leskovško in cerkljansko okolico.³

9. **Čemšenik**. O Čemšeničanih pripoveduje Valvazor, da so nasilni ljudje. (II. 125.) Prišel jim je v roke domači dušni pastir, ko je jahal domov. Smrtno so ga ranili in privezali konju na hrbet. Prinesel je domov svojega gospoda mrtvega. Verjetno pa je, da tega niso storili farani sami, ampak rokovnjači, ki so imeli svoja skrivališča v velikih gozdnih samotah pod Trojanami in v Črnem grabnu.

10. **Črmošnjice**. V odurni, od skalovja in temnih gozdov obdani Črmošnjiški grapi so se skrivali roparji še sredi devetnajstega stoletja. V dobrem spominu so roparski napadi na hiše bogatašev po tej okolici. Med njimi je bilo veliko domačinov, ki so nameravali oropati tudi župnišče. Župnikoval je tam sloveči Jurij Humar (Holmar) (1863—1876). Zdravil je ljudi z živalskim magnetizmom, ki ga je mogel prenašati iz svojega telesa z očmi ali dotikanjem v kruh in druge reči. To so uživali ali pri sebi nosili bolniki, ki so se v ogromnem številu obračali do njega. Nепrestani obiski bolnikov so gospoda gmotno podprli. Imeli so ga splošno za bogataša. Roparji so namera-

vali vlomiti v njegovo stanovanje. Razneslo pa se je med ljudmi daleč naokoli, da gospodu ne ostane prikrita nobena reč, tudi nameravani roparski napad ne. Bog zna, kaj bi doživeli v župnišču; mogoče bi jih čakali naročeni orožniki ali pa bi jih ta čudodelen mož na kak način storil neškodljive.

Eden roparjev je bil namreč poslal k Humarju deklo po zdravila za svojo ženo. Izročil ji je svinjsko gnjat, gospodu za nagrado. Dekli pa je svinjina preveč dišala, da bi jo dala »gospodu«. Dala je za zdravila par desetec, gnjat pa obdržala zase. Humar pa denarja od ljudi sploh ni jemal. Rekel je dekli: »Le spravi denar, ne potrebujem; gnjat pa nesi varno domov, da ti je pes ne izvoha.« Doma je dekla vse povedala. To se je razglasilo daleč naokoli, tudi med roparji, ki si ob Humarjevem času niso upali ropati in krasti po župniji.

11. **Črnomelj**. Leta 1720, 16. julija, so hajduki umorili na grozen način v semiškem župnišču prošta nemškega viteškega reda Janeza Stariho in oplenili bogato založeni semiški tabor. S plenom so se vračali v svoje skrivališče, in sicer pri belem dnevu čez Črnomelj. Bili so na vse mere navdušeni od semiškega vina. V mesto so prišli z zastavo. Komaj so se pokonci držali. Črnomaljški so imeli pred njimi tak strah, da se jih niso upali napasti. Na hišne praže so postavljali v škafih vino, v jerbasih kruha in mesa, da bi se jih zlepa odkrižali. Tak sprejem je pa spravil harambašo v najboljšo voljo. S Črnomaljški se je prijazno pogovarjal in se pobahal: »Da imam dve sto takih kakor sem jaz, pa grem nad Ljubljano.«⁴

Leta 1812, 27. julija, je gnal Matija Kuhar iz Dolenje vasi pri Črnomlju konja na Bosiljevo, kjer je bil semenj. Pri Hrastu blizu Vinice so ga prijeli hajduki. Vzeli so mu konja in denarja 300 gld.

(Dalje prihodnjic.)

² Oryct. Carn. I. 7.

³ Mittheil. 1846, 70.

⁴ Argo IV, 206.

Slovenski možje.

Piše Pirjevec.

Primož Trubar.

Leta 1508 se je rodil Mihi Trubarju v Raščici, ki je spadala tedaj pod graščino Turjak in župniku v Škocijanu, sinček, ki so ga krstili za Primoža. Dvanajstletnega Primoža je poslal oče na Reko in v Solnograd, da bi se izšolal za mašnika. Iz Solnograda je prišel mladi Trubar v Trst k škofu Petru Bonomu kot član pevskega zbora v tržaški stolnici in škofov osebni služabnik. Pod njegovim vodstvom je nadaljeval svoje študije, čital latinskega pisatelja Vergila in Nemca Erazma Rotterdamskega ter poslušal škofove razlage v laškem, nemškem in slovenskem jeziku. Nadarjenemu učencu

je podelil Bonomo l. 1527 župnijo Sv. Helene v Loki. Trubar jo je opravljal po vikarju, sam pa odšel s preostankom dohodkov, ki jih je dajala župnija, na Dunaj, da se nadalje izobrazuje. Po vrnitvi ga je škof Bonomo posvetil in mladi mašnik je odšel na odkazano mu faro v Laškem kot škofov vikar. Iz Laškega je zahajal včasih pridigovat tudi na Loko. Leta 1535 je prišel kot slovenski pridigar k Sv. Miklavžu v ljubljansko stolnico, a sovražnost tedanjega deželnega glavarja ga je pregnala v Trst. Kmalu se je vrnil v Ljubljano, poverjen mu je bil kanonikat in vnovič je v stolnici pridigoval v slovenskem jeziku.

V tistem času se je že nagibal k novi luteranski veri, ki je zametovala razne katoliške obrede in navade. Tega duha se je bil navzel že pri škofu Bononu v Trstu in ga javno kazal v svojih pridigah, zlasti pa je grmel proti zidanju novih romarskih cerkva, tako proti romarski cerkvi na Sv. Gori pri Gorici in proti cerkvi, katero so hoteli zidati loški farani na čast sv. Sebastijanu in sv. Roku. Radi krivih naukov ga je začel preganjati novi ljubljanski škof Urban Tekstor (Tkalec), rojak s slovenskega Krasa, in l. 1547 je izvedel Trubar v Šentjerneju o ukazu kralja Ferdinanda, naj njega in druge širitelje protestantizma zapro. Trubar je zbežal v Nemčijo, v odsotnosti so ga izobčili iz katoliške cerkve. V Nemčiji je služboval kot župnik v raznih krajih in se vrnil na poziv kranjskih deželniških stanov kot superintendent (luteranski škof) evangelijske cerkve 1561. l. v Ljubljano. Sprejeli so ga z veliko častjo, pridigoval je v cerkvi svete Elizabete, obiskal tudi druge slovenske kraje, a l. 1565 ga je nadvojvoda Karel izgnal in odslej je živel Trubar do konca svojih dni na Nemškem. Samo enkrat še (l. 1567) je videl za kratek čas domovino in rojstno vas. Umrl je kot župnik v Derendingenu 28. junija leta 1586.

Trubar je oče slovenskega slovstva. Do njega niso imeli Slovenci v svojem jeziku tiskanih knjig. Ko je še pridigoval na domačih tleh (1530—1547) je »pogostoma vzdihoval in klical k Bogu, naj se usmili revnega in dobrosrčnega slovenskega ljudstva, naj mu izkaže milost, da bi se tudi slovenščina pisala in čitala in bi se sveto pismo in druge krščanske knjige v slovenski jezik prevajale«.

Težkega dela se je lotil Trubar sam. Okoli leta 1551 je dobil naš narod iz njegovih rok prvi slovenski knjigi, katekizem in abecednik. Katekizem je bil namenjen duhovnikom, pridigarjem in staršem, ki že znajo brati, da poučujejo druge preproste rojake v pravi krščanski veri. Abecednik pa bi naj služil mladim in preprostim Slovencem, da se naučijo brati. Skušnje, ki jih je imel Trubar s prvima knjigama, so ga ovirale, da bi pričeto delo nadaljeval. Tedaj sta mu prišla na pomoč dva moža, ki sta ga izpodbujala in mu omogočila nadaljevanje, to sta bila koprski škof Peter Pavel Vergerij in bivši štajerski glavar Ivan Ungnad, ki je uredil v svoji hiši v Urahu na Wirtemberškem tiskarnico. Iz Trubarjevih rok je prišla zdaj dolga vrsta pobožnih knjig, prevajal je posamezne dele sv. pisma, izdal prvi slovenski kalendar, zlagal cerkvene pesmi in pisal nemške predgovore (posvetila) številnim hrvaškim knjigam, ki so izšle iz Ungnadove tiskarnice.

Ledina je bila preorana, kar je Trubar sejal, je šlo v klasje: pridružili so se mu mlajši sodelavci in l. 1584 je izšlo celo slovensko Sveto pismo v Dal-

matinovem prevodu; Bohorič je izdal istega leta prvo slovensko slovnico. V kratki dobi tridesetih let si je priborila slovenščina mesto v krogu kulturnih evropskih jezikov.

Trubar je tudi oče slovenskega šolstva. Ko je bival kot superintendent v Ljubljani in organiziral protestantsko cerkev, je hotel urediti tudi slovensko bogoslužje; zavedal pa se je, da lahko sloni slovensko bogoslužje samo na duhovnikih in vernikih, ki so slovenskega pisma vešč, in se je radi tega trudil za povzdigo šolstva med Slovenci. Snovale so se dvoje vrste šole, kmečko-ljudske pri farah, v katerih se je učilo slovensko branje in pisanje ter slovenski katekizem, in trško-mestne šole kot višja učilišča, v katerih naj bi se naučili šolarji še nemškega in latinškega jezika.

Luteranstvo je izginilo med Slovenci z majhnimi izjemami, a dobri sadovi Trubarjevega dela so ostali in mednje bomo šteli v prvi vrsti spoznanje, da je treba slovenskemu ljudstvu pouka v domačem jeziku. Iz tega spoznanja je zrastle slovenska kultura.

»Inu per tim vas vseh vtim Boshym Imenu fueifto proflsim inu opominam, De vi nerpoprej viifoku lahualite Gofpudi Boga, la leto do-bruto inu la ta uelik dar Boshy... kir le ta nash Jelik tudi piflshe inu druka.«

PO OKROGLI ZEMLJI

POLITIČNI PREGLED.

Dve dejstvi dajeta evropski politiki zadnjih dveh mesecev prav posebno označbo. Prvo dejstvo je z mag delavske stranke pri zadnjih volitvah na Angleškem. V veliki britanski državi sta skozi stoletja vodili državno krmilo samo dve stranki: konservativna in liberalna, zdaj ena, zdaj druga, vedno pa tista, ki je pri volitvah dobila absolutno večino. Te absolutne večine pa je pri zadnjih volitvah zmanjkalo. Sicer politično tako prožna in gibčna Anglija zavoljo tega novega položaja kar ne more najti same sebe. Delavska stranka se je pojavila v taki moči, da je Anglijo vrglo iz političnega kolovoza, v katerem je vozila skozi vsa stoletja. Nobena stranka ni dobila večine, na zvezo strank Angleži niso vajeni, brez večine se pa vladati ne more in ne sme. Zdi se, da bo pri vsem tem prevzela vladno delavska stranka, ki bo skušala doseči podpiranje ene od ostalih dveh strank; toda trajno se to stanje ne bo moglo obdržati, ker so Angleži še preveč vajeni, da se vlada z večino ene same stranke.

Delavska stranka, ki je v Angliji na vidiku, pa je dala vsej evropski politiki nov sunek, nov pogon. Dasi je jasno, da ta stranka ne bo mogla takoj izpeljati vsega svojega programa, vendar bodo že poskusi vsaj delne izvršitve v Evropi marsikaj izpremenili. Priznanje Rusije je prvo, kar bo nova delavska vlada izpeljala, s tem pa se bodo začele plesti tesnejše in gostejše vezi z boljševisko državo, kar more evropsko ravnatežje znatno izpremeniti. Drugo, kar posebno poudarja — in sicer z vso resnobo — je omejitev oboroževanja, ki ga evropske države, male in velike, tako mrzlično nadaljujejo.

Izid volitev na Angleškem je dosledno dal povod drugemu važnemu dejstvu: **preurejanje evropskih držav**

v nove skupine. Naravno. Če prizna Anglija Rusijo, se bo ravnatežje v Evropi premaknilo. Da se v tem slučaju vse skupaj ne zruši, je treba države spraviti v take skupine, da se bo ravnatežje obdržalo. In to nalogo je največ v lastnem interesu prevzela Francija. Prvič zato, ker se je razpoka med Anglijo in Francijo dan za dnem večala in se z zmagajo delavske stranke ne da več zabrisati in odstraniti. Velika antanta se je skoro razrušila. Francija si mora — ako noče ob tako nevarnem in maščevalnem sosedu ostati sama — poiskati novih zaveznikov.

Drugič pa zato, ker je radi začasne ohromelosti angleške vlade, prešlo vodstvo evropske politike v roke francoske vlade.

Francija hoče najprvo prikleniti nase malo antanto in Poljsko. V ta namen je sklenila s Čehoslovaško vojno pogodbo, Jugoslaviji, Rumuniji in Poljski pa je posodila po 300 milijonov frankov za oboroževanje. Da se zveza med Francijo in malo antanto čimbolj utrdi, zborujejo v Belgradu prav te dni, ko to pišemo, zastopniki male antante. Vsa Evropa čuti, da je s to konferenco začela Francija z novo grupacijo Evrope, da pomeni to razporoko velike antante. Zato Evropa z napetostjo pričakuje izida belgrajskih posvetovanj.

Potom Jugoslavije bo skušala Francija dobiti zvezo z Rusijo, najnevarnejšo neznanko v evropskem računu, ter če mogoče prehiteti Anglijo. Obenem skuša Francija dobiti zveze z balkanskimi državami, tako da bo imela okrog Nemčije zvarjen trden obroč, ki ga pa hoče v prijateljstvu z Rusijo tudi na vnani strani dobro varovati.

Celo Nemčijo — kakor se to čudno sliši — hoče prikleniti nase iz strahu, da se ne bi le-ta naslonila na Anglijo. Teža seveda ne skuša doseči s pomočjo politike, temveč s

tem, da pripravlja najožje stike med francosko in nemško industrijo.

Anglija seveda medtem ni držala križem rok, dasi je vodilno vlogo izgubila. Priklenila je nase Italijo in Španijo, da s tem zavaruje Sredozemsko morje in Egipt, zlasti pa prednjo Azijo, ozke zveze ima s Turčijo in Madžarsko, za Rusijo in Nemčijo pa se pač bije težek boj.

Grčija po izgubljeni vojni s Turki ne more priti do miru. Republikanska stranka je dobila pri volitvah premoč. Prva posledica te zmage je bila, da je kralj Jurij moral zapustiti Grčijo. Republikanci so poklicali v domovino znanega Venizelosa, ki se je vrnil in bo prevzel zopet vodstvo v grški politiki. Če se Grčija proglasi za republiko, bo Venizelos najbrže izvoljen za dosmrtnega predsednika kot Masaryk na Čehoslovaškem.

Amerika.

Washington, glavno mesto Zedinjenih držav, ima to prednost, da ni ne država ne samostojno ozemlje, marveč je pod neposrednim nadzorstvom zvezne vlade: kongres (državni zbor) ima v rokah vso upravo tega mesta. Sprva je bilo glavno mesto U. S. (Zedinjenih držav) Philadelphia. Ko so pa po vojski leta 1781 vojaki prišli tja zahtevati svojo mezdo, je vlada zbežala, ko jih ni mogla plačati, v Princeton, od tam pa v Newyork. Tu je vlada sklenila, naj kongres določi, kje si bodo zidali glavno mesto, ki pa ne sme obsegati več kot 100 kvadratnih milj. George Washington — po poklicu je bil zemljemerec, ustanovitelj neodvisnosti Zedinjenih držav in prvi predsednik (izvoljen 1789) — je imel sam in njegovi prijatelji veliko zemlje ob rečici Potomac. Ti so preskrbeli, da se je zidalo glavno mesto tam in je dobilo ime po prvem predsedniku. Načrt za mesto je napravil Francoz,

arhitekt Pierre - Chatles L'Enfant, ki je mesto tako uredil, da je sedaj glede stavbnega načrta prvo mesto na svetu. Sprva sta nastali dve majhni mesti: Georgetown (t. j. Jurjevo mesto) in Washington; eno je dobilo ime po krstnem imenu, drugo po priimku prvega predsednika. Kmalu pa sta se obe mesti združili. Sedanji Washington je mesto »bele hiše« — kapitola (državne zbornice), uradnih poslopij in vseučilišč. Kapitol je poslopje iz belega marmorja, 229 m dolgo in 99 m

Lloyd George
z indijansko perjanico na glavi.

široko. Najstarejša univerza je jezuitska, ki danes slovi zlasti po svoji medicinski in pravoslavni fakulteti. Razen te je 30 let stara »Katoliška univerza Amerike«, ki je pod posebnim pokroviteljstvom sv. stolice in jo ameriški vzgojni in državni nadzorovalni krogi smatrajo za eno najboljših vseučilišč. Razen teh je še pet državnih vseučilišč. — Tu biva W. Wilson v pokoju. Zopet se oglašja. Pred kratkim je govoril — Wilson je najboljši govornik — na brezžični telefon, ki je vpeljan v mnogo hiš po vsej Ameriki. Ameriški kmet na farmi sedi v hlevu in gleda, kako zobljejo konji, zaeno pa posluša koncert, ki je v San Franciscu, ali pa Wilsonov govor iz

Washingtona. — V tem glavnem mestu je skoro polovica državnih uslužbencev žensk, in sicer 27.469, moških pa 38.821.

O naseljevanju misli Unija skleniti nov zakon, da ne bi naseljenci trpeli toliko škode in drugih težav, če jih zavrnejo v Evropo. Nameravajo odrediti, da se za vsakega izseljenca že v Evropi določi, ali bo sprejet ali ne v Ameriko. Sedaj ravnajo z izseljenci na Ellis Island (otoku pred Newyorkom) in tudi že na Francoskem pri vkrcavanju dokaj brezobzirno in sirovo.

Lloyd George je bil na obisku v Ameriki. On je bil prvi Evropec, ki je javno predaval in govoril brez vstopnine. Seveda je imel svoje politične namene — zlasti proti Franciji — in svojo hčerko je tu ženil. Govoril je tudi v prilog »Ligi narodov«. Za Ligo je tudi Wilson in vsi, ki imajo denar v Evropi. Nasprotniki pa pravijo, naj Evropci sami jemljejo kostanj iz žerjavice.

Največja slovenska šola v Ameriki je šola sv. Vida v Clevelandu. Vanjo hodi 17.000 slovenskih otrok.

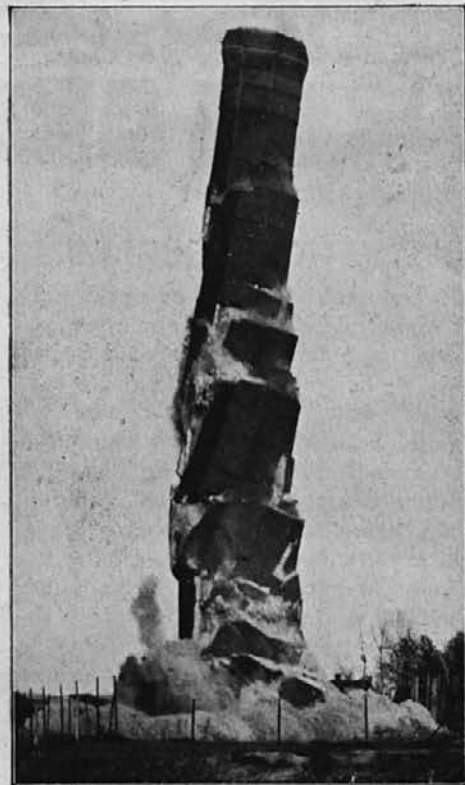
Orjaški dimnik je bil napoti novi slovenski šoli, ki jo bodo zidali v Pueblo (Colorado — Sev. Am.) prihodnjo pomlad. Podrli so ga s tem, da so ga podminirali in nabasali z dinamitom. V trenutku, ko se je sesedel, so ga fotografirali. Zanimiv prizor je občudovalo 15.000 ljudi. J. S.

Carizem in revolucija.

Piše Fr. Terseglav.

(Nadaljevanje.)

Med posebnosti ruskega absolutizma spada tudi, da je država, kjer časih vasi cele velike volosti (okraja) niso imele več kot eno slabo oskrbovano ljudsko šolo, vzdrževala

Podirajoči se orjaški dimnik v Pueblo.

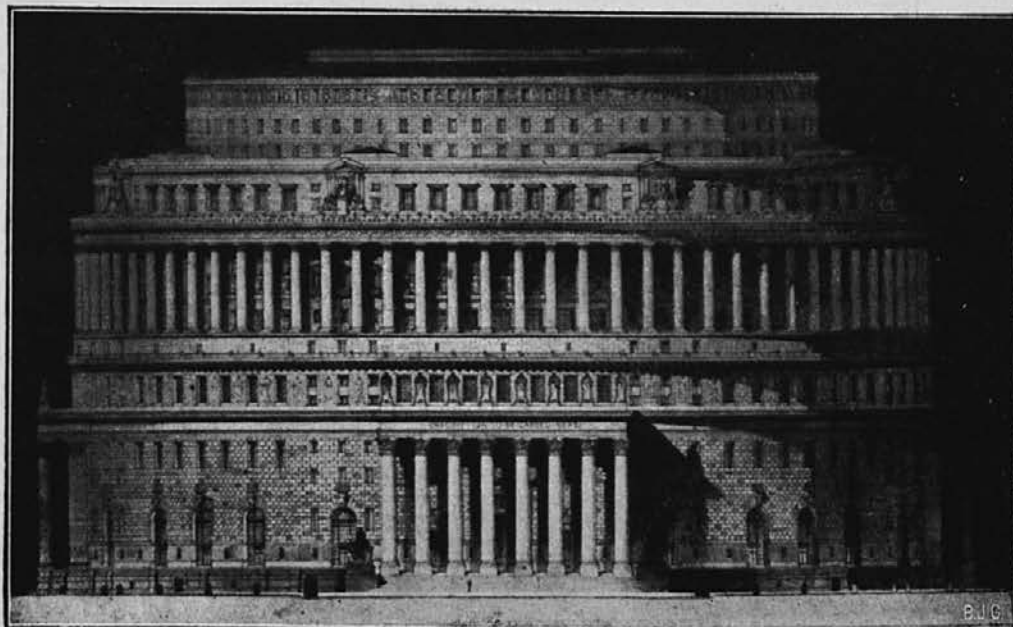
Bela hiša (parlament) v Washingtonu.

celo v vsakem malem mestu žensko gimnazijo, v katerih se je vzgajal vse kaj drugega nego pa naraščaj po zamislu ultrapravoslavnega Pobjedonosceva. Kajti nespametno omejevanje svobode pouka ni dejansko nič učinkovalo. Od univerze do ljudske šole je režim uvedel nadzornike, ki so bdeli nad učitelji in učenci, vsako združevanje celo v dobrodelne namene je bilo prepovedano, izobrazbi »nižjih« stanov so se stavile nepremagljive zapreke; toda vse nič ni izdalo. Pregarjanci so tvorili neko napolizobraženstvo, ki si je našlo v širni zemlji, kjer so življenske zahteve človeka zelo skromne, kruha in izpodkopavalo samodržavje. Svobode vlada torej nikomur ni dala, pač pa se je mučila z vprašanjem, kako bi seljaku pripomogla do več zemlje. Ker je vlada razpolagala z zelo dobrimi gospodarskimi veščaki, med katerimi je grof Witte dosegel naravnost svetovni sloves, je zamislila v tem oziru marsikaj dobrega; tako n. pr. kmečko agrarno banko (leta 1882), ki naj kmetom poceni daje kredit za nakup ali najem zemlje, posebno erarične, za odplačevanje odkupa davčnih zaostankov, nabavo orodja itd. Stanje kmetijstva pa se ni izboljšalo, v kolikor se upošteva »bednota«, vaški proletariat. Glavni vzrok temu je bil, da se ni kmet osvobodil srenje, da si ni mogel izbrati drugega poklica, da ga je »sretnja« vezala tako, da je dušila vsako osebno podjetnost, delavnost, napredek.

Sicer je že Jermolov, minister kmetijstva ob smrti Aleksandrovi, sprožil misel, da naj se kmet počasi popolnoma prevede v zasebnolastninski sistem; toda stvar je bila izredno

težka. Pozneje se je lotil Stolypin, ki pa tega zamisla tudi ni izvedel. Ruska zemlja je širna, razmere so povsod drugačne, katastrofija in komasacija zemljišč je velikansko delo,

za katero bi bilo treba najmanj pol stoletja, carizem pa se je medtem porušil in prepustil rešitev agrarnega vprašanja — boljševikom. Tudi je to ogromno agrarnoreformno delo bilo za

Pravosodna palača v Washingtonu.
(Načrt je posnet po stavbi rimskega Koloseja.)

Dr. Alojzij Fogar, škof tržaško-koprski.

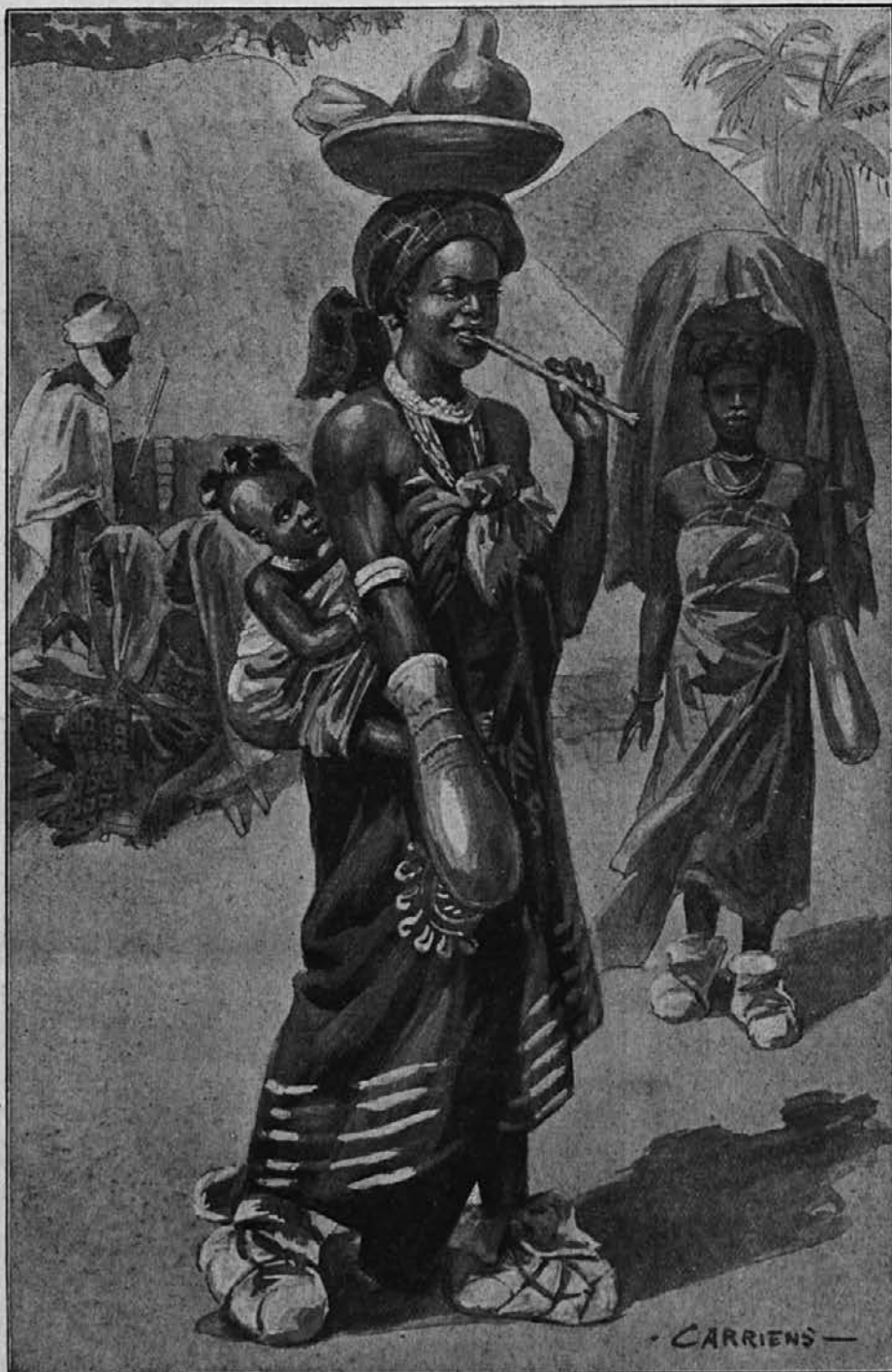

Masaryk (X), predsednik Č. S. R., imenovan za častnega profesorja na vseučilišču v Oxfordu.

vlade carjev samo dobrodošla prilika za špekulacije, obogatitje in izžemanje od strani birokracije. Osvobodjenju kmeta od srenjskih verig je nasprotovala deloma tudi veleindustrijska gospoda, ki je želela imeti poceni delavske moči, katere ji je dobavljala srenja. Taki delavci so ob času brezposelnosti živeli v »miru«, ob času dela pa se po srenjskem vzorcu organizirali v nekakih komunističnih združenjih (artjéljih), kar je življenje zelo pocenilo — in to je velepodjetniku bilo prav. Slab vpliv na socialne razmere je imel tudi sistem visoke zaščitne carine, ki se je bil pod Aleksandrom III. uvedel; kajti ta sistem ni prikladen za državo, v kateri ni podjetnosti, kjer manjka tehničnega znanja in kjer ni izobraženega delavstva; on je privedel do še večje proletarizacije. Kaj čuda, da se začena zdaj javiti pravi, po evropskem načinu organizirani m a r k s i z e m, ki se razvija samo ob rami z liberalno veleburžuazijo in začne borbo — zdaj skupaj z meščanstvom proti konservativnemu birokratizmu, zdaj proti obema.

Liberalni pokret pod Aleksandrom III. tudi ni miroval. Revolucija ni bila mogoča, zato je skrbela »pojačena zaščita«, obstoječa iz cele vrste izjemnih zakonov. Reakcija je preveč napenjala strune, da si ne bi nezadovoljstvo višjih krogov plemiške in meščanske inteligence dajalo duška vsaj v rahli, javni kritiki («Russkaja Ziznj», «Russkija Vjedomosti», «Kievljanin»). V previdni leposlovni obliki se je grajala nečuvvena korupcija uradništva, žalostne cerkvene razmere, cenzura, okrnjevanje samouprave in sodstva, zahtevalo se je tudi v najmilejši obliki sklicanje dume, državnega zbora. Toda ljudstva liberalna inteligenca ni imela za seboj. Kmet je živel dalje v neki čudni brezbrizni nezadovoljnosti in zagrizeni vdanosti v usodo, pač pa je delavec začel kovati kladivo, s katerim se je imel pozneje razbiti obstoječi družabni red. V zadnjih letih Aleksandrovega carovanja so se že organizirali veliki štrajki. Car sam je živel v vednem smrtnem strahu, kajti poleg organizatorične strokovne in izobraževalne delavnosti so tajne teroristične organizacije trajale dalje in poizkusile atentat na carja samega pri Borkiju, kjer je bil izvršen napad na dvorski vlak (1888). Na posledicah tega atentata je car l. 1894 umrl, da dá mesta na prestolu najslabotnejšemu, najneznačajnejšemu in najnesrečnejšemu ter zadnjemu carju, svojemu sinu Nikolaju II.

(Dalje prihodnjič.)

Ženska ničemurnost.

Kdor bi sodil, da je moda in lišp sedanjega časa nekaj novega, bi se motil. Gizdavost ženske sega nazaj tako daleč, kakor sega zgodovina človeštva. (Kako so morale biti z zlatino, navešene Izraelke, nam je dokaz zlato tele, ki ga je Aron ulil v puščavi iz ženskih zapestnic in uhanov. Seveda so mu dale ničemurnice samo odvišno blago.) Narodoslovci so našli pri vseh najbolj divjih plemenih povsod čut za lišp pri ženah silno razvit. Lišp pa se v svojem jedru ni kar nič izpremenil: uhani, zapestnice, narokvice, zalas-

nice, barvanje obraza, pisana obleka — vse je bilo že v pradavnini v modi. Zares pa nas iznenadi, ko bremo, da je pri zamorskih ženah rodu Makololo, Monbutu, Joruba in še mnogih drugih posebno imenitno, če nosi žena dolge nohte. — To modo smo opazovali zlasti pred vojno pri grofinjah, plemkinjah in drugih bogaticah, ki jim ni bilo treba delati. — Toda zamorke jih prekašajo. Nosijo namreč, večinoma na levi roki, imenitne žene po 10 do 20 cm dolge nohte. Te si lepo rdeče barvajo. Da jih ne odlomijo, vtikajo roke v nerodne rokavice, ki so zunaj okrašene s srebrom in zlatom.

VRTNAR.

Gnojna ali topla greda.

Mnogo vrtnih rastlin moramo sejati prav samo spomladi, da so godne za presajanje, ko nastopi v naravi toplejša doba. Za take rane sejalnice je treba pod zemljo umetno razgrevati, ker je prirodna toplota še premajhna, da bi moglo seme kaliti. Najlaže zemljo primerno in trajno razgrejemo z gnojem, ki se baš razkraja, ako ga precej na debelo nadelamo pod gredico dobre zemlje in zapremo na vse strani tako, da toplota prehitro ne mine. Tako z gnojem razgrevano gredico imenujemo gnojno ali toplo gredo. Poleg gnojne toplote izkoristimo pri tej napravi tudi solnčno toploto, kadar oblaki ne zastirajo solčnih žarkov.

Za toplo gredo izberemo na vrtu zaveten in solnčen prostor v bližini hiše. Najprej si pripravimo lesen obod iz 3—4 cm debelih in 30—40 cm širokih, najbolje hrastovih plohov, ki jih zbijemo v obliki pravokotnika. Prikladna širina je 1,30—1,50 m. Dolžina pa se ravna po velikosti tople grede, oziroma po številu oken, ki so navadno po 90 cm široka. Za navadne domače potrebe zadostuje topla greda s tremi okni; dolga bi bila torej $3 \times 90 \text{ cm} = 270 \text{ cm}$. Po obsežnosti oboda izkopljemo nato 50—60 cm globoko jamo, ki je obrnjena po širini proti jugu ali jugovzhodu. Ob vrhnjem robu jame učvrstimo obod tako, da molí južna podolžna stranica najmanj 10, severna pa 20 cm iz zemlje. Tako dosežemo, da je obod nekoliko nagnjen proti jugu ali jugovzhodu, kakor je pač obrnjena jama. Obod zapirajo okna, ki se morajo ujemati z njegovim gorenjim robom toliko natančno, da drže zrak in dežnico. Leseni deli naj ne bodo predebeli, da preveč ne ovirajo svetlobe. Zelo trpežne oknice so iz macesnovine. Obod in okna smemo

pobarvati z oljnato barvo, nikdar pa jih ne mažimo s karbolinejem. Za trpežnost je koristno, ako vse lesene dele napojimo z vročim lanenim oljem.

Po domačih vrtovih prav radi delajo obode gnojnim gredam iz betona. Za domače potrebe velja popolnoma, dasi je nekoliko hladnejši nego lesen. Zato je pa mnogo ličnejši in trpežnejši.

Od srede februarja do srede marca je primeren čas, da toplo gredo nadelamo in obsejemo. Za nadelavo je treba preskrbeti že prej gnoj in najboljšo prst. Za to delo pričakajmo lepega suhega vremena. Ob dežju ali snežnem metežu in ob hudem mrazu ni da bi nadelavali tople grede, ker se zlasti neizkušenemu začetniku kaj rado ponesreči. Za tople grede je najboljši konjski gnoj, ki mora biti pa svež, takoj iz hleva ali iz kupa, kjer še ni dolgo ležal. Tak gnoj torej pripeljemo pred jamo, ki jo hočemo nadelati, in ga z vilami enakomerno plast za plastjo vkladamo v jamo. Ko je prva plast približno 20 cm visoka, jo pohodimo, da se enakomerno uleže. Tako ravnamo toliko časa, da sega gnoj do blizu gornjega roba oboda. Ako imamo pri rokah listje, ga denimo nekoliko med posamezne plasti gnoja, ker dobimo na ta način milejšo in trajnejšo toploto.

Pri nadelavanju moramo posebno paziti, da ni gnoj premoker, ali presuh ali preveč slamnati. Zlasti pa moramo gledati, da ne pride vmes kaj snega, zmrzle zemlje, kosov ledu itd. Tak gnoj bi ostal mrzel in delo bi bilo zaman.

Takoj, ko je topla greda nadelava z gnojem in ko smo ga povrhu dobro pohodili, jo pokrijmo z okni, slamnico in deskami ter jo pustimo dva, tri dni v miru. V tem času se gnoj vname in sesede. Tretji ali najkasneje četrti dan gredo odkrijemo in gnoj še enkrat prav trdno pohodimo, zlasti ob robu

in v kotih, da se površina popolnoma zravnava. Gnoj se je toliko stisnil, da sega le še 35—40 cm pod gorenji rob oboda. Takoj nato nasujemo na razgreti gnoj 15—20 cm na debelo zemlje, ki jo z grabljami poravnamo, da je površina vodoravna in gladka kakor miza. Ko je delo končano, nadelano gredo nemudoma zopet pokrijemo z okni in odejo. Sejemo drugi ali tretji dan, ko izpuhti najhujša vročina.

Za toplo gredo moramo pripraviti najboljšo, sprsteninasto, sipko zemljo brez večjih grudic in brez takih tvarin, ki šele gnijejo. Star, presejan kompost, ki mu primešamo nekoliko dobre vrtno zemlje in peska, velja za prvo silo. V poznejših letih pa pripravljamo zemljo za tople grede iz gnoja prejšnjih nadelav. Tak gnoj, ki ga izmečemo pozno v jeseni iz gnojnih gred, se mora goditi dve leti, da popolnoma sprsteni. Medtem ga večkrat premečemo in mu primešamo živega apna in vrtno zemlje. Preden tako predelano mešanico uporabljamo, jo presejemo. Zemljo za tople grede moramo imeti shranjeno na takem mestu, da ni zmrzla, ko jo je treba vzeti v roke.

Drugi ali tretji dan, ko smo toplo gredo pripravili, gremo sejati. Pri setvi odkrijemo samo tisto okno, pod katerim nameravamo sejati, da se greda po nepotrebnem ne hladi. Gredico pod oknom razdelimo z remelji po množini semena in vsestranskem preudarku v primerne pravokotne oddelke (parcelice). Zaznamujemo jih z lesenimi tablicami (etiketami), ki jih zapičimo na gorenji rob oddelkov in nanje zapišemo ime dotične rastline, ki jo posejemo v dotičnem oddelku.

Setve v topli gredi so navadno pregoste, ker kupimo semena trikrat preveč. Dotične množine (porcije) so odmerjene za mnogo večje ploskve nego jih imamo v naših toplih gredah. Zato je treba že vse prej pre-

udariti, kaj bomo sejali na toplo gredo in koliko semena potrebujemo od posamezne zelenjadi ali cvetice. Pod eno okno sejemo le take rastline, ki imajo iste lastnosti in prilično enako dolgo kalijo in so enako občutljive za sušo, močo, toploto, mraz itd., n. pr. kapusnice skupaj, salate zase, nežne cvetice zopet zase itd. Vsako setev pokrijemo s prav drobno prstjo toliko, da se seme skrije, in zemljo čvrsto pritisnemo s primerno nasajeno desko. Nazadnje popršimo setev, toda prav previdno, da se zemlja ne raznaša in seme ne splavi h kraju ali v kak jarek.

Ko smo z vsemi temi deli gotovi, gredo hitro pokrijemo, odenemo in pustimo setev v temi do tja, da začne seme kaliti. Takoj, ko zapazimo, da bodejo prve klice iz zemlje, moramo brez odloga odstraniti odejo, da dobijo nežne rastlinice tisti trenutek, ko pogledajo iz zemlje, dovolj svetlobe. Od tu dalje ne smemo tople grede podnevi nikdar več odeti, da bi zaprli svetlobo. Pač pa je odslej nujno delo zračenje, da se rastlinice polagoma privadijo na zunanji zrak. Zalivati jih moramo jako previdno.

M. H.

MATI.

Nekaj besed.

Že v pregovore je prišlo, da ženska ne zna molčati, da trosi besede brez miselno okrog in dela s tem zlo. Toda sv. pismo ne prisoja zla le ženskem jeziku, marveč jeziku sploh. »Tepenje z bičem proge dela, otepanje z jezikom pa kosti zmelje.« Vzrok temu je nepremišljenost. Da bi premislili, čemu je ta človek tak in tak, kaj je bilo povod, da je zašel na tako in tako slabo pot — ne bi ga obsodili. Saj je v vsakem človekovem življenju toliko točk, ki se moramo ozreti nanje, da vemo, odkod in zakaj je prišla dotična slabost, ki nas bode v oči. Če bi to premislili, bi spoznali vso križevno pot človeka in bi ga pomilovali in ne obsojali. Če pa že najdemo resnične slabosti in grehe, ki vemo zanje le mi, zakaj bi jih pravili okrog? Komu koristijo slabe besede? Dotični grešnik se radi njih ne bo poboljšal, oni, ki jih slišijo od nas, tudi ne bodo boljši; in mi sami? Na nas pade senca, da smo oblatili bližnjika in povečali njegovo nesrečo. Pa smo ljudje zato tukaj, da se ljubimo in drug drugemu lajšamo trnjeva pota. In prav ženska je poklicana v tako dobroto. Zato mora znati molčati. Molk pa ne pride sam od sebe v človeka. Tudi zanj je potrebna šola, šola

samospoznanja in zatajevanja v besedah. Ozri se sama vase in poglej svoje grehe; ozri se v svoj dom in poišči ondi napake. Izčisti se, prezrači svoja lastna pota. In če bo to prešlo v nas, tedaj nas bo sram opravljenih besed in bomo našle ljubečih. In se držimo pregovora, ki pravi: »Pometaj pred svojim pragom.« *Marija Kmetovc.*

Žena in moderni čas.

Čas je, ki zahteva svojo modo; in moda je, ki zahteva svojo ženo, to je: moderno ženo. Sedanja moderna žena hiti brez misli, brez pravega razumevanja sebe v tem času, v tej modi preko sebe, to je: preko bistva žene. V tem hoče dohiteti moža, obvladati, kar je njegovega, in delati z močjo in s pravico njegovo. Tako pozablja sebe in brez spoštovanja potiska v kot sebe, ženo — in vse, kar je njenega. Le njena zunanost je, ki jo v modi pridržuje še sebi, to je ženi.

V modernem času išče žena tisto izobrazbo, ki je namenjena možu; zato zahteva žena tisto pravico v javnem življenju, katero ima mož; to je: žena hoče biti mož. To je, da žena ne zida svoje hiše, ki ji temelj stoji v njej sami, ampak stika po hiši sosedu, ki je že dograjena, po okusu žene še ne dovršena. V tem pa razjedata njeno nedograjeno hišo čas in vreme, to je: njeno razpoloženje.

Ves moderni čas, v katerem živi žena, da postane možu enakopravna v vsem javnem življenju, gor do političnega življenja, je za ženo zapravljen čas, ki ženo uničuje v njej sami. Zakaj žena umira v modernem času, ker ne služi, ker ne živi ideji žene, ampak živi ideji moža.

Žena je ljubezen in ne razum; zato je občudovana le v ljubezni, zato je njeno delo ljubezen, tista preprosta ljubezen, ki vse ljubi, v ljubezni vse razume, vse odpušča in živi veliki ideji žene; to je: ona živi domu, možu in otroku. Dom je kotiček ljubezni, kjer žena služi svojemu možu; iz doma izhajajo otroci. Žena, mati da otroku telesnega zdravja; žena, mati, dom dajo otroku na pot v svet življenjske sile duhá. V tem duhu, v tej življenjski sili otroka živi mati, živi žena. Njen otrok je v svetu zastopnik njene misli; v otroku živi žena in proslavlja sebe.

Otroci so življenje, so narod. Narod zdrav po telesu, močan po duhu: to si ti, žena; mati, to je tvoja krepkost, tvoje delo. To je biti žena.

Moderna žena pa se udejstvuje v obliki moža in hodi preko sebe, žene-matere; zato moderni čas nima otrok življenja, nima mož velikih misli, ve-

likih dejanj. Iz modernega časa je vzkalila žena javnega življenja, ki pa nima v svoji naravi tradicije za to življenje. Zato je tako njeno življenje brez cilja. Š.

Trdna volja.

Često zamenjavamo pojma: trdna volja in trmoglavost. Človek s trdno voljo doseže svoj cilj, četudi se mora boriti z raznimi zaprekami. Kdor omagaže zaradi neprijetnih zaprek, kdor zaradi njih opusti načrte, nima krepke volje. Tudi trmoglavci doseže svoj smoter; prebije ledino; razlika je le ta, da trmoglavci stremi za ciljem a se pri tem ne ozira ne na desno ne na levo; ni mu mar za mnenje drugih, uveljaviti hoče le svojo voljo, četudi trpijo pri tem drugi; ni mu mar tujih želj, ne za tujega gorja! Trmoglavci je navadno trdosrčen človek in večkrat koplje jamo samemu sebi, dasi navidez povsod zmaguje. Kreposten človek ima navadno trdno voljo, a blago srce; on ve, kaj sme in kaj mora opustiti.

Trdno voljo moramo gojiti z dobro vzgojo. Zdravje in duševne vaje krepijo trdno voljo; bolezen in duševna bolezen jo često uničuje. To spoznamo lahko sami na sebi. Zato moramo čuvati svoje zdravje, da moremo krepiti dušo. Kar doseže posameznik pri sebi, doseže tudi pri drugih in v prvi vrsti pri svojih otrocih. Mnogi vidijo v upognjeni otrokovi volji pokornost, ubogljivost — a bolj bi pristojal izraz: suženjstvo otrok do staršev. Primernejša in častnejša je vzgoja trdne volje, če zveni trdna zapoved: moram, ker hočem; ali: moram, ker mora biti tako. —

Trmoglavost se pokaže v vsakem otroku, ko ima razvito voljo; a dolžnost staršev je, da znajo ločiti v otroku krepko voljo od trmoglavosti. Tu je voz, ki ga marsikateri ne znajo razvozlati, zato gojijo v otroku največkrat trmoglavost, kar se slej ali prej maščuje.

Otrok naj nikdar ne odločuje sam, kaj bo jedel in naj si ne izbira jedi. Tudi če je otrok bolan, naj določi mati, kaj sme uživati. Mnogo premehkih mater dovoljuje, da neizkušeni otrok odloča o tem ali onem sam; če mu pa slučajno enkrat mati odvzame svobodo v izberu, tedaj hoče prodreti s svojo trmoglavostjo in joka in se kuja, dokler mehke matere ne ukloni. Tak otrok bo trmoglavci vse žive dni.

Najenostavnejši primer za dosego trdne volje je sledeči: Če mati ni skuhalo kosila radi nujnih oprav-

kov do določene ure, naj otrok potrpežljivo čaka, četudi ga nadleguje prazni želodček; če se otrok ureže, naj ne joče, zato ga ne pomiluj, pač pa mu izperi in obveži rano. Če se otroku ne posreči risba ali kaj drugega, ne pomagaj mu preveč; sam naj se trudi tako dolgo, dokler se mu stvar ne posreči. Ako pojema otroku potrpljenje, naj ga mati izpodbujaj, da ne omaša. — Otroku s trdno voljo ne dovoli nikdar, da mu drugi pomagajo pri kakem delu; doseči hoče vse sam in se veseli svojih uspehov. S.

KUHARICA.

Telečja jetra z rižem in ohrovtom.

Majhno ohrovtovo glavico zreži na široke rezance, deni v kozo eno žlico masti, par koscev čebule in oprani ohrovt; duši pokritega s par žlicami vode; ko se ohrovt zmešča, mu prideni pol litra riža, zalij s poldrugim litrom juhe ali gorke vode in kuhaj še 15 minut. Posebej pa deni v kozo pol žlice masti, nekoliko drobno zrezane čebule in 10 *dkg* na male listke narezanih telečjih jeter, duši jih med vednim mešanjem kakih 5 minut. Nato stresi jetra k rižu, ki naj še prevre. Ta riž postavi kot samostojno jed ali k čisti juhi ali za prikuho na mizo.

Zeljate klobasice.

Oснаži 10—15 lepih zeljnatih listov, izreži jim storže in jih prevri v slanem kropu. Sesekljaj kakih 20 *dkg* govejega kuhanega mesa, prideni mesu žemljo, namočeno v mleku, eno drobno jajce, popra, strok drobno zrezanega česna in šaločke, osoli, zmešaj in nadevaj takole: razgrni odcejene liste na desko in na vsak list enakomerno razravnaj opisano nadevo, zvij vsak list in ga nekoliko poveži z nitjo. Položi te klobasice na pekači v razbeljeno mast drugo poleg druge, prilij par žlic vode in jih v pečici počasi rumenkasto zapeci.

Fižolov piré z mlekom.

Zvečer namoči četrt litra belega fižola, drugi dan ga pristavi k ognju, da zavre; ko zavre, ga kuhaj četrt ure. Nato mu odlij vodo, pa ga na novo zalij z litrom gorke vode, osoli ga in kuhaj do mehkega. Ko je fižol kuhan, ga dobro stlači in pretlači skozi sito, stresi pretlačeni fižol v kozo in zalij z mlekom, toliko da lahko prevre, mora pa biti gost. Ta piré naloži v skledo ter ga okraši s čebulo, ki si jo precvrta v masti. Fižol postavi kot samostojno jed na mizo s posajenimi jajci ali krompirjevimi rogljiči.

Polenta s sirom — cmoki.

Stresi v liter slanega kropa pol litra koruznega zdroba, napravi v sredi do dna luknjo s kuhlenco, da se zdrob prekuha, ter ga pusti vreti 10 minut, potem ga začni mešati, dokler se popolnoma ne zgosti; razbeli v široki kozi sirovega masla ali masti in devaj v to mast z žlico polento, ki jo oblikuj v cmoke. Ko se prav malo opečejo, jih naloži na krožnik in potresi s parmazanskim ali kakim drugim sirom. Polento postavi kot samostojno jed na mizo s posajenimi jajci ali jajčnim podmetom ali podmetom iz ostankov mesa.

Žemljev pečnjak.

Razreži na majhne kocke 40 *dkg* žemelj ali kruha. Deni jih v skledo in polij s $\frac{3}{4}$ litra mrzlega mleka, med katerega zamešaj 3 *dkg* sladkorja, 3 rumenjake, nekoliko drobno zrezane limonove lupine in sneg beljakov, pokrij in postavi v stran vsaj za četrt ure, da se žemlje napoje. Nato prideni 5 *dkg* rozin, vse skupaj premešaj in stresi v pripravljeno široko kozo ali pekačo, ki si v njej razgrela za par žlic masla ali masti. Pečnjak razravnaj 1—2 prsta na debelo, postavi ga v pečico in speci. Pečenega zdrobi, stresi na krožnik in potresi s sladkorjem. Postavi ga s kuhanim sadjem na mizo.

Sveže svinjsko meso marinirano.

Stolci v možnarju za šcep kumne, vršček timeza, četrt lovorjevega lista, strok česna, eno šalotko in košček limonove lupine; to udrgni na en kilogram svežega svinjskega mesa, kakršno imaš, samo rebrc ne. Zavij to meso v prtč, ki si ga zmočila v kisu in ožela. Položi ga na hladno 24 ur. Nato odvij prtč, posoli meso, deni ga v kozo, pridaj mu pol žlice masti ter ga počasi peci. Ko je pečeno, odlij mast, prilij par žlic juhe in, ko nekoliko prevre, še par žlic kisle smetane; kadar smetana prevre, razreži meso, ga naloži na krožnik, polij z omako in obloži z opečenim krompirjem ali dušeno kašo, zraven daj pa še kislega zelja ali salate.

Krompirjevi rogljiči — ocvrti.

Deni na desko 6 kuhanih, olupljenih in nastrganih krompirjev, osoli jih in prideni še par žlic kisle smetane, eno jajce in toliko moke, da napraviš voljno testo. Odreži potem košček testa, upodobi ga v podolgovato klobaso in napravi rogljičke. Razbeli v kozi za pol prsta na debelo masti in v vročo mast pokladaj rogljičke in jih počasi rumenkasto ocvri po obeh straneh.

Omaka iz čebule.

Deni v kozo za žlico masti in pol žličice sladkorja. Ko se sladkor prav malo zarumeni, prideni par žlic drobno zrezane čebule ter jo mešaj par minut; nato prideni še par žlic krušnih drobtin ter mešaj, da se vse zarumeni. Nato prilij toliko juhe ali gorke vode, da bo omaka gosto tekoča. Pokrij in naj vre vsaj četrt ure, osoli jo in prilij kisa po okusu.

Podmet iz ostankov mesa.

Zreži kakih 10 *dkg* govejega ali drugega mesa (kuhanega ali pečenega) na listke ter ga stresi v ponev, v kateri si razbelila žlico masti in zarumenila par koščkov čebule. Ko se meso malo popraži (1 ali 2 minuti), mu primešaj eno jajce, ki si ga zmešala z žlico mleka, in par zrn soli. Ko se jajce nekoliko zakrckne, je jed gotova. Če hočeš, pridaj tudi šcep popra. Na mizo postavi jed s polento ali kruhom. M. R.

UMNA GOSPODINJA.

Kuhnja raznih narodov.

Vsa človeška izobrazba se je začela ob ognjišču. Ko je zaplapolal prvi ogenj, ko je zavrelo v prvem piskru, je bil storjen velik korak na poti, po kateri hodimo še danes, ko si prizadevamo, da bi nam bila domačija čim bolj udobno urejena. In tisoč in tisoč let, slučajev, premišljevanj, izkustev, poskusov in prevar je bilo treba, preden je dospel človek do sedanje kuhnje: Od prvega ognja, od prve prismojene pečenke, od prvega neslanega kropa, od prve peke kruha na razbeljenem kamnu do današnjih zaprtih ognjišč, peči na plin, na električno, pekaren, juh in pečenk vseh vrst, slaščič, pogač in kolačev, peciva, prekajenin in pečenin in vsega drugega, kar se uživa po omikanem svetu — kakšen napredek! In gremo še naprej. Kuhanje je postalo umetnost, je veda, ki zaposluje ves svet. Kemija, matematika, trgovina, vrtnarstvo in poljedelstvo, rudo-slovje, promet na suhem in na kopnem, tovarne in šole — vse znaša, pripravlja, skrbi za ognjišče.

Čim više stoji narod na stopnji omike, tem bolj izbrana so njegova jedila, tem bolj umeten je način njih pripravljanja in tem bolj umetna tudi ognjišča in posode.

Sirovo mleko, sir, trd kruh so bili hrana prvotnih Rimljanov, Rim na vrhuncu svoje slave pa je dobival za Heliogabalove, Lukulove in Trimalhionove pojedine, kar so takrat poznali najboljšega v rastlinskem in

živalskem svetu po vseh delih sveta. Umetnost kuhanja je bila pri starih Rimljanih že visoko razvita. Iz svinjine so znali pripravljati 50 izbornih jedi; da je bila gnjat prav mastna, so dajali živalim ob pitanju laškega olja; da je bilo meso prav sočno, niso klali prašičev na navaden način, ko odteka kri, ampak so jim porinili v drob razbeljeno železo, da se je zakrknila hitro kri. Peciva so poznali Rimljani več vrst, najlepše sadje je zorelo po njih vrtilih in vinogradih, hranili so ga v lončenih posodah, zalili ga z medom in zalepili pokrov z voskom. Tako sadje so našli pred svetovno vojno v neki rimski kleti — bilo je, kakor da bi ga utrgal pravkar z drevesa. Kuharji rimskih velikašev so vedeli natančno, kateri mesec je ta ali ona rastlina ali žival najbolj okusna; bili so to mogočni možje, vplivni pri svojem gospodarju; marsikateri suženj, umetnik v kuhanju, je dobil svobodo po pojedini, ki se je obnesla, marsikateri si je kupil taberno (krčmo) in je obogatel. Ni se pa razvila kuharska umetnost pri Rimljanih, ampak so jo dobili po Grkih iz Azije, iz stare domovine človeške omike.

Eskimo, zaprt v svoje ledovje, uživa s slastjo ribjo mast, zmrznjen loj, sveče, kitovo slanino, črno kitovo kožo, ki diši kakor žaltav kokosov oreh in je trda kakor kamen. Posladek mu je kitova čeljust, kisle drenulje in to, kar dobi v želodcu ubitega severnega jelena. Tudi konservo si naredi: v meh iz jelenove kože nabaše vseh teh slaščic, zalije z lojem in zakoplje v led.

(Dalje prihodnjič.)

KOSMETIKA.

Zdravje prvi pogoj lepote.

Lea Fatur.

V velemestih Pariz, London, Newyork in Dunaj so ulice, kjer vidiš trgovino poleg trgovine, izložbo poleg izložbe, ki so napolnjene s kosmetičnimi izdelki; posebno bogate so take izložbe v bližini Orijenta, kakor v Budapešti, v Belgradu in Zagrebu, kjer se dobijo olja in vode, ki so jih izumile zoraide in fatime po turških haremih, in v Italiji, kjer se lepotiči, praši in moka vse po večkrat na dan, tako da se še komar ne približa predehteči koži.

Ženska bi bila povsod rada lepa, pod vsakim podnebjem in v vsakem narodu. Po umetnih pripomočkih za povzdigo svoje lepote pa ne more seči vsaka, zato je treba poleg znanja, kako se ravna s tem in onim, tudi

časa in denarja, in sicer dosti, prav dosti denarja. Nobena stvar ne nese tako kakor lepota, ker je želja po lepoti kakor želja po izgubljenem raju, ker mine tako hitro telesna lepota, ker se mora ženska, ki se je začela lepotičiti, rdečiti in beliti naprej in naprej, da zakrije svoje izjedeno lice. One, ki so »narejene« po postavi in laseh, se morajo naprej podkladati, se barvati, da ne izve svet, kako so ga varale s svojo zunanostjo. In kako je zoprna »narejena« stara ženska!

Trgovina s pripomočki, da postane grda ženska lepa in da si povzdigne in ohrani lepa ženska svoj čar, je zelo bogata raznih predmetov: tu so lončki in stekleničice, kroglice in kaplje, čaji in redilne moke, podkladki iz gume in bate, ki naj pomagajo suhljati ženski do lepih oblik; tam so zopet stezniki, olja in tinkture, povoji in stroji za gnetenje, ki naj rešijo preobilo žensko njene nelepe zunanosti. Nešteto je praškov, mazil, dišečih voda, barv, mok, ki izpremene sivo polt v rožnato, ki dajo bledim licem bolehnne posvetne gospe žareči soj zdravja; nešteto je ščetk, kleščic, iglic, škarij, nožičev, mrežic, pentelj, glavničkov in podkitnikov, mazil in barv za lase, ki izpreminjajo barvo po modi dneva, za roke in nohte, ki morajo biti lepo rožnati, za zobe, ki so zdaj zlati, zdaj skleninasti, a malokdaj pravorodni. Čopiči, strguljice in kamni, povoji in lasulje, lepila in obročki — vse dela čudeže v rokah večše ženske; tam dodaš barve obrvim, tam jo izbrišiš pod nosom in obraz je ves drugačen.

Ker je potreba po lepoti tako velika, se dobijo pripomočki zanjo tudi po lekarnah in drogerijah, po trgovinah z modnim blagom. Kaka moka za naprašenje lica se dobi že pri vsaki branjevki, skrivnostni papir, ki popije pot in te naredi belo, je zašel že v vsako vas.

Majhna mesta se ravna po velikih in so dobro založena z lepotilnimi pripomočki; malomeščanka hoče biti vendar odsvit velemeščanke. In poleg velikega obrata v teh predmetih so v vseh deželah še gospodinje, ki si pripravljajo same kako mazilo ali kako »kraljičino vodo«, so vračarice (rožarice), ki žgo vodo iz lilijevih korenin, ki »izje vse madeže«.

Ako primerjamo število trgovin, kjer se dobiva blago za ponarejanje lepote in zdravja, s številom kopališč in ženskih zdravnikov, uvidimo takoj, da je skrb žensk, ki hočejo biti lepe, bolj živa za begoči sen mladosti kakor za trajno spremstvo zdravja. A je

veliko število žensk, ki iščejo pomoči pri zdravniku, ko so odpovedala najbolj zanesljiva in slavna mazila. Zdaj pomagaj zdravnik! Z lepoto je minilo zdravje. Specialist za kožne bolezni naj izleči zdaj od strupenih barv izjedeno kožo, oni za pljučne bolezni naj pomaga, naj ustavi sušico, ki sega grabežljivo po žrtvi plesa in nezadostne obleke, ta naj zdravi od nenaravne hoje po vrtočlavih petah pokvarjene noge in pretresen drob; zdravnik naj ustavi izpadanje las, povzročeno od žganja in barvanja — in tako naprej...

Zdravje je prvi pogoj lepote in naravno in pravno življenje je prvi pogoj zdravja. Jasno je, da večina modernih ljudi sploh ne more biti zdrava, saj nasprotujejo mnoge naše navade naravi sami. Kdo hodi zgodaj v kraj in vstaja s solncem? Toliko slučajev nagle smrti, ki se dogajajo poslednji čas, so posledica življenja, ki jemlje solncu, kar je njegovega, in ne daje noči, kar je njenega. V zatohlem zraku naših stanovanj, v dimu tovarn in vlakov, v prahu cest, v vzduhu gnojišč in odpadkov, v zasmrajenih ulicah in tesnih kuhinjah, v zakajenih kavarnah in pisarnah, v plesnih dvoranah, pri razburljivih kino- in gledaliških predstavah, v gostilniških prostorih, prepojenih s strupenim duhom alkohola in nikotina, ne more biti ne zdravja ne lepote. Divja gonja za bogastvom podi tega, onega bega skrb za kruh, politične spletke in skrbi starajo moze, strasti ponižujejo mladino. Zaman išče zdravniško oko zdrave lepote, na vsakem licu ugane, pod barvilom in smehom, značilne črte bolezni, ki razkraja organizem. »Dosti umetničenja, malo umetnosti, dosti lepoticenja, malo prave lepote,« pravi dr. Klenke v svoji kosmetiki in dostavlja: »Kjer ni resnične lepote, je kmalu kdo lep. Potniki, ki prihajajo v Nemčijo, se čudijo, kake ljudi imamo mi za lepe. Pravih lepot, kakor nam jih je izklesal pradavni grški kipar, ne najdemo več med nami.«

Mogoče ni pomislil dobri doktor, da tudi pri Grkih niso bili sami vzorlepote ljudje, in če bi bili, bi se v taki popolnosti rodili laže v grškem podnebjem in ob hrani, ki se je toliko razlikovala od naše. In način življenja! Postavi samo boginjo lepote večer za večerom v gosti dim naših kavarn, pa bo kmalu zakajena in izkajena kakor meso v dimniku, postavi jo dan za dnem k stroju, za vroči štedilnik, postavi jo sploh v drvež in smrad modernega mesta, pa boš videl, kaj bode ostalo od njene lepote.

(Dalje prihodnjič.)

PISANO POLJE

Macedonija.

Piše prof. Fr. Grafenauer v Štipu.
(Nadaljevanje.)

Prebivalci in pridelki.

Prebivalci našega juga so skoro da ne vsi kmetje. Na žalost v teh krajih vprašanje, kdo je gospodar zemlje, ali tisti, ki jo obdeluje, ali fisti, ki zapoveduje, še ni rešeno. Zemlja je begovska, turška in arnavtska. »Hriščani« (kristjani, tako se imenujejo v teh krajih vsi Slovani) so na njej samo čifčije, najemniki, ki obdelujejo zemljo zase in za svojega gospodarja Turčina. Čifčija mora obdelovati zemljo — preskrbeti seme in povrh oddajati polovico vseh pridelkov gospodarju. No, v zadnjih mesecih so začeli Turki in Arnavti prodajati svoje zemlje in se seliti na veliko veselje tukajšnjega prebivalstva v Malo Azijo, v carstvo Kemal-paše.

Čifčija obdeluje zemljo popolnoma enostavno: njive nikoli ne gnoji, orje z lesenim plugom, ali tudi s kakšno vejo, kvečjemu 5 cm globoko. Na spomlad je dobilo županstvo v Štipu pet sto železnih plugov z nalogo, da jih proda kmetom po čisto nizki ceni. Županstvo je prodalo do sedaj samo 15 plugov, drugi ležijo še na glavnem trgu v Štipu. Kmet v teh krajih železnih plugov tudi zastonj noče: »Kajti greh je orati zemljo z železom,« tako misli naš kmet v Južni Srbiji. Navzlic temu kmetje pridelajo vsako leto veliko pšenice. Pri nas poznamo kosovsko in ovčepoljsko pšenico. V hribovitih krajih kmetje sejejo veliko rži. V bregalniški in bizeljski oblasti se pridelava veliko maka, iz katerega se dobiva opij. Jako veliko se pridelava v teh krajih tobaka. V okolici Štipa kmetje pridelajo toliko tobaka, da ga vozijo v jeseni na vozovih kakor pri nas seno. Lepe jabolke in hruške uspevajo v Malešu, najboljše grozdje raste v okolici Skoplja in v Tikvešu.

Mladika 1924.

Skoplje: Vardarsko nabrežje.

Skoplje: Katoliška cerkev ob Kralja Petra ulici.
Ulica je ob povodnji poplavljena.

Po vsej Južni Srbiji rastejo fige, limone in druge vrste južnega sadja, posebno v okolici Bitolja in v Tikvešu. Največ pridelajo v Južni Srbiji čebule, fižola in paprike. Mi Slovenci jemo radi krompir, naši bratje na jugu pa vsak dan, in če je treba, tudi desetkrat fižol in papriko.

Živinoreja se v teh krajih po osvobojenju prav lepo razvija. Največ gojijo v teh krajih ovce radi volne, bivole, buše in koze radi mleka. Konj je v teh krajih malo; ali zato ima vsak gospodar najmanj po enega osla pri hiši. Svinja je v teh krajih tudi še danes redka prikazen. Za Turke je po koranu svinja nečista žival in zato je kristjanom bilo prepovedano rediti svinje.

Južna Srbija je bogata tudi z rudami. Pri Krivi Palanki in Kratovu, pri Kočanah in pri Štipu so odkrili bogate sloje premoga in železa. Industrija in trgovina je pa slabo razvita na jugu.

Podnebje.

Severno od Skoplja in Prizrena je poletje suho in toplo, zime mrzle in zmeraj imajo v teh krajih veliko snega. Južno od Skoplja, posebno na Ovčjem polju, je poletje strašno vroče. Po pol leta in še več ne dežuje; letos celih 8 mesecev ni deževalo v Štipu. Zime so hladne, vetrovne in brez snega. Samo lani je po 6 letih padlo veliko snega: mraz je bil velik. Bilo je 12° pod ničlo. To je bil pravi čudež za te kraje. Ljudje seveda nimajo v teh krajih zimske obleke; vsa stanovanja so brez peči in zato so lani hudo trpeli od mraza. Ti kraji nimajo ne pomladi ne jeseni. Danes še strašno pripeka poletno solnce, jutri že piha mrzel vihar in dežuje kakor iz škafo.

Mesta.

Mesta v Južni Srbiji so prava turška mesta. V sredi mesta je povesod čaršija (trgovski del mesta), ki ima veliko majhnih, lesenih dučanov (trgovin) v ozkih, krivih in umazanih ulicah. Če je čaršija pokrita z eno streho, se imenuje bezisten. Trgovci sedijo ves dan na čepencih (lesenih vratih) svojih trgovin, s katerimi se zvečer trgovine zapirajo, in prodajajo. Trgovine so tako majhne, da trgovci lahko sedeč dosežajo vsak kos blaga v trgovini. V čaršiji se trguje in prodaja, toda ne stanuje. Trgovci stanujejo v mahalah, v hišah, ki so ograjene z visokim zidom. Kakor povesod na vzhodu tako tudi v mestih Južne Srbije prebivalstvo živi razdeljeno po verah. V vsakem mestu je turška, judovska in franačka mala. V sredi mesta je »varoški sat«. To je visok,

lesen zvonik s turško uro. Po tej uri so se morali ravnati vsi prebivalci mesta, dokler so bili Turki gospodarji teh krajev. Na obodu vsakega mesta so velika turška pokopališča.

Največje mesto v Južni Srbiji je Skoplje. Skoplje leži v sredini Balkanskega polotoka na obeh obalah Vardarja. Carigranski zgodovinar Prokopij omenja Skoplje že pet sto let po Kr. 1346 se je proglasil v tem mestu Dušan, največji srbski vladar v srednjem veku, za cesarja Srbov in Grkov in 1349 izdal znani srbski zakonik. 1689 je mesto popolnoma pogorelo. Danes ima Skoplje 42.000 prebivalcev in je največje železniško središče v Južni Srbiji. Mesto ima novo gledališče, filozofsko fakulteto, gimnazijo in učiteljsko šolo. V mestu je 25 mošej in v najlepši ulici, Kralja Petra ulici, lepa katoliška cerkev, katero oskrbujejo jezuitje. Najlepše mesto našega juga je Bitolj. Do l. 1912 je imel Bitolj 53.000 prebivalcev in je bil za Solunom največje trgovsko mesto v teh krajih. Okolica mesta je jako plodna. No, ker je Bitolj po balkanski vojni izgubil okolico, ki je pripadla sosednima državam, Grški in Albaniji, je mesto izgubilo prejšnjo važnost. Danes šteje mesto samo 27.000 duš. V Bitolju je pravoslavno bogoslovje, gimnazija in od l. 1918 prva ameriška ljudska šola, katero vzdržuje ameriška misija. V Bitolju izdelujejo lepe domače odeje in opanke. Mesto ima železniško zvezo s Solunom in Skopljem. Zahodno od Bitolja sta mesti Ohrid in Struga. Obe mesti ležita ob Ohridskem jezeru. Ohridsko in sosedno Prespansko jezero sta jako bogati rib, najboljšili na vsem balkanskem polotoku. Te ribe hvalijo celo narodne pesmi. Narod v teh krajih živi samo od ribolova. Tik ob albanski meji leži lepo mestoce Debar. Ob ozkotirni železniški progi Skoplje—Bitolj leži Prilep z 18.500 prebivalci. Prilep je bil od 1271 do 1394 prestolnica našega narodnega junaka — kraljeviča Marka.

25 km severno od Skoplja na glavni železniški progi Beograd—Solun leži Kumanovo. Mesto ima 13.500 prebivalcev in je dosti živahno trgovinsko mesto. Kumanovo ima dobro pitno vodo, ali jako nezdravo podnebje. Na hribih, severno od Kumanova, pri vaseh Novo-Selo, Stare in Nove Nagoričane so premagali Srbi 11. in 12. oktobra 1912 Turke popolnoma.

60 km južno od Skoplja, na vhodu v 20 km dolgo veleško sotesko, na obeh obalah Vardarja, leži Veles ali Čuprija, kakor so ga Turki imenovali Veles ima 15.000 prebivalcev. Mesto

bo veliko pridobilo, ko bo izdelana železniška proga čez Ovčje polje do Štipa in bolgarske meje.

Štip je največje mesto bregalniške oblasti, leži na Ozini in Bregalnici. Ta kraj se omenja že v tretjem stoletju po Kr. pod imenom Stipeion. Pred balkansko vojno je mesto imelo okrog 30.000 prebivalcev. Radi velike emigracije po vojni na Turško in v Bolgarijo ima mesto danes samo 9.000 prebivalcev. Okolica mesta, posebno ob Bregalnici, je močvirnata. V teh krajih strašno razsaja malarija. Od junija do septembra je zdravil dr. Alkovič, šef malarične postaje v Štipu, 2567 meščanov, to je tretjino vsega mestnega prebivalstva. Najlepša gostilna v mestu je hotel »Grand«. V tem hotelu so se zabavali 17. junija 1913 srbski in bolgarski oficirji. Ko so se proti polnoči vračali srbski oficirji čez Bregalnico k svojim četam, so bili od Bolgarov nepričakovano napadeni in skoro vsi pobiti. To je bil začetek srbsko-bolgarske vojne. Bitka, ki se je takoj potem vnela, je trajala šest dni. 23. junija je bila bitki odločena v korist Srbov.

Naša obmejna postaja na glavni progi Solun—Beograd je Ževželija, majhno, a zato prijetno mestoce z električno razsvetljavo, kar je redkost na našem solnčnem jugu. V mestu je tovarna za svilo.

Iz Skoplja proti severozapadu pelje železnica čez polje okrog Skoplja, skoz divje soteske Kačanika, čez Kosovo polje do K. Mitrovice. Uroševac, na koncu kačaniške soteske, je železniška postaja za »beli grad« Prizren, nekdanjo prestolico ponosnih srbskih vladarjev in dinastije Nemanjičev. V tem mestu je baje pokopan car Dušan. Mesto leži ob Bistrici pod Šar planino. Mesto ima 16.500 prebivalcev. V Prizrenu je neverjetno veliko kovačev, puškarjev in sedlarjev. Jako znana so prizrenska filigranska dela. Prizren ima okrog 2000 katoličanov, lepo katoliško cerkev, katoliškega škofa in 29 mošej. Na sredi Kosovega polja, 10 km od železniške proge, leži Priština, sedež begov, ki so gospodarji na tužnem Kosovem polju. Poldruho uro hoda, južno od mesta, je srbska vojska 28. junija 1389 pretrpela strašen poraz od Turkov.

70 km južno od Mitrovice leži Peč, sedež srbskih patriarhov v srednjem veku. Prvi srbski patriarh je bil Janičije, škof v Peči, katerega je car Dušan pred svojim kronanjem v Skoplju 1346 proglasil za patriarha.

Južna Srbija je bila pred 500 leti nonos vseh Srbov. Kultura in prosveta je bila jako razvita in razširjena.

Od kosovske bitke do 1912 so bili ti kraji v strašnem turškem suženstvu. Kultura je v tem času popolnoma propadla. Samo sem in tja kažejo danes razvaline cerkva in palač na bogate in lepe minule čase. Te razvaline čakajo danes na nove jugoslovanske pionirje, ki bodo zgradili na starih temeljih nove domove in svetišča in po 500 letih obnovili lepo in slavno srbsko kulturo srednjega veka.

(Dalje prihodnjic.)

† Josip Stritar.

V noči 25. novembra 1923 je prišla iz Rogaske Slatine vest, ki jo je bilo sicer pričakovati, a je vendar pretresla naš svet: »Pesnik in pisatelj Josip Stritar je umrl.«

Visoko starost je dočakal, starost, ki ni običajna v vrstah slovenskih književnikov. Rodil se je 6. marca 1836 v vasi Podsmreka na Dolenjskem, ljudsko šolo je obiskoval od leta 1842 do 1846 v Velikih Laščah, tretji razred normalke v Ljubljani, nakar je stopil 1847 v gimnazijo, ki jo je končal 1855.

Do osme šole je bil Stritar v Alojzijevišču, kjer je bil tudi par let starejši Levstik, njegov ožji rojak. V zavodu so pisali dijaki svoj list »Dančico«, pri kateri je sodeloval tudi Stritar. Kot šestoseolec je priobčil l. 1853 štiri sonete v »Zgodnji Danici«, ki so vzbudili tako pozornost, da se je »Pevcu štirih sonetov« v naslednji številki zahvalil urednik — s sonetom! L. 1854 se je oglašil še v »Novicah«, ki so bile tedaj list za vse.

Po maturi je odšel na Dunaj studirat klasično filologijo — grščino in latinščino —, a ko je dovršil studije, ni vstopil takoj v državno službo, temveč je bil domači učitelj v imovitih družinah in je kot tak tudi dosti potoval: po Švici, Franciji, Nemčiji, Italiji in Češkem. Potoval pa ni v zabavo, temveč da si razširi obzorje, da dobi globlji vpogled v kulturo drugih narodov.

Kot njegov veliki vzornik in ljubljenec Prešeren, je tudi Stritar stopil na literarno polje zrel, temeljito izobražen v — tridesetem letu. Levstik in Jurčič sta ga pripravila do tega, ko so pripravljali in izdali leta 1866 novo izdajo Prešernovih Poezij. Stritar jim je napisal uvod, kakršnega dotlej slovenska književnost ni poznala: slovenskemu ljudstvu je odkril Prešerna in pokazal vse njegove lepote. Naslednji dve leti je sodeloval v celovškem Janežičevem »Slovenskem glasniku« s »Kritičnimi pismi«, katerih ost je bila obrnjena

proti »noviški« neokusnosti. »Kritična pisma« so sčistila ozračje, a pokopala zbornik »Mladika«, ki so ga napolnili Stritar, Jurčič in Levstik s povestmi in pesmimi. Leta 1869 je izdal Stritar pod imenom Boris Miran svoje »Pesmi«. Naslednje leto pa je ustvaril s svojim »Zvonom« prvi slovenski leposlovni list. Najboljši književniki so bili njegovi sotrudniki. Urednik sam je tudi v njem pel, pisal in vzgajal. V »Literarnih pogovorih«, katere bi moral prebrati vsak, ki prime za pero, je ustvaril pravzaprav našo poetiko, nauk o pesništvu.

»Zvon« se je oglašal samo eno leto in je prenehal do 1876, ko ga je zopet obudil v življenje. Ta čas je Stritar izdal 1872 svoje »Dunajske sonete«, v katerih je bičal »prvake« in vse nezdravo ozračje tedanje dobe. Ti soneti pomenijo višek, do katerega se je povzpел Stritar v pesmi. L. 1873 se je oženil in 1875 je postal profesor na Dunaju, kar je ostal vse do l. 1904, ko je stopil v pokoj in živel v Aspangu do pomladi 1923, ko so ga izvabili v domovino in mu dali v Rogaske Slatini lep dom.

V obnovljenem »Zvonom« 1876 do 1880 se je Stritar izpisal. Pesmi in povesti in drame in razprave je stresal na strani svojega lista kot iz rokava. Rod, ki ga je vzgojil, se mu je izvil iz rok: nič več ni bil zadovoljen z učiteljem in njegovimi nazori, ustanovil si je l. 1881 »Ljubljanski Zvon«, v katerem se je Stritar le parkrat oglašil. Naša književnost se je čudovito hitro razvijala in ko je 1895 na-

stopila moderna, je Stritar uvidel, da je njegov čas minul. Svoje izbrane spise je že bil poslal v letih 1887—88 v šestih zvezkih med narod, 1899 pa je dodal še sedmi zvezek.

Poslovivši se od visoke književnosti, je začel pisati mladini. V Mohorjevi družbi je izdal 1895 »Pod lipo«, 1899 »Jagode«, 1902 »Zimske večere« in še 1906 »Lešnike«. Mohorjani poznajo te knjige in se gotovo spominjajo »Griškega gospoda« in »Janka Bože« ter raznih pesmi, basni in dramatičnih prizorov. Zadnja Stritarjeva knjiga »Strunam slovo« je izšla lansko leto, a je le še medel odsev nekdanje pesniške moči in poleta.

To bi bil pregled njegovega dolgotletnega dela za našo književnost. Glede njegovega svetovnega nazora stoji, da je vero, ki jo je prejel od matere, ohranil do smrti; da pa je doba tedanjega verskega liberalizma nanj izdatno učinkovala, pričajo njegovi spisi.

V zgodovini slovenske književnosti bo ostal Stritar izrazita osebnost. Bil je mož, ki je razgibal njene tečaje. Učenci so prerastli svojega mojstra — toda njemu in domovini v čast.

J. L.

Tržaški škof dr. Alojzij Fogar.

V nedeljo dne 14. oktobra 1923 je bil v goriški stolnici posvečen v škofa dr. Alojzij Fogar. — Škof Fogar je bil rojen v Pevmi pri soškem mostu dne

Povodenj na Ljubljanskem barju.

Fot. Fröhlich.

27. januarja 1882 kot sin imovnih staršev. Bogoslovne nauke je dovršil v Inomostu. Ko se je vrnil kot mlad doktor v Gorico, je mnogo svoje skrbi posvečal srednješolski mladini, kateri je bil vedno najboljši prijatelj. Mnogo naših mlajših književnikov in vsa mlajša inteligenca, ki je izšla iz vrst goriškega katoliškega dijaštva, se živo spominja njegove velike priljubljenosti med mladino in njegove, iz najgloblje krščanskega prepričanja izvirajoče vsesplošne nepristranosti.

Goriški godbeni krožek.

Ta krožek, ki je sestavljen iz po-zrtvovalnih mladeničev vseh stanov, kateri se zanimajo za glasbo, je bil ustanovljen v majniku lanskega leta, da služi v povzdigo cerkvenih slavnosti in kulturnih prireditev. Do sedaj je Godbeni krožek kljub vsestranskim težkočam pokazal že lepe uspehe. Posebno je povzdignil sijaj Evharističnih shodov v Komnu, Logu in Biljani; na praznik presv. Rešnjega Telesa se je udeležil procesije v Gorici. Godbeni krožek je včlanjen v »Prosvetni zvezi« v Gorici in sodeluje pri vseh prireditvah in telovadnih nastopih. Pred kratkim je posetil vrle mladeniče novi tržaškoproski škof dr. Alojzij Fogar.

Spomenik Kette-Cankar-Murn.

Skupno grobišče začetnikov modernega slovenskega slovstva.

Pred praznikom vseh svetnikov so prenesli trupla pesnikov Dragotina Ketteja in Josipa Murna s starega pokopališča pri Sv. Krištofu ter krsto Ivana Cankarja, ki je dotlej počival v grobnici Rohrmannove družine, v novo, skupno grobišče na pokopališču pri Sv. Križu v Ljubljani. Prostor za grobove pesnikom je prepustila mestna občina ljubljanska, spomenik je dala napraviti dobrotna roka v šoli arhitekta Joža Plečnika, izvršil ga je Plečnikov učenec Grabrijan. Na visokem podstavku stojte tri znamenja iz kraškega kamena, preprosto okrašena s križem in z okroglo prepletanim trakom, z imeni in življenjskimi podatki pesnikov; v sredi spomenikov je vdolbina za lučko. Grobišče je po monumentalnosti in preprostosti spomenika ter po nežnem okrasju grobov eno najlepših pri Sv. Križu. Kette, Cankar in Murn, tovariši v delu in bedi, so tako našli tudi v zemlji, ki so jo ljubili, skupen dom; blizu njih počivata Lunder in Adamič, ki sta padla od vojaške puške pri septembrskih demonstracijah.

Nove knjige.

Fran Erjavec: **Kitajske narodne pripovedke**. Preložil — —. V Ljubljani 1923. Tiskala, izdala in založila Učiteljska tiskarna. Str. 151.

Narodne pravljice in pripovedke, pa naj so naše ali katerekoli, so vedno zanimive, ker vodijo čitatelja v bajen svet, ki ga je gledal in ustvaril človek iz davnin in vanj položil svoje misli in nazore, ob katerih še vedno lahko misliš na sedanost.

Erjavec je zbral v svojo knjigo 39 kitajskih pripovedk, ki jih bo vesel otrok in odrasel. Videl bo, kako misli vzhodni človek, in našel bo sličnosti z našo narodno pravljico in pripovedko. Človek ostane pač človek, pa naj živi tu ali tam, v tem ali onem času. Skrivnosti naravnih pojavov ga zanimajo in skuša jih razložiti kakor ve in more.

Erjavčev jezik je dober in res pravljico preprost, vendar bi moral prav zato mestoma opustiti sicer udomačene mednarodnice in jih nadomestiti z našimi izrazi. Tudi na »sela« bi ne smel »naleteti«, ko pozna sicer sla; pravtako bi lahko izostale nekatere tiskovne napake. L.

Miklova Zala. Igra v petih dejanjih. Po Sketovi povesti priredil M. Bajuk. V Ljubljani 1923. Str. 49.

Tihotapec. Ljudska igra v petih dejanjih. Po J. Jurčiču priredil M. Bajuk. V Ljubljani 1923. Str. 53.

Te dve ljudski igri sta izšli kot tretji in četrti zvezek »Ljudskega odra« v založbi Jugoslovanske knjigarnice. Miklova Zala, ki je ena najpriljubljenejših povesti, kar jih je izdala Mohorjeva družba, je tudi kot igra znana že širom naše domovine. Špicar in Danilo sta jo vsak po svoje dramaturgizirala in v rokopisu je potovala od odra do odra. Bajuk je vzel znova povest v roko in jo dokaj spretno prelil v igro, ki bo vlekla. Isto je storil z Jurčičevim »Tihotapcem«, ki ga je že svoj čas priredil pokojni Steržaj v podlistku tržaške »Zarje«, kjer je izšel tudi kot ponatis.

K obema dramaturgizacijama bi imel le opomniti, da bi opravil Bajuk boljše delo, če bi se lotil takih del, s katerimi ni še nihče eksperimental. Rokovnjačev, kontrabantarjev, ibljartarjev, Turkov in podobnih »originalov« imajo gotovo tudi ljudski odri že dovolj in preveč. L.

Simon Jenko: **Izbrani spisi za mladino**. Priredila Fran Erjavec in Pavel Flerè. Z risbami okrasil Franjo Stiplovšek. V Ljubljani 1923. Natisnila, izdala in založila Učiteljska tiskarna v Ljubljani. Str. LII + 107.

Zbirko »Slovenski pesniki in pisatelji«, v kateri je sedaj izšel tudi Jenko, smo v »Mladiki« že priporočili. Kakor sta prireditelja uspela z Levstikom, zlasti pa z Valjavcem, Erjavcem in Stritarjem, tako sta imela tudi pri Jenku srečno roko. Jenko je eden naših najboljših pesnikov, a po njegovih dosedanjih izdajah ga je bilo težko dati vsakemu v roke. Nova izdaja je bila potrebna. Iz nje diha kljub izbranosti vendarle ves Jenko, ki ga mora človek vzljubiti zlasti v naših dneh, ko hlata moderna na vsem mogočim, kot bi se hotela za vsako ceno oddaljiti narodu.

V umevanje Jenka nas uvede obširen, doslej najpopolnejši življenjepis, ki je res toplo podan. Tudi »Tolmač« k življenju, pesmim in povestim je skrbno in primerno sestavljen. Pripomniti bi imel, da bi bilo bolje uvrstiti pesmi »Modrijanom«, »Summo

Jovi«, »Tako je«, »Součenci« in »Pšice« le med »Pesmi« in ne med »Pripovedne«, ali pa jim, pomnoženim s podobnimi, dati posebno zglavje.

Stiplovske slike so na splošno čedne, vendar ne očitujejo še dosti samoraslosti.

Kdor hoče lepo izdajo naših pesnikov in pisateljev, naj si omisli to celotno zbirko, ne bo mu žal.

Zgodovinske anekdote, II. zvezek. Zbral dr. Vinko Šarabon. 1923. Založila Jugoslov. knjigarna v Ljubljani.

Anekdote so kratke dogodbe, ki so se v resnici dogodile. Vsaka anekdota ima zamislek, nauk, duhovitost. Drugi narodi imajo cele zbirke anekdot, ki so točno opredeljene na čas, na posamezne stanove, kraje itd. Dr. Šarabon je začel tozadevno pri nas šele orati ledino in je priobčeval v Mentorju nekaj poučnih in zabavnih prigodbic. Z drugim zvezkom svojih zgodovinskih anekdot nam je dal knjižico, ki čemerne razvedri, žalostne spravi v dobro voljo. Dijak bo lahko črpal marsikaj koristnega iz njih, učitelj in predavatelj bosta s temi anekdotami poživila pouk. Anekdote so razvrščene pod tele naslove: dobro srce, domišljavost, hladnokrvnost, nagajivost, točnost, odkritosrčnost, ponos, prebrisanost, skopost, prisotnost duha itd. itd. Škoda pa je, da zbiralec rabi vse preveč tujk, katerih bi se bil često lahko ognil. Prav zaradi njih ne more knjižica prodreti med široke sloje. Naj se te hibe v bodoče ogiblje.

Zemljepisni atlas kraljevine SHS. Izdalo »Društvo slovenskih profesorjev v Ljubljani«. Izvršil Ing. Viktor Novak. Založila Jugoslovanska knjigarna. 1923.

Na sedmih listih je izdalo »Društvo slovenskih profesorjev« atlas Jugoslavije in s tem podalo Slovencem prvovrstno delo. Tako imamo prvič v naših zemljevidih jako nazorno sliko vse kraljevine. Ker cena za to lepo izdanje res ni previsoka, za to lepo izdanje res ni previsoka, da jo priporočamo zlasti društvom, da člani vsaj po zemljevidu prehodijo in si ogledajo našo pestro domovino, ko so časi za resnično potovanje tako kruti, da ga ne privoščijo zlepa komu.

Mladikarjevi odgovori.

Ante Rajanov. »Zakaj si vztrepetala...« je v svojem svobodnem ritmu boljša kot sonetno »Spoznanje«, a vendar sta še obe slabi in jih ne bom dal natisniti. Tudi vrnem jih ne, ker je bližja pot brez porta v — koš. Pošljite, če imate, kaj boljšega, a mora

biti res dobro. Sodite že sami strogo svoje stvari, če hočete, da Vam bo v prihodnje prihranjeno razočaranje!

M. K., Ljubljana. Poznam Vas že iz listov, ki jih omenjate v pismu, in sem vesel, da ste se oglasili tudi pri nas. S prvo pošiljativo ste se precej jasno predstavili in Vam moram povedati zato odkrito sodbo. Iz Vaših pesmi — ne bom jih posamezno označeval — govori res pesnik, ki je pa še mlad. Formalnih naukov Vam ni več treba, priti morate samo še do spoznanja, da ni dosti, če lepo zavezni posamezna beseda ali vrsta ali kitica, no da mora biti pesem kot celota en sam liv, glaseč ubranost od besede do besede, od uvodnega akorda do sklepnega zvoka. Analizirajte posamezne vposlane pesmi, pa boste videli, kako malo je tega v njih, kako so nesrečno lite. Posamezne besede rabite od lepšega, ne da bi se zavedali njihovega pomena, in napletate nanje izvajanja, ki prehajajo v smešno, dasi ste mislili resno. Človek se sicer lahko igra z besedami, čuvstvi in z vsem, a poznati mora vse in vse obvladati! Pesem zahteva celega in zrelega človeka, če naj obvelja in noče biti samo enodnevnica. Če želite, rokopis lahko osebno dvignete. Sicer pa se oglasite še kaj!

Fr. Z. Mogoče prilično »Pojmo spat...« in »Misli starčka«, ki sta od poslanih najboljši, dasi ne prvovrstni. Včasih sem bral že boljše Vaše stvari. Veste, »Mladika« ni kar tako, da bi sprejela in bila vesela vsakega verza, ki ga ji kdo pošlje. Mora biti že izbrano.

P. Za božjo voljo, kaj vendar misliš? Par Tvojih stvari sem imel že v roki in nisem mogel verjeti, da si iz višin nekdanjih dni tako padel. Ali je osamljenost, ali so razmere, v katere si uklenjen, tako vplivale nate, da si prišel celo ob vso avtokritičnost. Pisal bi Ti, a kdo ve, kje si. Z »Živim vrelcem« ne morem nikamor, epigram je dober, »Kos kruha« in »Knez Goltano« pa se mi zdita, kljub resnici in bridkosti, ki jo vsebujeta — odkrito povedano — neokusni verzifikaciji. Vesel bom, če pošlješ še kaj, a da bo vredno Tvojega dosedanega slovesa, ki ga s podobnimi prispevki kot so ti ne maram temniti. Iskren pozdrav!

Katja. Mogoče prilično bajko o roži in »Tiho sanja luč«. V »Mladiki« ne eksperimentiramo radi; mislim, da bi Vaša pesem bila lepša, če bi se držali za enkrat še tradicije. Poljančeva in Jerajeva ostaneta, ko so raznih novejših pesnic ne bo nihče več spominjal!

Z. E., Maribor. Vaš prijatelj, ki se ga spominjate v »Liliji«, me je ob prvem poglavju kar navdušil. V drugem in tretjem pa ne več. Misel, ki ste jo položili v začetek, bi morali v razvoju vse bolj utemeljiti. Pepček bi moral ostati delj časa v mestu, živeti in boriti bi se moral in potem napraviti račun in veselje materi — pa tudi če le za kratko dobo. Tako je pa premlad, da bi mogel izpregledati in doumeti vse ter se razočaran vrniti. Ali se Vam ne zdi tako? Porečete mogoče: Tako je bilo. Prav, a kje je pisano, da bi se morali držati samo tega, kar je napisalo življenje. Marsikaj mora človek dodati iz svojega, iskati vzrokov in zvez in zaokrožiti. Poizkusite! Mogoče se Vam iz »Lilije« razvije še lepa mladinska povestica, ki bi pa sodila bolj v »Vrtec« ko v naš list.

V. R., Ljubljana. Misli lepe, a oblika še šibka, šibka. Borisa Mirana ste se tudi spomnili. Prav bi bilo, če bi brali njegova kritična pisma in jih upoštevali. Videli boste, da se tudi danes ob njih lahko s pridom učimo.

Milan Milanovič. Bridka zgodba je Vaš »Sam«, ki ste ga le preveč razvlekli. Je gotovo prvenec. Sodim, da s časom napišete še kaj boljšega.

P. R. Misli, ki ste jih posvetili »Materi«, so pač lepe, a podane niso bolje ko v kaki šolski nalogi. Zato ne moremo priobčiti.

F. B., Maribor. Tudi »Tesar« ni še dober. Mladi ste še, ne obupajte. Le vadite se in videli boste, da se Vam lepega dne posreči. In takrat Vam na »trkanje« odpremo!

Naše slike.

»Bob za večerjo« je svetovno znana slika Hanibala Caracci. Caracci je bila laška družina iz Bologne, ki je dala štiri slikarje: Ludvika, Avguština, Antona in Hanibala. Hanibal je bil rojen 3. nov. 1560 v Bologni, umrl pa je 15. julija 1609 v Rimu, kamor ga je povabil kardinal Farnese (1600), da mu je poslikal njegovo palačo. — Masaryk je sedanjí prvi in dosmrtni predsednik češkoslovaške republike, po rodu Slovak, ki je pravzaprav zasnoval ves načrt za republiko, ki ji sedaj načeluje. Kot 70 letni starček se je podal začetkom svetovne vojske s svojo hčerko v Pariz, London, odtod v Rusijo ter preko Sibirije in Japonske v Ameriko, da bi pridobil državnike za svoj načrt. Slavno angleško vseučilišče v Oxfordu ga je imenovalo za častnega profesorja.

Dogodivščine neolikanega Slovenca.

Potovanje Janeza Mrvarja.

J. Mlinar.

Janez Mrvar je stopil v železniški voz. V vozu je bila gneča, da ni mogel naprej. Vsa njegova dobra volja je namah izginila.

»Plačal sem sedež!« je godrnjal. »Ali naj stojim v tejle gneči vso pot? Naj železniški minister stoji, če hoče. Jaz sem plačal sedež!«

In stopil je s svojimi težkimi škornji tu na drobno nogo gospodični, ki je vihala nos nad njim, »nerodo neokretno«, tam potlačil jerbas, da je kmečka žena vsa plašna zajokala.

»Pa stran denite!«

»Kam, za božjo voljo?« je vzdihovala ter grdo gledala za njim.

»Ali ni nobenega sedeža?« je vtilkal nos v razpredele.

»O, je!« mu je iz nekega predela odgovoril nekdo. »Kar v sosednjem vozu so šel!«

In Janez Mrvar je lomastil preko nog, košar in jerbasov, za njim je šlo par krepkih klicev in otrok na vratih je zavekal, ker ga je pritisnil k podboju.

Sosednji vagon je imel drugi razred. V prvem predelu sta bila še dva prazna sedeža.

»Če sem plačal sedež, bom pa sedel!« je dejal. Ker je nekdo pri oknu nekaj rekel o drugem razredu, se je Mrvar obrnil, rekoč: »No, da, kaj mi mar drugi razred? Prostor je in stal ne bom!« Spustil se je na sedež in se udobno posadil na blazino.

Potniki so z zanimanjem gledali novega sopotnika.

»Šment, kakor na perju!« se je pohvalil na glas svojemu sosedu, ki je bil medtem sedel na prazni sedež nasproti. Ta sosed — zelo skrbno oblečen gospod — je kazal veliko zanimanje za Mrvarja.

»Kajne, mehko, kaj?« mu je pritrjeval.

Mrvar je prikimal, izvlekel mehur ter si začel basati pipo.

»Kaj je to? V kakšnem jeziku pa je to branje?« se je obrnil do sosedu, kateremu je očividno ugajal, in kazal na napise v vagonu.

»Francosko, italijansko, nemško, ogrsko in srbsko!« mu je tolmačil oni.

»Kaj pa slovensko? Ali slovensčine ni več?«

»Nič več!« je bil odgovor.

Mlada gospa pri oknu se je sklonila, proseč: »Oprostite, ali ne bi ugasili pipe? Tako težak dim je!«

In zagnal jo je silen kašelj, da se je vsa tresla.

»Saj sem šele prižgal. Kakšnega želodca pa ste ženske, da vas duši takle dim?«

»Prosim, oče, ali ne bi morda cigare?« je vprašal prijazen tujec nasproti.

»O, prav rad!« je odvrnil Mrvar, segel po cigari ter jo mirno vtaknil v svojo debelo listnico.

Popotniki so se spogledali, mlada gospa je gledela od slabosti.

»Toda, oče, ali ne vidite, da je gospe slabo?« se je obregnila ob Mrvarja stara gospa, ki je sedela poleg njega. »Brezobzirni ste!«

»Mene ne bodo ženske komandirale!« se je otrešel Mrvar.

Gospod, ki mu je dal cigaro, pa se je sklonil k njemu: »Ali se peljete daleč?«

»Precej daleč,« se je namuzal Mrvar. »Saj pridem redkokdaj v trg. Voli sem prodal. Pa so bili volil Pet far na okoli jim ni para. Kdo ima take volil kakor Mrvar? Pa je tiščal mešetar cene vame: »Daj za petnajst tisoč!« Za petnajst tisoč starih krajcarjev, gospod. Ali je to sploh denar?«

»In koliko ste dobili, gospod Mrvar?« je silil vanj sosed. »Tako dvajset?«

Mrvar se je začudil:

»Kako, odkod me poznate? Da, dvajset, pa se je vlekel!«

»Kdo bi Vas ne poznal. Dovolite, meni je ime Dobravec! Hodil sem tam okoli!«

»Kaj v Brezovju? Kaj pa ste iskali v Brezovju? In da mene, Mrvarja, poznate?«

»Kaj ne bi! Saj vem še za hišno številko!« je dejal prepričevalno in oprezujoče.

»O, moja hišno številko si lahko vsak zapomni. Kolikor je imel Kristus ob svoji smrti!«

»Saj sem rekel: triintrideset! Brezovje, triintrideset!« je naglo prikimal Dobravec.

»Pa vidite, da Vas poznam. Pri Vaši hiši smo pili brinjevec. Boljši brinjevec od tega!«

In neznanec je že vlekel iz žepa steklenico ter mu jo ponudil:

»Samo za poskušnjo, ne za povračilo: Vaš je bil boljši in se ne da primerjati!«

»O, jaz Vam nisem postregel. Morda moja žena!«

»Ne, ne Vi, Vaša žena; Vi ste bili —«

»Jaz sem bil najbrž na polju!«

»Rekli so, da!«

»Slišite, oče, prosim Vas, ugasite pipo!« je prosila gospa v kotu. »Meni je slabo!«

»Ali ne slišite?« se je spet oglašila stara gospa. »Spravite pipo!«

»Pa pojdite drugam!« se je razkoračil Mrvar, ki je že natrkan prišel na vlak in mu je sedaj še žganje šumelo v ušesa. Čisto pozabil je bil, kje se vozi.

Dobravec mu je bodrilno pomežiknil.

»Pojdite drugam, kjer je za ženske. Zmerom tiščite med moške!« je dejal Mrvar ter nemoteno vlekel pipo. Čez čas jo je le otrešel na tla ter se domislil:

»Če ste že dali pijače, jaz imam nekaj prigrizka. Pa zloživa!« In vlekkel je iz žepa masten papir, iz katerega je gledal konec klobase.

»Tako! Vzemite!« je dejal, ko je prerezal klobaso čez pol, da se je cedila mast iz nje. Ali je bil že pijan ali se mu je ponesrečilo: nenadoma se je opotekel ter vso mastno kepo spustil stari gospe na novo krilo. Gospa je vsa tresoča se od ogorčenja planila pokonci.

»Pazite! To boste plačali, to boste plačali!«

»Kaj plačal? Pojdite tja, kjer je za ženske!« se je obregnil Mrvar, ki mu je pijača silila v lase. »Čemu se mešate med moške?«

Dobravec mu je mežikal.

»Sama si me sunila, babnica ti, sitna!« se je razvnel.

»Ali ste slišali? Ali ste slišali?« je hitela gospa. »Vidva sta slišala, da, sta slišala!« je kazala na gospoda in gospo pri oknu.

Mrvar je postajal od hipa do hipa bolj pijan. Dvignil je palico in mahal okoli sebe, da je stara gospa začela vreščati in klicati na pomoč:

»Udaril me bo! Udaril me bo!«

V tisti vrišč in hrup je vstopil sprevodnik.

»Gospod, prosim, poučite tega moža. Tu je za nekadilce,« je prosila mlada gospa pri oknu. »Tale možakar pa kadi pipo in ves pijan je ter razsaja.«

»In meni grozi, me žali ter me je vso pomazal!« je hreščala druga.

»Prosim listek!« je zahteval sprevodnik.

Mrvar mu je pomolil listek.

»Tako, tako! Kadite, razgrajate, pretepate se, žalite in se vozite v drugem, ko imate listek samo za tretjega. Doplačilo in pa kazen!« je razsodil sprevodnik.

»Jaz sem plačal sedež!« je zrohnel Mrvar. »Tam nimate prostora! Jaz hočem sedeti!«

»Sem že rekell!« je dejal sprevodnik.

»Saj ima, voli je prodal!« se je nekdo oglasil.

»Nič ne plačam! Nič ne plačam! In če pride sam minister in sedem takih kot si ti!« se je rotil Mrvar, opogumljen od Dobravečevega pogleda, ki mu je zmerom pritrjevalno mežikal.

»Bomo videlil!«

Sprevodnik je jezno odšel.

»Pa sva ga, kaj?« si je ves zadovoljen obrisal Mrvar brke ter potegnul še enkrat iz steklenice.

Dobravec pa je na prihodnji postaji postal zelo nemiren; skozi okno

je zapazil, da prihajata v voz s sprevodnikom dva orožnika. Vsilil je naglo Mrvarju steklenico. Mrvar je vstal, čutil rahel pritisk pod rebra in Dobravec je stopil med vrata.

»Ali izstopite?« je vprašal Mrvar pijano.

»Izstopim!«

»Oglasite se kaj v Brezovju!«

Dobravec ni poslušal, planil je iz voza na postajo ter se ozrl šele daleč na cesti.

Mrvarja sta odpeljala orožnika. Naračunili so mu veliko vsoto ter napravili zapisnik. In ko bi bil moral plačati globo, ga je oblihl mrzel pot. V hipu se je streznil. Toliko da ni klecnil od prepadenja na tla: zapazil je, da mu je listnica izginila.

»Dobravec, o ti tat, prekleti!« je bruhnil v prvem spoznanju. In spet so napisali polo papirja. Ko je opisal svojega prijaznega sopotnika, je nekdo dejal:

»Kaj, Dobravec, to ni Dobravec! Prežar je bil, žepar vseh žeparjev.«

In Mrvar je bledelel ter se ves tresel od gneva in sramote.

Čez dober teden sta mu bili k vsemu temu vročeni dve obtožnici: ena radi razžaljenja stare gospe, ki jo je nagnal z babnico, druga radi razžaljenja uradne osebe. In še ena tožba za povrnitev škode na zamazani obleki.

Odsihdob se Mrvar zmerom vozi v tistem razredu, ki ga plača, ne nadleguje ljudi s pipo, ne pije z neznanci, ne pripoveduje nikomur o denarju, ne zmerja sopotnikov in ne sprevodnika. Kadar je, ne maže drugim obleke in ne razlaža domačih prilik brez potrebe.

Za smeh.

To čno.

Preprost kmet iz ljubljanske okolice je zbolel za vnetjem slepiča in se je napotil v Ljubljano k dohtarju.

Zdravnik: »Ali ste čutili med potjo bolečine?«

Kmet: »Da.«

Zdravnik: »Kje?«

Kmet: »V bližini artiljerijske vojašnice.«

Polagoma gre taka reč.

Ancelj: »S kom pa govorite že toliko časa pri telefonu?«

Bencelj: »Z gospodom Zajcem. Telefoniral sem mu, da je njegova žena dobila trojčke, pa noče verjeti. Koncem konca sem mu dva vendar dopovedal.«

Majhna pomota.

Mož: »Ti, Micka, tu je majhna deklica z zelenjavo.«

Žena: »Ali se ti sanja? To je vendar moj novi klobuk!«

Vojaške cvetke.

»Vi, Košir, prsi ven, trebuh notri. Kadar postanete komercialni svetnik, lahko naredite obratno.«

—o—

»Vi, Majer, če me boste ujezili, Vas bom brcnil, da boste leteli tako daleč, da Vas vlak za 1000 Din ne pripelje nazaj.«

Zasačil jo je.

Gospodična: »Ko sem bila dvajset let stara, sem podedovala po stricu 200.000 dinarjev.«

Gospod: »Raca komedijo! — To premoženje se je med tem časom gotovo potrojilo!«

Preveč zahteva.

Nosači so težko prisopli s klavirjem v tretje nadstropje. »Tu smo vam prinesli naročeni klavir.«

Dekla: »Gospé ni doma. Vrnite se z njim čez pol ure.«

Oj, ti davki!

A: »Odkod pa zna vaš Janezek tako grdo kleti?«

B: »Stanujemo poleg davkarne.«

Barantanje.

Stulež (gospodični Miri): »En sam poljub, gospodična, enega samega, potem rad umrjem.«

Mira: »Ali resno mislite?«

Stulež: »No, recimo... dva poljuba!«

Simulant.

A: »Ali nima mladi bankir Čekič duhovitega obraza?«

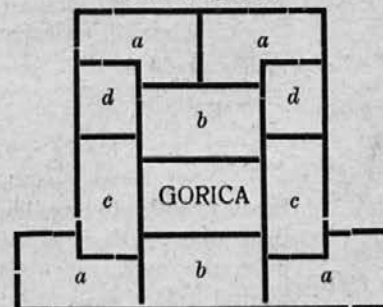
B: »O pač, a zdi se mi, da simulira.«

Uganke.

Urednik: Peter Butkovič, Zgonik, p. Prosek, Italia.

1. Mozaik.

(Domen, Zgonik.)

Iz enajstih delov tega spomenika sestavi pravokotnik z imenom »Gorica« na sredi.

2. Vrstilna uganka.

(Miklavič Oskar, Livek.)

Lunav, semi, gas, pr, eliča, az, ked, ne, škma, nja.
Ako pravično uvrstiš te skupine črk, dobiš pregovor.

3. Istopisnica.

(Renfah, Ljubljana.)

a	a	a	a
a	a	d	d
h	m	m	o
r	r	v	v

otok v Jadranskem morju

pijača

svetopisemska oseba

del človeškega trupa

Navzdol in počez iste besede.

4. Črkovnica.

(Domen, Zgonik.)

• • — — —	praznik
— — • • —	verska resnica
— — — • •	moško krstno ime
— — • • —	številka
— • • — —	predpotopna žival
— • • — —	vrsta hruške
— — — • •	ptica
• • — — —	vrsta dohodka
— — • • —	del pluga
— — • • —	mož, ki ne ljubi dela

Namesto pik in črtic postavi primerne črke. Ko si našel prave besede, dobiš še iz črk, ki so označene s pikami, lep pregovor.

5. Križ.

(F. K., Babno polje.)

a	soglasnik
a a a	reka v Bosni
a a a a a	se rabi v šoli
a b b c d d	prepad
d e e e e	reka na Poljskem
e g i	dobro pozini
i i j	lepo spomladi
k k k	sladek pridelek
l l l	števnik
m n n	žužkojed
n o o	del voza
o p p p r	del telesa
r r r r r s s	poleti na planinah
š t t t u v v v z	kmečki posel

Srednja vrsta od zgoraj navzdol pove naslov znane povesti.

6. Dve posetnici.

(Tone Selan, Štepanja vas.)

Ana Perko

Katero podjetje je njena last?

Karol Pirjevec

Ta mož je v službi pri krojaškem mojstru kot —?

7. Besedna uganka.

(M klavič Oskar, Livek.)

Huculi, Venecija, Boleslav, Jarc, Lawoczne, Adrija, sultan, cestar, ujec, žig, orkan, dninar, pouk, mečina, črnica, kavelj, nasipina.

Ako pravilno urediš besede, pove njih jedro (dve črki) dva sorodna si slovanska pregovor. Vsaka polovica jedra da svoj pregovor.

8. Kaj je to?

(Domea, Zgonik.)

Brata šest bratov redilo.
Brat zdaj odeva se v žamet in svilo,
poje, praznuje, zapravlja obilo.
Slednji bratov pa v potu obraza
služi si kruh, vročine in mraza
težo prenaša za borno plačilo.

9. Podobnica (rebus).

(Tone Selan, Štepanja vas.)

Nagrada:

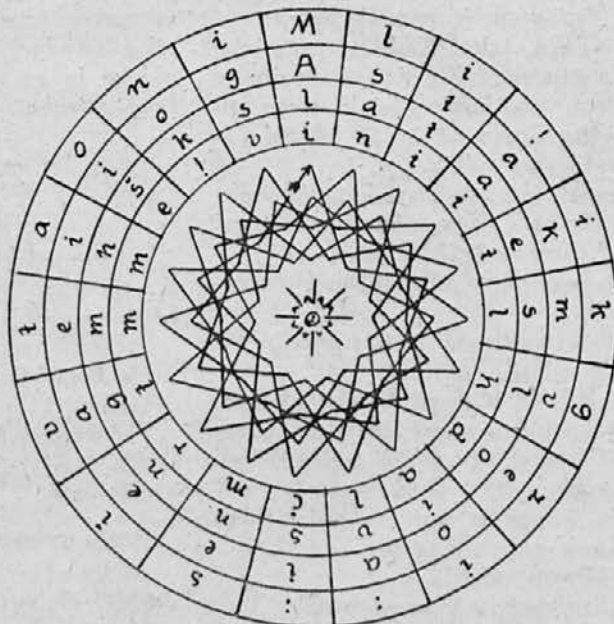
1. Za vse uganke: Platon-Sovrè, Sokratov zagovor (vezana). — 2. Za pet različnih uganke: Dr. L. Remec, Naši ljudje (broš.). — Določi žreb. — Reševalci naj navedejo, za katero nagrado se potegujejo.

Vse rešitve (tudi iz Italije) treba poslati vsaj do 20. febr. 1924 samo na upravo »Mladike« na Prevaljah v zaprtem pismu.

Rešitev uganke

v 1. številki.

1. Kriptogram: Nagla je laž, resnica hitrejši. — 2. Demant: I, dve, Drava, bolnica, Velopolje, Ivan Pregelj, omejenost, Beograd, sreda, alt, j = Ivan Pregelj. — 3. Črkovna uganka: Kopa, potop, kost, krt, post, reka, žila, sol, raj, lipa, sova, kos, sila, plat, kita = potrpežljivosti. — 4. Spremenitev: Osel, orel, oral, orač, brač, Drač, drag, drog, krog, krop, klop, klon, slon. — 5. Križ: Gregorčič, barometer, Lovrenčič. — 6. Vizitka: Jezikoslovec. — 7. Zvezda: Mi kličemo vsak dan v molitvi: — Reši nas zlega! — A tiho si mislimo: — Mahni tega in tega! (Levstik.)

8. Besedna uganka: A: Juha, gora, kaplja; B: strah, zakon, vas, oddelek; C: strela, skušnja, prtič kovač; Č: Kalimegdan, ženjica, Brdavs, Belizar, bršljan, kolobar; D: čorba, okrvavljen, Split; E: jubilej, Celjan, idealist; F: Mahnič. = Jug. kat. akad. društva Danica, Zarja, Borba v Ljubljani.